

Het kan vriezen, het kan dooien

Onder welke voorwaarden escaleren bevroren conflicten tussen transitiedemocratieën tot gewapende conflicten (1988 – 2011)?

Masterthesis

Politologie: Internationale Betrekkingen

Begeleidend docent: Prof. Dr. Verbeek

Tweede lezer: Dr. van der Vleuten

Angelina van Veldhuisen

0514489

24 augustus 2012

Summary

In order to uncover the conditions that determine the escalation (or non-escalation) of the so called frozen conflicts, this thesis uses a Most Similar Systems Design (MSSD). Via small-n case analysis the conditions are researched in order to corroborate and/or falsify the hypothesis posed, and answer the central question. Three cases; the frozen conflicts between Georgia, Abkhazia and South Ossetia, Azerbaijan, Nagorno-Karabakh and Armenia and Moldova and Transnistria, constitute the case study. The main element these three cases have in common is their incomplete democratic transition they underwent after the collapse of the Soviet Union. The cases are so called transition democracies which is the object of Mansfield and Snyder's book 'Electing to Fight' from 2005. This book serves therefore as the main theoretical foundation of this thesis. After initial analysis Mansfield and Snyder's theory seemed to explain the initial conflicts which later froze (no political end solution). The main shortcoming of the theory is that it cannot explain the fact that only one of the frozen conflicts escalated again in the ten until fifteen years that followed the freezing of the initial conflict. The comparable cases lead to different outcomes, that is why a MSSD was chosen to further research this shortcoming. From an International Relations (IR) point of view the shortcoming of the theory was quickly identified since the theory of Mansfield and Snyder is a 'Second Image' theory (state level of analysis) and IR theorist logically start from a 'Third Image' (system level of analysis) theory. This thesis complements the state level with a system level of analysis in order to establish which conditions determine the escalation or non-escalation of frozen conflicts. The state level variables; 'regime type', 'institutions' and 'elite roles' combined with the system level variables; 'distribution of power' and 'evaluation of the status quo' are the conditions that the case study researches. The case study reveals interestingly enough that Mansfield and Snyder's theory is more closer to the empirical world than the system level complement.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
1.1 Het politicologisch probleem	8
1.2 Hoofdvraag en deelvragen	10
2 Theorie	13
2.1 Transitiedemocratieën	13
2.2 Bevroren conflicten	14
2.3 Theorieën die oorlog tussen transitiedemocratieën verklaren	15
2.3.1 Mansfield en Snyder: Democratische transitie	15
2.3.1.1 <i>Hypothese</i>	19
2.3.1.2 <i>Kritiek</i>	19
2.3.2 Systeem oorzaken van oorlog	20
2.3.2.1 <i>Systeemanalyse; balance-of-power theorie versus power transition theorie</i>	20
2.3.2.2 <i>Power transition theorie</i>	21
2.3.3 <i>Hypothese</i>	24
2.4 Systeem en staat	24
3 Methodologie	26
3.1 Onderzoeksopzet	26
3.2 Case rechtvaardiging	31
3.3 Operationalisering	32
3.4 Bronnen	39
4 Historisch overzicht	40
4.1 Staatsvorming in de Zuid Kaukasus	40
4.2 Staatsvorming in Moldavië	41
5 Cases	43
5.1 Afhankelijke variabele	43

5.2 Onafhankelijke variabelen	46
5.2.1 Case 1	46
5.2.2 Case 2	49
5.2.3 Case 3	51
5.3 Machtsverdeling	52
<i>5.3.1 Conflict dyade 1 Georgië versus Abchazië, Zuid-Ossetië en Rusland</i>	53
<i>5.3.2 Conflict dyade 2 Azerbeidjaan versus Nagorno Karabach en Armenië</i>	57
<i>5.3.3 Conflict dyade 3 Moldavië versus Transdnistrië en Rusland</i>	59
5.4 Rol van de elites, nationalisme in de conflict dyaden	60
<i>5.4.1 Conflict dyade 1 Georgië versus Abchazië, Zuid-Ossetië en Rusland</i>	60
<i>5.4.2 Conflict dyade 2 Azerbeidjaan versus Nagorno Karabach en Armenië</i>	64
<i>5.4.3 Conflict dyade 3 Moldavië versus Transdnistrië en Rusland</i>	69
5.5 Eerste vergelijking	73
6 Conclusie	75
6.1 Samenvatting	75
6.2 Hypothesen, hoofd- en deelvragen	76
6.3 Aanbevelingen	80
6.4 Voorspelling	81
Bibliografie	83
Lijst van tabellen	
Tabel 5.1 Gevechtsgerelateerde doden Georgië – Zuid-Ossetië	43
Tabel 5.2 Gevechtsgerelateerde doden Georgië – Abchazië	44
Tabel 5.3 Intensiteit dyade 1	44
Tabel 5.4 Gevechtsgerelateerde doden Azerbeidzjan – Nagorno-Karabach, Armenië	45
Tabel 5.5 Intensiteit dyade 2	45
Tabel 5.6 Gevechtsgerelateerde doden Moldavië – Transdnistrië	45

Tabel 5.7 Intensiteit dyade 3	46
Tabel 5.8 Militaire balans in het Nagorno-Karabachconflict	57
Tabel 5.9 Initieel conflict	74
Tabel 5.10 Periode 2004 – 2009	74

1 Inleiding

Saakashvili overspeelt zijn hand

In dit onderzoek wordt bekeken onder welke condities bevroren conflicten bevroren blijven dan wel escaleren in gewapend geweld. In 2008 ontdeedde een van de 'bevroren conflicten' van de Kaukasus. Na meerdere provocaties door Rusland besloot president Michail Saakashvili van Georgië dat Georgië Zuid-Ossetië binnen zou vallen. Zuid-Ossetië was op dat moment een gebied van Georgië dat zich af wilde scheiden. Hierin werd het gesteund door Rusland omdat de bevolking van Zuid-Ossetië zich identificeert met de Russische identiteit en omdat deze steun aan Zuid-Ossetië Rusland invloed geeft in de regio. Toen Georgië de gebieden in 2008 wilde heroveren, was Rusland daar duidelijk op bedacht (Remington 2011, 255). Het Georgische leger werd na een korte, maar krachtige strijd verjaagd door het veel machtigere Russische leger. Ook het heroveren van Abchazië, onderdeel van Georgië dat zich tevens van Georgië probeerde los te maken, werd geen succes vanwege Russische steun aan Abchazië. De Russische propagandamachine draaide vanaf het begin van de oorlog op volle toeren om de wereld ervan te overtuigen dat Russische *peacekeepers* (onder mandaat van de Gemeenschap van Onafhankelijke Staten (GOS)) slechts daar waren om de bevolking te beschermen en dat zij aangevallen werden door Georgië.

Sinds de onafhankelijkheid van Georgië in 1991 maakt deze nieuwe staat een transitieproces door naar democratie, een proces dat nog onvoltooid is. Doordat Georgië een andere staatsvorm dan zijn voormalige overheerser verkiest, democratie in plaats van communisme, en op nationalistische wijze hier invulling aangeeft, zijn er problemen ontstaan met minderheden. Deze minderheden hebben meer affiniteit met Rusland dan met de Georgische nationaliteit en concentreren zich in Zuid-Ossetië en Abchazië. De problemen met Zuid-Ossetië en Abchazië zijn voor de verschillende Georgische presidenten een struikelblok geweest. De nationalistische koers van de eerste president, Gamsakhurdia, joeg de Osseten en Abchazen op de kast en zette de toon voor de toekomst. Het conflict 'bevroor' uiteindelijk in 1994 na diverse staakt-het-vurenafspraken omdat Georgië niet bij machte bleek de staat te kunnen herenigen. Het conflict brak in 2008 weer uit. Waarom besloot Georgië onder president Saakashvili het conflict te ontdeken? De steun van Rusland aan beide gebieden was overduidelijk door de militaire aanwezigheid van Rusland (ICC 2010). Speelde president Saakashvili een potje blufpoker, misschien omdat hij zich gesteund zag door het Westen?

Geostrategische ligging van de Zuid-Kaukasus

De geostrategische ligging van de Zuid-Kaukasus maakt de regio niet alleen interessant voor Rusland, maar ook voor het Westen. De Kaukasus is een regio bestaande uit twee delen die op natuurlijke wijze gescheiden worden door de Kaukasische bergketen. De Noord-Kaukasus behoort tot de Russische Federatie. De Zuid-Kaukasus, ook wel Transkaukasus genoemd, bestaat uit drie onafhankelijke staten: Georgië, Armenië en Azerbeidzjan. Deze regio is om meerdere redenen uniek: de bergachtige regio ligt volledig in de voormalige Sovjetinvloedsfeer; ze ligt ingeklemd tussen de Zwarte Zee en de Kaspische Zee die beide van strategisch belang zijn in verband met pijpleidingen zoals de bekende en controversiële Nabucco-pijpleiding; ze vormt een buffer tussen Europa en Azië waar christendom en islam samenkomen. Deze ligging in combinatie met de aanwezigheid van olie

en gas maakt de regio strategisch zeer belangrijk voor zowel de regionale machten Rusland, Turkije en Iran als het Westen. De Europese Unie is geïnteresseerd in de regio om de mogelijkheden tot energiediversificatie (SIDA 2002, 34). De Verenigde Staten zijn geïnteresseerd in de regio vanwege de ligging: de regio ligt vlakbij conflictgebieden als Afghanistan, maar ook grenst ze aan Rusland, wat de Verenigde Staten invloed geeft op het gebied dat tot de voormalige Sovjet-Unie behoorde (SIDA 2002, 5).

De aanwezigheid van olie en gas in dit gebied en, net zo belangrijk, pijplijnen om ze te transporteren, zijn zeer belangrijk voor het Westen. De afhankelijkheid van olie en gas uit het Midden-Oosten en Rusland wordt hierdoor verkleind (SIDA 2002, 61). De zojuist genoemde Nabucco-pijplijn, bedoeld om Europa te voorzien van aardgas uit de Kaspische Zee, omzeilt het Russische gebied.

Regionale spelers en overige invloeden

Rusland, de regionale hegemoon, beschouwd de Zuid-Kaukasus als zijn 'nabije buitenland', zijn buitenlands beleid is erop gericht de enige invloed in de regio te zijn. Georgië maakte voorheen een onderdeel uit van de Sovjet-Unie. Doordat de afscheidende gebieden van Georgië een autonome status hadden ten tijde van de Sovjet-Unie en zij Russisch gezind zijn, doet Rusland er alles aan de gebieden pro Rusland te houden. Een belangrijke strategie hierbij is het uitdelen van Russische paspoorten om de inwoners tot Russische staatsburgers te maken. Rusland kan zo militaire troepen stationeren om 'het eigen volk' te beschermen (Remington 2011, 255). Op die manier garandeert Rusland de de facto onafhankelijke status van Zuid-Ossetië en Abchazië. Rusland is Armenië altijd in meer of mindere mate tot steun geweest, bijvoorbeeld met wapenleveranties, omdat Armenië van de drie staten het meest Russisch gezind is.

Ook andere staten in de regio proberen hun invloed in de Zuid-Kaukasus te vergroten. Turkije heeft een goede relatie met Azerbeidzjan. Deze is gebaseerd op historische connecties en de verwantschap van de Azerbeidzjaanse taal met de Turkse. Turkije, naast de Verenigde Staten, traint als NAVO-lid de legers van Azerbeidzjan en Georgië als onderdeel van het *Partnership for Peace Programme* (Global Dialogue 2005). Het internationaal vrij geïsoleerde Iran heeft warme banden met Rusland en daarom ook met Armenië.

Niet-regionale invloeden komen met name van de VS en Europese staten/organisaties. Belangrijkste nieuwkomer in de regio zijn de VS. In de Sovjettijd zetten de VS geen voet in deze regio behorende tot de invloedssfeer van de Sovjet-Unie. Sinds 1991 proberen de VS via de NAVO en via energiepolitiek hun invloed te vergroten. De VS zijn een actieve steun voor het transitieproces in de Zuid-Kaukasus geworden. Daarnaast zijn organisaties als de Raad van Europa, de Verenigde Naties (VN), de Europese Unie (EU) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) betrokken bij het transitieproces.

De Kaukasus

Precedentwerking

Rusland, de regionale hegemoon, bestempelde de onafhankelijkheid van Kosovo (2008), tot stand gekomen dankzij Westerse inmenging, als precedent voor de Russisch gezinde gebieden in het 'nabije buitenland'. Hoewel de Verenigde Staten en de Europese Unie de onafhankelijkheid van Kosovo een jaar eerder als op zichzelf staand bestempelden, had Rusland al lang daarvoor laten weten dit niet zo te zullen zien. Rusland vergeleek Zuid-Ossetië met Kosovo. Beide gebieden zijn twee, constitutioneel gezien, voormalig autonome gebieden ten tijde van de Sovjet-Unie, respectievelijk Joegoslavië. Deze gebieden hebben volgens het Internationaal Recht niet het recht onafhankelijke staten te vormen, dit is vastgelegd in de constitutie waaronder de gebieden vielen. Alleen staten met de status Sovjet Socialistische Republiek (SSR) ten tijde van de Sovjet-Unie konden onafhankelijke staten worden. Dit betekent dat Zuid-Ossetië als Autonome Oblast (AO) dit recht niet had. Kosovo vormde een autonoom gebied dat behoorde tot Servië als onderdeel van Joegoslavië. Bij het uiteenvallen van Joegoslavië bleef Kosovo onderdeel van Servië. Rusland is sterk verbonden met Servië doordat beide bevolkingen dezelfde etniciteit delen, de Slavische. Kosovo is de facto onafhankelijk sinds 1999, de internationale gemeenschap greep destijds in om etnische zuiveringen door de Serviërs verder te voorkomen. De VN bestuurden vervolgens Kosovo tot aan de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring door Kosovo, waarbij de VN de formele leiding van het land overdroegen aan de Republiek Kosovo. Dit gebeurde geheel tegen de wil in van Servië en Rusland. Als Kosovo door Westerse bemoeienis een onafhankelijk staat kon worden, redeneerde Rusland, waarom Zuid-Ossetië dan niet (Ciobanu 2007, 2)?

De 'bevroren conflicten' van de Zuid-Kaukasus

Met name de Kaukasus kent een grote concentratie van bevroren conflicten zoals Georgië met Zuid-Ossetië en Abchazië. De drie Zuid-Kaukasische staten kennen binnen de territoria betwiste gebieden. Gewelddadige conflicten ontstonden doordat deze gebieden onafhankelijkheid nastreven, dan wel aansluiting bij een andere staat. Gewelddadige conflicten binnen staten dan wel tussen staten worden doorgaans beëindigd door een vredesakkoord. Er zijn echter conflicten die onopgelost blijven, zij bevroren zogezegd langs staakt-het-vurenlijnen. Een bevroren conflict is daarmee een conflict waarbij er nog geen eindoplossing is bereikt. Dit betekent dat het conflict weer kan uitbreken en gewelddadig kan worden totdat er een definitieve oplossing is.

De bevroren conflicten in de Zuid-Kaukasus zijn verbonden met de Sovjetgeschiedenis. De drie onafhankelijke staten van de Zuid-Kaukasus verklaarden zich onafhankelijk van de Sovjet-Unie toen duidelijk werd dat de Sovjet-Unie zou desintegreren. De drie staten kennen binnen hun grenzen verschillende entiteiten die soms een speciale status hebben verworven en soms een betwiste status kennen. Dit is vaak terug te voeren tot de Sovjettijd. Georgië kampt al sinds de onafhankelijkheid met problemen met de regio's Zuid-Ossetië en Abchazië. De spanningen tussen Georgië en deze twee regio's leidden vanaf het begin tot conflicten. Deze conflicten 'bevroren' uiteindelijk, om in 2008 met veel geweld weer op te laaien. Rusland erkende de twee de facto onafhankelijke gebieden na de oorlog in 2008 als onafhankelijk. Binnen Azerbeidzjan bevindt zich de enclave Nagorno-Karabach, de facto onafhankelijk van Azerbeidzjan. De enclave wordt feitelijk bestuurd door Armenië. Na de Nagorno-Karabachoorlog in 1988 bevroor ook dit conflict in 1994. De mogelijkheid bestaat dat ook dit conflict weer uit zal breken. Azerbeidzjan kent ook een exclave, Nachitsjevan, die ingeklemd ligt

tussen Turkije, Iran en Armenië. Nachitsjevan is een autonome regio binnen Azerbeidzjan en heeft een eigen parlement.

1.1 Het politicologische probleem

De snelle nederlaag van Saakashvili in 2008 in het conflict met Zuid-Ossetië en dus Rusland doet de vraag rijzen waarom Saakashvili/Georgië besloot het conflict te ontgooien. Meer algemeen is het interessant de bevroren conflicten van het gebied te analyseren. Waarom braken hier conflicten uit? Waarom bevroren de conflicten? Onder welke condities ontgooien de conflicten en onder welke condities blijven zij bevroren? Het plotseling ontgooien van het conflict tussen Rusland (Zuid-Ossetië) en Georgië in 2008 is een goede waarschuwing dat dit ook met de overige bevroren conflicten kan gebeuren. Voor de puzzel uiteengezet wordt, wordt eerst gekeken welke plaats het probleem van de bevroren conflicten in de Internationale Betrekkingen (IB) inneemt. Het feit dat de Zuid-Kaukasische staten transitiedemocratieën zijn, speelt daarbij een belangrijke rol. Een korte introductie volgt van de literatuur over (transitie)democratieën en het uitbreken van conflicten.

(Transitie)democratieën en oorlog

De drie Zuid-Kaukasische staten vormen als transitiedemocratieën een onderdeel van onderzoek naar de *democratic peace*-theorie. Binnen de IB bestaat de bekende opvatting die stelt dat democratieën onderling geen oorlog voeren. Dit betekent echter niet dat democratieën geen oorlogen voeren of minder gewelddadig zijn dan autoritaire regimes. Deze *democratic peace*-theorie kent een lange geschiedenis en is terug te voeren op Immanuel Kant's *Zum Ewigen Frieden* uit 1795. Dat democratieën onderling geen oorlog voeren, wordt door empirisch onderzoek ondersteund. Het is echter niet zo dat er geen kritiek is op de these. Beide kanten worden bijvoorbeeld uiteengezet in het boek *Debating the Democratic Peace* van Brown, Lynn-Jones en Miller (1996).

Recent onderzoek heeft de *democratic peace*-theorie aangescherpt. Onderzoekers ontdekten dat transitiedemocratieën wel degelijk onderling oorlog voeren. Vaak werd aangenomen dat deze staten slachtoffer waren doordat ze nog in het transitieproces zaten en geen sterke staten vormden. Mansfield en Snyder deden onderzoek naar de in de empirie gevonden relatie tussen transitiedemocratieën en oorlog. De onderzoeksresultaten zijn onder meer uiteengezet in het boek *Electing to Fight*, waarin zij aantonen dat transitiedemocratieën niet alleen onderling oorlog voeren, maar zij ook vaak geweld initiëren. Het einde van de Sovjet-Unie bracht een groot aantal transitiedemocratieën met zich mee. De voormalig autoritair geleide staten als onderdeel van de Sovjet-Unie startten een transitie naar democratie. De drie Zuid-Kaukasische staten bevinden zich precies in deze situatie, zij bevinden zich in een transitieproces. Georgië, Azerbeidzjan en Armenië zijn als transitiedemocratieën in termen van Mansfield en Snyder onderwerp van dit onderzoek.

Puzzel

De theorie van Mansfield en Snyder voorspelt onder welke condities transitiedemocratieën oorlog voeren. Een kenmerk van de drie staten van de Zuid-Kaukasus is dat zij sinds de onafhankelijkheid begin jaren negentig een transitie ondergaan van autocratie naar democratie. Het proces is nog niet voltrokken en kent zelfs vele obstakels. Mansfield en Snyder zetten in hun boek *Electing to Fight. Why Emerging Democracies go to War* uiteen waarom staten in transitie en specifiek staten die een nog incomplete democratische transitie doormaken, met elkaar oorlog voeren en geweld vaak

initiëren. Een belangrijk kenmerk van staten in incomplete democratische transitie is dat de instituties die de staat reguleren niet naar behoren functioneren. De theorie van Mansfield en Snyder voorspelt dat indien staten agressieve nationalistische elites kennen terwijl zij zich in een incomplete democratische transitie bevinden, zij eerder oorlog voeren met andere staten en dat zij dit vaak initiëren. Daarmee lijkt deze theorie van toepassing bij het verklaren van het ontgooien (escaleren in gewapend geweld) dan wel bevroren blijven van bevroren conflicten.

Doordat er sprake is van vergelijkbare cases (de bevroren conflicten) maar variatie in de uitkomst van die cases (wel of niet escaleren van de bevroren conflicten), ontstaat een probleem voor de theorie van Mansfield en Snyder. Alle condities voor escalatie blijken aanwezig in de Zuid-Kaukasus: zwakke staten in een incomplete democratische transitie, gedeeld Sovjetverleden en nationalistische elites die zich daartegen afzetten. Toch escaleren niet alle bevroren conflicten. Waar schiet de theorie van Mansfield en Snyder tekort waardoor deze variatie optreedt?

Omdat de cases vergelijkbaar zijn en daarmee voldoen aan de kenmerken die het aangaan van gewapend geweld verklaren, zoals gesteld door Mansfield en Snyder, komt die variatie in uitkomst niet overeen met de verwachting. De theorie van Mansfield en Snyder kent een tekortkoming waardoor deze variatie kan bestaan. Deze tekortkoming is het negeren van het systeemniveau. Zoals Waltz stelt in zijn boek *Man, the State and War* zijn er drie analyseniveaus (*images*) die oorlog kunnen verklaren: het individuele, het statelijke en het internationale (systeem) niveau. Met name het statelijke en het internationale niveau zijn van belang. Volgens Nye (2005, 37) begint een verklaring met het systeemniveau omdat dit de meest parsimone verklaring vormt (doorgaans). Wanneer deze verklaring inadequaat blijkt, kijkt men naar het statelijke niveau. Mansfield en Snyder analyseren vanuit het statelijke niveau en dit onderzoek zal de aandacht hervestigen op het systeemniveau.

Systeem

In dit onderzoek zal het systeemniveau toegevoegd worden aan de theorie over incomplete democratische transities. Binnen het systeemniveau vindt onderzoek plaats naar de oudste vraag binnen de internationale IB: de vraag waarom staten oorlog voeren. Onderscheidend hierbij is dat systeemanalytici de oorzaken van oorlog lokaliseren in het anarchische karakter van het systeem en in de verdeling van capaciteiten in het systeem. Traditionele theorieën die het uitbreken van oorlog verklaren aan de hand van de relatie tussen macht en oorlog, kunnen bovenstaande theorie van Mansfield en Snyder mogelijk completeren. De bekendste is de *balance-of-power*theorie. Volgens deze theorie leidt een ongelijkheid in macht tussen twee staten tot een verhoogde kans op conflict. Onderzoek (Lemke & Werner 1996, Gartzke & Braithwaite 2011) wijst echter uit dat de *power transition*-theorie beter voorspelt wanneer twee staten in een oorlog verwickeld raken. De *power transition*-theorie stelt dat een gelijkheid in macht tussen twee staten in combinatie met een negatieve evaluatie van de status quo leidt tot een toenemende kans op het uitbreken van oorlog. De *power transition*-theorie vormt mogelijk het ontbrekende element dat samen met de incomplete democratische transitietheorie van Mansfield en Snyder kan verklaren waarom sommige bevroren conflicten ontgooien, escaleren in gewapend geweld, en andere niet.

1.2 Hoofdvraag en deelvragen

De twee theorieën geven verschillende voorspellingen van de condities waaronder conflicten uitbreken, de hoofdvraag van dit onderzoek luidt daarom:

Onder welke condities breken bevroren conflicten uit (ontdooien) tussen transitiedemocratieën en onder welke condities blijven zij bevroren?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zal een aantal deelvragen gesteld worden:

- Wat zijn transitiedemocratieën?
- Wat zijn bevroren conflicten? Welke zijn relevant voor dit onderzoek?
- Welke theorieën bestaan er voor het verklaren van oorlog tussen transitiedemocratieën?
- In hoeverre vormt de incomplete democratische transitie van Mansfield en Snyder een verklaring voor de variatie in het escaleren van bevroren conflicten en waar schiet deze theorie tekort?
- In hoeverre vormt de *power transition*-theorie een verklaring voor de variatie in het escaleren van bevroren conflicten en waar schiet zij tekort?

Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant doordat het analyseren van bevroren conflicten en de condities waaronder zij escaleren een vrij onontgonnen gebied vormt. Daarnaast komt de wetenschappelijke relevantie tot uiting doordat het onderzoek de waarde van de theorie van Mansfield en Snyder probeert vast te stellen. Door deze twee theorieën, die allebei oorzaken van conflicten uiteenzetten, te onderzoeken op juistheid aan de hand van de empirie, kunnen wetenschappelijk ‘oorzaken van conflicten’ nader gespecificeerd worden. Met andere woorden, het completeren van de twee theorieën is bedoeld om adequater het ontdooien en bevroren blijven van conflicten te kunnen voorspellen.

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek betreft de eruit voortkomende koppeling met conflictoplossingen. Zoals in 2008 bleek, kunnen ‘bevroren conflicten’ makkelijk ontdooien. Het is niet uitgesloten dat het conflict om Nagorno-Karabach tussen Armenië en Azerbeidzjan weer op zal laaien. Alle bevroren conflicten zijn onopgeloste conflicten omdat de benadeelde partij ontevreden is met de status quo, die dus onvermijdelijk een tijdelijke situatie is.

Het onderzoek

Om de hoofdvraag te beantwoorden vindt een casestudyonderzoek plaats aan de hand van het Most Similar Systems Design (MSSD). In dit onderzoek staat vast dat de afhankelijke variabele, het al of niet uitbreken van bevroren conflicten, door de twee theorieën verschillend verklaard wordt. De relatie tussen conflict en theoretische condities die deze theorieën stellen, zal onderzocht worden aan de hand van een *small-n case study*. Drie vergelijkbare cases worden onderzocht, één waarbij wel gewelddadige conflicten uitbreken en twee waarbij dit niet gebeurde. Het interessante hieraan is dat de drie cases gemeenschappelijke factoren hebben, vergelijkbaar zijn, terwijl de uitkomst varieert. Hierdoor is er sprake van een MSSD. Het onderzoek spitst zich toe op de periode vanaf het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, waarbij de drie Sovjetrepublieken onafhankelijke staten werden, tot aan nu (1990 – 2011).

De geselecteerde cases zijn:

- a) Zuid-Ossetië en Abchazië, ontdooid conflict tussen Georgië, de republieken en Rusland,
Zowel Zuid-Ossetië als Abchazië had een bijzondere status tijdens de Sovjet periode. Toen Georgië bij het desintegreren van de Sovjet-Unie zich onafhankelijk verklaarde, voelden deze gebieden zich bedreigd (door het nationalisme) en ontstond er oorlog. De gebieden werden de facto onafhankelijk doordat Georgië niet bij machte was het land te herenigen (Alice, Clancy & Nagle 2009, 21). De situatie bevroor om uiteindelijk in 2008 te escaleren in gewapend geweld.
- b) Nagorno-Karabach, bevroren conflict tussen Azerbeidzjan en Armenië,
Het conflict tussen Azerbeidzjan en Armenië ontstond bij de desintegratie van de Sovjet-Unie. Onder de Sovjet-Unie maakte Nagorno-Karabach deel uit van Azerbeidzjan, maar was de meerderheid van de inwoners Armeens. Er bestonden etnische spanningen tussen de twee groepen, die versterkt werden door religieuze verschillen: Azeri's zijn moslim terwijl Armeniërs orthodox zijn. Het parlement van Nagorno-Karabach stemde in 1989 voor hereniging met Armenië om zich vervolgens in 1991 van beide staten onafhankelijk te verklaren. Een oorlog brak uit tussen Azerbeidzjan en Armenië en duurde tot 1994 toen Rusland een staakt-het-vuren afdwong. Sindsdien is Nagorno-Karabach de facto onafhankelijk en houdt Armenië een groot stuk Azerbeidzjaans territorium bezet, de enclave plus een corridor (Alice, Clancy & Nagle 2009, 23).
- c) Transdnistrië, bevroren conflict tussen Moldavië, Transdnistrië en Rusland,
Case C bevindt zich niet in de Zuid-Kaukasus, maar wel in de voormalige Sovjet-Unie en heeft behalve het feit dat het een bevroren conflict betreft veel overeenkomsten met de eerste twee cases. Moldavië maakte net als de Zuid-Kaukasus deel uit van de Sovjet-Unie en deelt dus deze Sovjettijd. Moldavië is sinds zijn onafhankelijkheid een land in transitie; bij het vormen van de nieuwe staat brak direct het conflict uit met de afvallige regio Transdnistrië, een oorlog volgde waarop uiteindelijk een bevroering van het conflict volgde.

Overzichtskaart conflictgebieden Moldavië en Georgië

Bron: Financial Times

Overzichtskaart Nagorno-Karabach

Bron: Atlantic Council

Opzet van de thesis

De thesis zal als volgt ingericht worden. Ten eerste volgt na deze inleiding een theoretisch hoofdstuk waarin beide theorieën uiteengezet en tegenover elkaar gezet zullen worden. Vervolgens wordt in het methodologische hoofdstuk de operationalisatie uiteengezet. Het type onderzoek en de case-selectie worden uiteengezet en verantwoord, indicatoren worden afgeleid en meetbaar gemaakt. Een kort historisch overzicht van de conflicten volgt in hoofdstuk vier. In het empirische hoofdstuk dat volgt worden de theorieën toegepast op de empirie met het doel te onderzoeken welke van de twee theorieën meer juist blijkt te zijn. Ten slotte volgt in de conclusie een samenvatting, een antwoord op de hoofd- en deelvragen en worden tips voor nader onderzoek besproken.

2 Theorie

In dit hoofdstuk wordt een aantal theorieën behandeld die een antwoord bieden op de vraag waarom transitiedemocratieën met elkaar oorlog voeren. Zoals uit het eerste hoofdstuk blijkt, zijn staten met de specifieke status 'transitiedemocratie' het onderwerp van dit onderzoek. Ten eerste zal daarom uiteengezet worden wat transitiedemocratieën zijn. Vervolgens wordt uiteengezet wat de term 'bevroren conflicten' precies inhoudt, zodat een beeld gevormd kan worden van de belangrijkste begrippen in dit onderzoek.

De theorieën die kunnen verklaren waarom transitiedemocratieën met elkaar oorlog voeren, vallen uiteen in verklaringen op het statelijke niveau en verklaringen op het systeemniveau. Dit zal in het vierde deel van dit hoofdstuk uiteengezet worden. Hoewel het binnen de internationale betrekkingen 'natuurlijker' is om een analyse te starten vanaf het systeemniveau, begint deze uiteenzetting met het statelijke niveau. Zoals in hoofdstuk 1 is beschreven is de theorie die zich specifiek richt op het verklaren van oorlogen tussen transitiedemocratieën een theorie die een verklaring levert op statelijk niveau. De theorie van Mansfield en Snyder betreffende incomplete democratische transitie lijkt het meest van toepassing op het onderwerp transitiedemocratieën.

De systeemtheorie die mogelijk de theorie van Mansfield en Snyder completeert zodat beter verklaard kan worden waarom transitiedemocratieën onderling oorlog voeren, is de *power transition*-theorie. Deze theorie verklaart waarom staten oorlog voeren aan de hand van de hoeveelheid macht die een staat bezit ten opzichte van de staat waarmee hij in conflict is. Uiteengezet zal worden welke hypothesen afgeleid kunnen worden uit de theorieën om de puzzel van dit onderzoek op te lossen. Dit hoofdstuk wordt ten slotte beëindigd met het completeren van de theorie van Mansfield en Snyder met de *power transition*-theorie en de hypothese die daarbij hoort.

2.1 Transitiedemocratieën

Staten die zich ontwikkelen van een autocratie naar een democratie worden transitiedemocratieën genoemd. In een autocratie zijn de autoriteiten alleen verantwoordelijk aan de eigen groep of een kleine elite (Mansfield en Snyder 2005, 40). In een democratie daarentegen zijn de autoriteiten verantwoordelijk aan het merendeel van de bevolking. Tussen deze twee vormen bestaat een gemixt regime, ook anocratie genoemd. Dit regime kent zowel autocratische als democratische elementen. De autoriteiten worden verantwoordelijk gehouden voor de besluitvorming door georganiseerde politieke facties of groepen buiten de heersende elite om. Er is geen sprake van volledige democratie, omdat niet elke burger toegang heeft tot de politieke competitie. Daarnaast houden ambtenaren zich niet per definitie aan de wet (Mansfield en Snyder 2005, 41).

Mansfield en Snyder (2005, 42) noemen transitiedemocratieën ook wel staten die democratiseren. Concreet gaat het om staten in een transitieproces van autocratie naar een gemixt regime (incomplete democratische transitie), autocratie naar democratie (volledige democratisering) en gemixt regime naar democratie (volledige democratisering). De transitie van autocratie naar een

gemixt regime wordt een incomplete democratisering genoemd. Incomplete democratisering vergroot de kans op het uitbreken van een conflict in gewapend geweld het meest (Mansfield en Snyder 2005, 53). Staten die een incomplete democratische transitie ondergaan, kenmerken zich door een explosieve combinatie van onzekere elites en een massa die opeens meer macht heeft. Deze combinatie maakt de incomplete transitie zo gevaarlijk en vindt men niet bij andere transities als de volledige democratisering of de volledige autocratisering (Mansfield en Snyder 2005, 35).

Verloop van een transitie

Een staat kan op twee manieren in het democratiseringsproces terechtkomen. Vanuit de staat zelf kan een proces in gang gezet worden waarbij de gevestigde autocratische orde gedwongen wordt tot democratisering. Een recent voorbeeld hiervan is de volksofstand in Egypte waarbij uiteindelijk president Mubarak (NOS 2011) aftreedt. Het democratiseringsproces kan echter ook veroorzaakt worden door externe partijen. Staten zoals de VS maar ook organisaties als de VN steunen en leggen democratisering op aan andere staten. Een voorbeeld van het steunen van democratie is de recente NAVO-operatie in Libië, bedoeld om de bevolking te steunen in hun strijd tegen het geweld van het Kaddafi-regime (DeMorgen.be 2011). Na grootschalige militaire interventies zoals in Irak 2003 en Bosnië 1994 wordt doorgaans een snelle democratisering opgelegd door de interventiemacht.

Het opleggen van een democratiseringsproces mondt doorgaans uit in een incomplete democratische transitie. In de Dayton-akkoorden voor Bosnië werden snelle democratische verkiezingen gepland. De verkiezingen bleken echter geen positieve verandering te weeg te brengen. De verschillende bevolkingsgroepen stemden op de bestaande niet liberale elites die via het aansporen van nationalisme populariteit verkregen. Dit is een harde les die interventiemachten niet willen leren. Snelle verkiezingen nadat een interventiemacht de situatie in een staat hebben overgenomen blijven steeds terugkomen. Toen Irak bezet werd door de VS, riep Frankrijk op om de soevereiniteit van Irak snel over te dragen aan een gekozen Irakese overheid (Mansfield en Snyder 2005, 17).

De relatie tussen democratisering en oorlog is geen kortetermijfenomeen. Er is geen sprake van een moment van transitie gepaard met een oorlog. Incomplete democratische transitie zorgt ervoor dat meerdere conflicten zullen volgen op het initiële conflict (Mansfield en Snyder 2005, 230). Op de lange termijn zal een incomplete democratische transitie een spoor van nationalisme, gemilitariseerde instituties, ondemocratische regels en buitenlandse vijanden nalaten. Dit bemoeilijkt uiteraard het transitieproces naar volledige democratie (Mansfield en Snyder 2005, 266).

2.2 Bevroren conflicten

Volgens Morar (2010) kunnen bevroren conflicten op de volgende manieren beschreven worden:

- Territoriaal conflict zonder definitieve oplossing,
- Entiteit met ambigue juridische, regionale en internationale status,
- Hoge kans op ontgooien (escaleren in gewapend conflict) doordat er altijd partijen zijn die ernstig nadeel ondervinden van de status quo.

Morar (2010, 11) spreekt liever van *protracted conflicts* dan van bevroren conflicten, omdat de conflicten uitgesteld zijn en ieder moment uit kunnen breken. In het gebied van de voormalige Sovjet-Unie voldoen vier conflicten aan deze eisen, namelijk het conflict tussen Georgië en Zuid-

Ossetië, Georgië en Abchazië, Azerbeidzjan en Armenië om Nagorno-Karabach en Moldavië en Transdnistrië. Morar noemt Palestina en Cyprus als andere voorbeelden buiten deze regio.

Alice, Clancy en Nagle (2009, 14) formuleren een specifiekere definitie van bevroren conflicten. Een conflict is bevroren wanneer na een gewelddadig etnisch-politiek conflict over afscheiding een de facto regime is ontstaan. Dit de facto regime wordt niet erkend door de internationale gemeenschap en niet door de rompstaat waarvan het zich wil afscheiden. Doordat het geweld vermindert tot een zeer laag niveau, raakt het conflict bevroren. Zij stellen dat een samenspel van endogene en exogene factoren voorkomt dat het conflict opgelost wordt. Bij endogene factoren kan men denken aan binnenstatelijke factoren zoals het voeren van een nationalistische politiek die voorkomt dat beide conflictpartijen dichtbij een oplossing kunnen komen. Ook als conflictoplossing voor beide partijen beter zou zijn, kunnen bijvoorbeeld heersende gevoelens over geweld in het verleden voorkomen dat die oplossing er komt. Bij exogene factoren gaat het om systeemfactoren. Heel duidelijk in de bevroren conflicten in het voormalige Sovjetgebied is de rol die Rusland speelt. Rusland heeft belang bij de status quo, de onopgeloste conflicten, waardoor het op verschillende manieren invloed uitoefent om deze status te handhaven.

2.3 Theorieën die oorlog tussen transitiedemocratieën verklaren

Dit gedeelte zal uiteenvallen in drie delen. Ten eerste zal de theorie uiteengezet worden die het verklaren van oorlogen tussen transitiedemocratieën het best lijkt te kunnen verklaren. Het gaat hier om de theorie van Mansfield en Snyder, de theorie die op statelijk niveau een verklaring levert. Vervolgens zullen theorieën op systeemniveau uiteengezet worden. Beargumenteerd zal worden welke systeemanalyse het beste de theorie van Mansfield en Snyder kan completeren. In het derde deel ten slotte zal de completering plaatsvinden. Elk deel zal eindigen met het formuleren van een hypothese.

2.3.1 Mansfield en Snyder: democratische transitie

Recent onderzoek spreekt de these van de 'democratische vrede' tegen. Mede gebaseerd op onderzoek naar de effectiviteit en de nasleep van militaire interventies sinds de Koude Oorlog zijn wetenschappers tot de conclusie gekomen dat nieuwe democratieën gewelddadig kunnen zijn en volgens sommigen wel degelijk oorlog voeren met andere democratieën. Om dit goed uiteen te zetten volgt eerst een uiteenzetting van de *democratic peace*-theorie. Hiermee wordt duidelijk wat deze theorie inhoudt en welke plaats deze heeft in de internationale betrekkingen. De bevindingen van Mansfield en Snyder kunnen zo geplaatst worden in het licht van de democratische vrede. De theorie van Mansfield en Snyder, zo zal blijken, vormt geen verwerping, maar een aanscherping van de theorie van de democratische vrede. Mansfield en Snyder laten zien dat voor transitiedemocratieën andere wetten gelden dan voor geconsolideerde democratieën. Na aanleiding van deze bevindingen kan men de these aanscherpen tot 'geconsolideerde democratieën voeren geen oorlog onderling'.

Democratic peace-theorie

Allereerst zal kort uiteengezet worden wat de *democratic peace*-theorie inhoudt. De theorie stelt heel simpel dat democratieën geen oorlog met elkaar voeren. Deze these is terug te voeren op het geschrift *Zum Ewigen Frieden* van Immanuel Kant uit 1795. De theorie kent daarmee een lange

geschiedenis waarin gezocht wordt naar omstandigheden waaronder oorlog geen plaats meer zal hebben op deze wereld. De zoektocht van Kant naar eeuwige vrede bracht hem tot de stelling dat de voornaamste voorwaarde voor vrede het hebben van een republikeinse constitutie is. Onderzoek op dit gebied ontwikkelde zich gedurende de jaren die volgden. Een belangrijke mijlpaal vormt het werk van Michael Doyle. In de jaren tachtig hervormde Doyle de ideeën van Kant om in de *democratic peace*-theorie. Niet republicanisme maar democratie werd het belangrijkste element om vrede te creëren, aangezien hij constateerde dat democratieën onderling geen oorlog voeren (Doyle 1983).

De *democratic peace*-theorie (DPT) neemt een belangrijke plaats in in de internationale betrekkingen. Volgens Panke en Risse (2007, 90) vormt de these de belangrijkste bijdrage van wat zij noemen het klassiek liberalisme aan de internationale betrekkingen. Het (klassiek) liberalisme vormt een van de hoofdstromingen binnen de internationale betrekkingen naast realisme en constructivisme.

De verklaring voor de democratische vrede is niet eenduidig te geven. Op dit gebied is de wetenschap het nog niet eens en liggen er mogelijkheden tot onderzoek. De verklaring van Kant voor zijn eeuwige vrede was dat in een republikeins systeem waar de besluitvormers door het volk zijn verkozen, zij afhankelijk zijn van de 'kosten en risico mijdende burger'. Besluitvormers worden door deze burgers verantwoordelijk gehouden voor alle beslissingen die zij nemen. Het gevaar van electorale afstraffing zou republikeinse besluitvormers weerhouden van oorlog (Panke en Risse 2007, 90). De drie belangrijkste verklaringen voor de democratische vrede vallen volgens Panke en Risse (2007, 96-98) uiteen in twee rationele en een constructivistische verklaring. Deze verklaringen moesten niet alleen rekening houden met democratieën die onderling geen oorlog voeren, maar ook met het feit dat democratieën niet per se vreedzamer zijn dan autocratieën. De eerste verklaring komt overeen met Kant. Het democratische systeem kent vrije en eerlijke verkiezingen, waardoor besluitvormers uit electorale overwegingen de keuze voor oorlog vermijden. Een tweede verklaring stelt dat in een democratie geen 'winnende coalitie' voor oorlog te vormen is. Dit wordt veroorzaakt doordat in een democratie de macht verdeeld is (trias politica) en het systeem van *checks and balances* voorkomt dat op een niet tijdrovende manier een meerderheid voor oorlog gevormd kan worden. De constructivistische verklaring ten slotte stelt dat democratieën geen oorlog onderling voeren omdat zij elkaar als vreedzaam waarnemen. Het waarnemen van elkaar gebeurt in een leerproces waarbij een 'in groep' ontstaat van gelijkgestemden (democratieën) en een 'uit groep' van autoritaire systemen die wel als gewelddadig ervaren worden.

Zoals gesteld zijn deze verklaringen niet uitputtend en tevens zijn zij niet zonder kritiek. Een kritiek die vaak wordt geleverd is het voeren van 'goedkope' oorlogen. Een grootmacht als de VS zou met weinig kosten een kleine democratie kunnen veroveren. De kostengevoeligheid van de burgers kan daarmee niet een uitputtende verklaring zijn voor de vrede tussen democratieën. Een andere kritiek wordt beschreven door Mansfield en Snyder.

Mansfield en Snyder's kritiek

Mansfield en Snyder's boek *Electing to Fight* is een onderzoek van gangbare twee stellingen binnen de DPT: ten eerste dat democratieën vreedzamer zijn en ten tweede dat democratieën onderling geen oorlog voeren. Zij concluderen dat alleen geconsolideerde democratieën onderling geen oorlog voeren, maar dat nieuwe, opkomende democratieën (landen in transitie) wel degelijk oorlog voeren

met andere democratieën. Zij concluderen zelfs dat deze nieuwe democratieën juist conflicten gewelddadig oplossen en oorlogen initiëren (Coyne 2008, 26).

De drijvende kracht achter deze gewelddadigheid is het nationalisme waarop elites in deze landen zich beroepen om politieke posities te bemachtigen. In geconsolideerde democratieën werken de instituties die een democratie mogelijk maken (parlement, kiessysteem et cetera) beter dan in transitiedemocratieën waar deze instituties nog zwak zijn of nog niet volledig ontwikkeld zijn (Mansfield en Snyder 2005, 2). Een voorbeeld is het organiseren van verkiezingen waar meerdere partijen aan mee kunnen doen en waar iedere burger stemrecht heeft.

De theorie van Mansfield en Snyder, uiteengezet in hun boek *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*, vormt de kern van de kritiek op de these van de democratische vrede. Mansfield en Snyder onderzochten de these en concludeerden dat hoewel gevestigde democratieën inderdaad onderling geen oorlog voerden, opkomende democratieën wel degelijk oorlog voeren en deze vaak initiëren.

Het vertrekpunt

Mansfield en Snyder vertrekken vanuit de conventionele wijsheid dat het promoten van democratie leidt tot het vergroten van vrede en veiligheid in de wereld. Als democratieën geen oorlog onderling voeren, is dit namelijk de logische gevolgtrekking. Ze zetten uiteen hoe met name Amerikaanse presidenten deze gedachte gebruiken ter rechtvaardiging van hun reconstructiepogingen overal in de wereld (Mansfield en Snyder 2005, 1 – 2). Het doel van het boek is aantonen dat deze wijsheid onjuist is. Het promoten van democratie leidt niet tot meer vrede en veiligheid omdat volgens Mansfield en Snyder (2005, 2 – 3) juist staten in transitie, opkomende democratieën, meer gewelddadig zijn, wel oorlog voeren met andere democratieën en juist oorlogen initiëren. Ze spreken van een causale connectie tussen democratisering en oorlog die met name na het einde van de Koude Oorlog herhaaldelijk zichtbaar is.

De these van de democratische vrede moet indien bovenstaande juist is, niet alleen aangescherpt of verworpen worden, zij dient ook veel voorzichtiger ingezet te worden als rechtvaardigingsgrond voor het beleid van staten. Als opkomende democratieën juist gewelddadiger zijn, verkleint dit de internationale veiligheid wanneer men democratie overal ter wereld promoot.

Mansfield en Snyder (2005, 16 - 17) stellen niet dat er internationaal niet meer ingegrepen moet worden in autocratieën en dat democratie niet meer gepromoot moet worden. Ze stellen wel dat de internationale gemeenschap ervoor moet gaan zorgen dat het ingrijpen in staten onderdeel van de oplossing moet zijn en niet van het probleem. Het belangrijkste is dat de volgorde waarin ontwikkelingen plaatsvinden de juiste is. Allereerst moeten de instituties gebouwd worden die democratie mogelijk maken, om vervolgens pas over te gaan tot politieke participatie en electorale competitie. Vaak gebeurt het andersom, zoals Bosnië aantoonde. Net zoals bij andere conflicten waarbij de internationale gemeenschap ingrijpt om de oorlog te beëindigen, werden ook hier kort na het einde verkiezingen georganiseerd. Wat de verkiezingen veroorzaakten, was een versterking van de bestaande tegenstellingen, de bevolkingsgroepen stemden op de eigen leiders en van eenheid was geen sprake. De internationale gemeenschap wil volgens Mansfield en Snyder (2005, 17 – 18) deze les niet leren, waardoor veel te vroege verkiezingen meer kwaad dan goed doen.

Verklaringsmechanisme

Mansfield en Snyder (2005, 4) stellen dat hun statistisch onderzoek aantoont dat democratische transitie inderdaad een van de oorzaken van oorlog vormt. Volgens Mansfield en Snyder zijn 'oorlogen van democratisering' het meest waarschijnlijk wanneer:

A transition toward democracy is incomplete; where institutions are too weak to manage the upsurge in the political power of newly enfranchised masses; and where rising or declining elites, or both, play the nationalist card in an attempt to harness that power (Mansfield en Snyder, 2005, 4).

In de zoektocht naar de verklaring voor oorlogen van democratisering stellen Mansfield en Snyder zich de volgende puzzel voor: waarom zouden burgers in volledige democratieën kiezen voor overheden die nauwelijks oorlog voeren met elkaar, terwijl burgers in opkomende democratieën vaak overheden steunen die een agressief nationalistisch beleid voeren, zelfs tegen andere democratieën? De oplossing zoeken ze in het omkeren van de verklaringen voor de these van de democratische vrede (Mansfield en Snyder 2005, 23). Zoals onder de paragraaf over de *democratic peace* al werd gesteld zijn burgers kosten- en risicomijdend. Dit geldt voor burgers in geconsolideerde democratieën, maar ook voor burgers in transitiedemocratieën. Doordat in transitiedemocratieën instituties die een volledige democratie mogelijk maken nog niet goed functioneren of aanwezig zijn, leidt dit toch tot niet optimale uitkomsten (Mansfield en Snyder 2005, 33).

Mansfield en Snyder (2005, 33) verduidelijken dat opkomende democratieën vaak zelf de initiator van geweld zijn en dat zij niet disproportioneel vaak het slachtoffer van aanvallen zijn. Ook stellen ze dat niet alle transitie de kans op oorlog vergroten. Juist de transitie naar democratie is gevaarlijk doordat hier de instabiliteit van de politieke elite gecombineerd wordt met de expansie van massapolitieke participatie. Elites nemen hun toevlucht in nationalisme om steun te mobiliseren. Het gaat om de combinatie van *insecure elites* met *energized masses* zoals zij zelf stellen (Mansfield en Snyder 2005, 35).

Incomplete democratische transitie

Wanneer autocratische regimes opbreken, kunnen er drie dingen gebeuren. Ten eerste kan een volgende autocratische leider de boel overnemen, verder kan een transitie plaatsvinden naar een volledige democratie en ten slotte kan er een incomplete democratische transitie plaatsvinden naar een gemixt regime. De derde optie is de meest voorkomende en ook de gevaarlijkste, omdat hier het gevaar van oorlogsvoering dreigt (Mansfield en Snyder 2005, 53 -54).

Wanneer de instituties van een staat zeer zwak zijn en het tij voor de heersende elite lijkt te keren, is het gevaar van oorlog het grootst. De instituties garanderen namelijk niet dat er nog een plaats is voor de heersende elite in de nieuwe situatie, waardoor zij de middelen gebruiken die zij nu nog hebben om zoveel mogelijk steun onder de burgerbevolking te vergaren. De manier waarop zij dit meestal doen, is via het aanwakken van nationalisme. Internationaal conflict is een bijproduct van het aanwakken van nationalisme (Mansfield en Snyder 2005, 54).

Een probleem is dat tussen de zwakke instituties en strijdende elites de overheid niet de mogelijkheid heeft een samenhangend beleid te voeren. Elites en massagroeperingen strijden alle

om de eigen zaak en zijn bang iets op te geven, terwijl de overheid niet bij machte is een goede uitkomst te forceren (Mansfield en Snyder 2005, 55 – 57). Met name de oude elites nemen risico's om volledige democratisering te voorkomen omdat zij bang zijn dat er voor hen geen plaats is. Ook zijn elites bang bestraft te worden voor de daden die zij pleegden onder de autocratie. Internationale crisis en oorlog worden voor deze elites aantrekkelijk omdat zij verwachten via prestige snel en makkelijk steun van de burgers te vergaren (Mansfield en Snyder 2005, 58).

Het grootste probleem voor incomplete democratische transitie is het gat tussen de stijgende vraag voor massaparticipatie en de dalende mogelijkheid van de politieke instituties om de belangenconflicten die hierbij ontstaan, op te lossen. Dit gat is groot, omdat autocratische instituties hun effectiviteit verliezen terwijl democratische instituties nog niet volledig werken. Elites zien dit vaak als een mogelijkheid, zij zorgen ervoor dat de democratische instituties zo zwak mogelijk blijven (Mansfield en Snyder 2005, 59).

Nationalisme is een logische keuze qua ideologie voor elites omdat *'It offers government for the people, but not necessarily by the people.'* (Mansfield en Snyder 2005, 62). Impliciet bevat nationalisme een rechtvaardiging voor het beperken van de burgerrechten van de tegenstander. Een lijn wordt getrokken tussen het eigen land en andere landen, tussen vrienden en vijanden.

2.3.1.1 Hypothese

Het promoten van democratie leidt op de korte termijn niet tot meer vrede. Mansfield en Snyder tonen aan dat staten in transitie naar democratie vaker oorlog initiëren. Staten die een incomplete democratische transitie doormaken, kennen zwakke staatsinstituties die de nieuwe massaparticipatie niet om kunnen zetten in effectief beleid dat niet de bestaande elite bedreigt. Deze elite grijpt naar de meest effectieve manier om de invloed die zij hadden onder het autocratische bewind voort te zetten. Het aanwakken en promoten van nationalisme is de meest effectieve manier om deze invloed te behouden. Al deze aspecten vergroten de kans op het escaleren van conflicten in gewapende conflicten zoals hierboven uiteengezet in drie stappen.

De theorie van Mansfield en Snyder leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 1: Wanneer binnen een conflict dyade sprake is van transitiedemocratieën gekenmerkt door zwakke staatsinstituties in combinatie met agressieve nationalistische elites, neemt de kans op gewapend conflict toe.

2.3.1.2 Kritiek

Zoals uit de puzzel blijkt, is de theorie van Mansfield en Snyder betreffende incomplete democratische transitie niet perfect. Op basis van de in de inleiding geïntroduceerde vergelijkbare cases (de drie bevroren conflicten) die voldoen aan de criteria van incomplete democratische transitie, verwacht men een vergelijkbaar resultaat (escalatie). Om te verklaren waarom de uitkomst varieert, moet naar andere elementen gekeken worden. De geostrategische ligging van de Zuid-Kaukasus is de aanleiding om te vermoeden dat ook systeemelementen een rol spelen. De invloed van Rusland in het voormalige Sovjetgebied is groot. Rusland beschouwt dit gebied als zijn nabije buitenland en laat telkens weer zien dat het zijn invloed hier wil vergroten. Rusland wordt bij dit streven steeds meer gehinderd door Europa en de VS, bijvoorbeeld door de aanleg van de Nabucco-

pijplijn.¹ Dit grotere spel over de rug van kleinere staten, zoals de staten waarbinnen de bevroren conflicten zich bevinden, behoort in de analyse betrokken te worden.

De theorie van Mansfield en Snyder heeft geen aandacht voor het systeemniveau. Door de theorie aan te vullen met het systeemniveau kan waarschijnlijk de variatie in uitkomst van de bevroren conflicten verklaard worden. De volgende paragraaf zal nader ingaan op het systeemniveau en de theorieën die kunnen dienen als aanvulling op Mansfield en Snyder.

2.3.2 Systeemoorzaken van oorlog

De theorie van Mansfield en Snyder lokaliseert de oorzaken van het gedrag van staten op statelijk niveau. Naast het statelijke niveau kan het gedrag van staten ook verklaard worden op het individuele niveau en het systeemniveau. Omdat men in het voormalige Sovjetgebied prominent te maken heeft met de aanwezigheid van Rusland, is het van belang te kijken naar het regionale internationale politieke systeem. Een analyse op het (regionale) systeemniveau bekijkt hoe het internationale systeem, waarbinnen staten de belangrijkste actoren vormen, het gedrag van staten beïnvloedt.

Een belangrijk onderzoeksgebied binnen het systeemniveau is het verklaren waarom staten oorlog voeren. Waarom staten oorlog voeren, is een onderwerp dat onderzoekers altijd bezig heeft gehouden en zolang er oorlogen zijn, zal het een belangrijk onderwerp van onderzoek blijven. Deze onderzoeken naar de oorzaken van oorlog worden gedomineerd door het realistische paradigma (Levy 2007, 24). In het realisme vormen staten de belangrijkste actoren. Het gedrag dat zij vertonen, wordt veroorzaakt door de internationale anarchische omgeving waarin zij zich bevinden. De belangrijkste taak van een staat is overleven. Doordat er echter geen organisatie is boven alle staten die de vrede bewaakt tussen staten, is er een constant gevaar dat de staat aangevallen wordt door andere staten. Om te overleven streven staten veiligheid en macht na. Deze anarchische omgeving in combinatie met de onzekerheid over de intenties van de andere staten zorgt ervoor dat het systeem waarin staten opereren, onzekerheid en competitie bevordert (Levy 2007, 24).

Volgens Levy (2007, 24) is de kernhypothese van het realisme: *international outcomes are determined by, or at least significantly constrained by, the distribution of power between two or more states*. Op het systeemniveau betekent dit dat de polariteit van het systeem het gedrag tussen staten bepaalt. De Verenigde Staten vertonen bijvoorbeeld ander gedrag nu zij de enige supermacht zijn, anders dan tijdens de Koude Oorlog, toen zij een van de twee polen vormden.

Het belangrijkste doel van staten in deze anarchische omgeving is overleven. Oorlog kan hiertoe een belangrijk middel zijn die staten bewust inzetten. Oorlogen ontstaan echter ook onbedoeld doordat staten in een 'veiligheidsdilemma' verstrikt raken. In dit geval kan het bewapenen van een staat voor defensieve doeleinden door een andere staat opgevat worden als een bedreiging, waardoor ook hij de bewapening zal uitbreiden (Levy 2007, 25).

¹ Zie voor een uitgebreide uiteenzetting van de invloed van Rusland en overige spelers de inleiding.

2.3.2.1 Systeemanalyse: *balance-of-power*theorie versus *power transition*-theorie

Naast het idee dat oorlogen het bewuste dan wel onbewuste gevolg zijn van het gedrag van staten vanwege de veranderende machtsverhoudingen binnen het systeem, zijn er theorieën die meer specifiek voorspellen onder welke condities staten oorlog voeren. De oudste en bekendste realistische theorie is de *balance-of-power*theorie. Volgens deze theorie is het vermijden van hegemonie het primaire doel van staten en het middel om dit doel te bereiken bestaat uit het creëren van een machtsevenwicht in het systeem (Levy 2007, 25). Staten zullen hiertoe hun bewapening opbouwen en allianties aangaan met andere staten. Als het vormen van een militaire coalitie tegen een potentiële hegemon niet voldoende afschrikt, kan oorlog ontstaan om alsnog de dominante positie van een staat in het systeem te voorkomen (Levy 2007, 25).

Een belangrijke tegenhanger van de *balance-of-power*theorie is de *power transition*-theorie. Hoewel deze theorie de realistische assumpties deelt, is het belangrijkste verschil het bestaan van orde in het anarchische systeem (Levy 2007, 26). Deze theorie maakt een omgekeerde voorspelling van de condities waaronder staten overgaan tot oorlog. Niet een concentratie van macht, maar juist een gelijkheid in macht tussen staten zorgt voor de grootste kans op oorlog. Wanneer twee staten een conflict hebben, is de combinatie van gelijkheid in macht tussen deze staten met een verandering in macht van de ontevreden staat destabiliserend, en wordt oorlog meer waarschijnlijk (Levy 2007, 27).

De *power preponderance*-hypothese binnen de *power transition*-theorie wordt volgens Levy (2007, 27) sterk gesteund door empirische onderzoeken naar interstatelijke oorlogen. De hypothese luidt dat oorlog het minst waarschijnlijk is wanneer een staat een overwicht aan macht bezit over de andere staat, terwijl oorlog het meest waarschijnlijk is wanneer tussen twee staten een gelijkheid aan macht bestaat. Levy (2007, 27) verwijst voor de bewijslast naar het boek *Parity and War* van Kugler en Lemke 1996. De verklaring voor deze hypothese luidt dat wanneer een staat een overwicht aan macht bezit, deze tevreden is en geen stimulatie tot oorlog heeft, terwijl de zwakke staat wel ontevreden is maar niet de mogelijkheid bezit de situatie te veranderen.

Omdat deze *power preponderance*-hypothese zich specifiek richt op conflict dyaden in plaats van het gehele internationale systeem, is deze meer toepasbaar op de analyse van de bevroren conflicten in dit onderzoek. De *power transition*-theorie zal dan ook gebruikt worden als aanvulling op de theorie over incomplete democratische transitie zoals beschreven in het eerste hoofdstuk, de inleiding.

2.3.2.2 *Power transition*-theorie

De *balance-of-power*theorie werd voor het eerst in twijfel getrokken door Organski in zijn boek *World Politics* uit 1958. Organski stelde dat een machtsbalans niet geassocieerd moet worden met vrede zoals Waltz stelde, maar met oorlog. Juist een overwicht aan macht, een onevenredigheid in macht, moet geassocieerd worden met vrede, terwijl juist een machtsevenwicht leidt tot oorlog. Deze tegenovergestelde constatering werd de *power transition*-theorie genoemd. Lemke en Werner verwijzen naar meerdere onderzoeken die Organski's werk ondersteunen; er blijkt meer bewijs te zijn voor de *power transition*-theorie dan voor de *balance-of-power*theorie (Lemke en Werner 1996, 236).

In navolging van dit eerste werk op het gebied van de *power transition*-theorie verfijnt Organski in samenwerking met Kugler in 1980 de gevonden relatie tussen macht en oorlog in het boek *The War*

Ledger. De verklaring van de gevonden relatie tussen macht en oorlog wordt gevormd door de combinatie van 'mogelijkheid tot oorlog voeren' met 'bereidheid tot oorlog voeren'. De distributie van macht bepaalt de mogelijkheid tot het initiëren van oorlog. Een gelijkheid in macht geeft een ontevreden staat de mogelijkheid de status quo te veranderen en zorgt ervoor dat de tevreden staat de uitdaging serieus neemt. Een evaluatie van de status quo bepaalt de bereidheid tot het initiëren van oorlog. De status quo houdt het volgende in. De dominante staat in het systeem creëert de regels die het systeem regeren. Deze regels vormen de status quo. De dominante staat is uiteraard tevreden met deze regels, maar overige staten hoeven dit niet te zijn. Het gaat hier om staten die zich in de invloedssfeer van die dominante staat bevinden. Ontevredenheid met de regels, een negatieve evaluatie van de status quo, kan leiden tot internationaal conflict (Lemke en Werner 1996, 236).

Kim (1989) voegt aan Organski en Kugler toe dat bij het meten van de distributie tussen twee staten rekening gehouden moet worden met externe partijen. Sommige externe machten zullen bij het uitbreken van conflicten tussen twee staten steun geven aan een van de kanten. De mogelijkheden van een staat moeten in dit geval aangevuld worden met de macht van de externe staat (Lemke en Werner 1996, 237). Ook Lemke en Werner (1996, 239) stellen dat er bij conflicten kans is op bemoeienis van externe actoren. Een analyse van de *power transition*-theorie moet hier rekening mee houden.

Verbetering

Een belangrijke statistische onderbouwing van de theorie wordt geleverd door Lemke en Werner (1996) in hun artikel getiteld '*Power Parity, Commitment to Change, and War*'. Zij stellen dat de formulering van Organski en Kugler 1980 sterk is doordat die zowel het twistpunt specificeert (de status quo) als de timing van het conflict (periode van gelijkheid in macht). Lemke en Werner (1996, 235) stellen daarnaast dat, hoewel de theorie ruime empirische steun kent, er twee problemen zijn met bestaand onderzoek. Zij scherpen in hun artikel de theorie ver aan door deze problemen aan te snijden. Het eerste probleem betreft het uitgaan van een mondiaal systeem. Volgens Lemke en Werner (1996, 237) is het twistpunt in dit geval niet uniek. De oplossing betreft het uiteenzetten van het systeem als bestaande uit meerdere regionale systemen. In elk systeem bestaat een bepaalde status quo, deze kan zowel lokaal als mondiaal tot een conflict komen. Op deze manier kan zowel rekening gehouden worden met grootmachten in oorlog als met oorlog tussen kleinere machten. Het tweede probleem betreft het meten van de (on)tevredenheid met de status quo. Volgens Lemke en Werner werd dit meestal buiten de empirische evaluaties gehouden. Dit punt is dus gemakkelijk te verbeteren door het wel op te nemen in de analyse. De indicator die zij daartoe opstellen, is 'extreme militaire opbouw'. De grootte van die opbouw geeft de bereidheid weer van de staat om de status quo te veranderen of te verdedigen (Lemke en Werner 1996, 237). Extreme militaire opbouw wordt in dit geval opgemaakt uit een aanzienlijke toename in defensie-uitgaven.

De lokale status quo kan beïnvloed worden door de mondiale status quo, met name als het lokale gebied om bepaalde redenen (bijvoorbeeld energievoorziening) interessant is voor grootmachten. Wat volgens Lemke en Werner (1996, 239) in ieder geval relevant is voor het lokale niveau, is de controle over territorium, het beveiligen van grenzen, toegang tot belangrijke geografische elementen als rivieren en havens et cetera.

Onzekerheid

Onzekerheid over de distributie van macht wordt volgens Reed door informatieasymmetrie veroorzaakt. Informatie is asymmetrisch wanneer staten verschillende ideeën hebben over de context van een internationale interactie. Ze zijn bijvoorbeeld onzeker over de militaire mogelijkheden van de tegenstander. Als informatieasymmetrie ertoe leidt dat een staat zijn onderhandelingsruimte te groot inschat, zal de verdedigende staat de te hoge eisen weigeren, waardoor een conflict kan uitbreken. Dit is in overeenstemming met de *power transition*-theorie. Aan de andere kant kan asymmetrische informatie leiden tot een overschatting van de capaciteiten van de verdedigende staat, waardoor inadequate eisen gesteld worden door de uitdagende staat en deze geaccepteerd worden. Dit is in overeenstemming met de *balance-of-power*theorie (Reed 2003, 634). Belangrijk voor de *power transition*-theorie is dat Reed aantoonst dat naast de daadwerkelijke machtsbalans de subjectieve machtsbalans (zoals staten deze ervaren) van belang is bij het analyseren van een conflict.

Nabijheid

Gartzke en Braithwaite breiden het onderzoek naar de relatie tussen macht en oorlog verder uit door de impact van 'nabijheid' te betrekken in de berekening van de distributie van macht tussen twee staten. Een grotere afstand leidt doorgaans tot minder macht. Het resultaat van het onderzoek wijst uit dat conflicten het meest waarschijnlijk zijn op locaties waar de macht van staten, gecorrigeerd voor de nabijheid van die staten, ongeveer gelijk is.

Hoewel Boulding in 1962 al beschreef dat de capaciteit van een staat verzwakt naarmate deze verder van die staat ingezet moet worden, blijkt dit geen plaats in de theorie over macht en oorlog te hebben (Gartzke en Braithwaite 2011, 1). Als macht afneemt naarmate de afstand toeneemt, dan verschillen machtsrelaties tussen twee staten op verschillende punten op de wereld. Op die manier bepaalt niet de nominale machtsbalans maar de effectieve machtsbalans wanneer staten oorlog voeren. Omdat ook de effectieve balans niet laat zien waarom staten falen in het onderhandelingsproces, waarom zij oorlog niet voorkomen, gebruiken Gartzke en Braithwaite (2011, 2) in navolging van Reed 2003 een onderhandelingsmodel. Via het *simple bargaining model* laten ze zien dat staten het meest waarschijnlijk oorlog voeren als de effectieve militaire balans de staten maximaal onzeker maakt over welke eisen de tegenstander tevreden stellen. Conflicten blijken op die manier het meest waarschijnlijk als twee staten een effectieve gelijkheid aan macht benaderen.

Hoewel staten waarschijnlijker oorlog voeren met buurlanden, komen conflicten over grote afstanden regelmatig voor, beide kennen voor- en nadelen. Doordat de capaciteit afneemt naarmate de afstand toeneemt, kan een staat beter dicht bij huis oorlog voeren vanwege militaire voordelen. Daar staat echter weer het nadeel tegenover van het inherente gevaar dat het thuisland dan loopt, het gevaar te verliezen en gedomineerd te worden door de andere staat. Staten willen vaak over grotere afstanden vechten omdat het de mogelijkheid van controle over een groter gebied oplevert, een uitbreiding van de invloedssfeer, ondanks het verlies aan capaciteit (Gartzke en Braithwaite 2011, 6).

Bovenstaande tegenstrijdigheid wordt opgeheven door 'invloed' te introduceren als variabele. Gartzke en Braithwaite (2011, 8) voorspellen dat oorlog het meest waarschijnlijk is tussen staten die tegenstrijdige meningen hebben over welke staat het meest waarschijnlijk effectieve invloed kan

uitoefenen. Onzekerheid over de machtsverdeling kan overal ontstaan, maar zal waarschijnlijk provocatief zijn daar waar invloedsferen elkaar overlappen. Gelijke effectieve macht tussen twee staten leidt tot de grootste onzekerheid over waar de een zijn invloed eindigt en de ander zijn invloed begint, waardoor conflicten uitbreken.

De analyse van Gartzke en Braithwaite (2011, 29) laat zien dat de effectieve balans van capaciteiten een betere voorspelling oplevert dan de nominale balans. Voor de power transition-theorie betekent dit het volgende. Bij de berekening van 'mogelijkheid van een staat tot oorlogvoering' en 'bereidheid van een staat tot oorlogvoering' moet rekening gehouden worden met:

A. Bij het berekenen van de machtsbalans tussen twee staten (mogelijkheid tot oorlogvoeren) moet men uitgaan van de subjectieve machtsbalans, de balans zoals de staten in kwestie deze ervaren (Reed 2003);

B. Bij het berekenen van de machtsbalans tussen twee staten moet de nabijheid van deze staten meegenomen worden in de berekening (Gartzke en Braithwaite 2011);

C. Bij het evalueren van de status quo (bereidheid tot oorlog voeren) kan men gebruikmaken van de indicator 'extreme militaire uitgaven' (Lemke en Werner 1996).

2.3.3 Hypothese

Voorgaand overzicht laat zien dat de recente artikelen nog steeds gebruikmaken van de initiële relatie tussen macht en oorlog gevonden door Organski 1958 en 1980. Bovenstaande leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 2: Wanneer binnen een conflict dyade de twee staten een gelijkheid in macht benaderen en een staat de status quo negatief evalueert, neemt de kans op gewapend conflict toe.

2.4 Systeem en staat

De bevroren conflicten tussen Georgië en Zuid-Ossetië, Georgië en Abchazië, Azerbeidzjan en Armenië en ten slotte Moldavië en Transdnistrië, zijn alle conflicten tussen transitiedemocratieën. Een explosieve combinatie van factoren is aanwezig in deze conflict dyaden. De bevroren conflicten representeren eerder uitgebroken gewapende conflicten die onopgelost zijn gebleven. Het zijn de ingrediënten die agressieve elites nodig hebben om via nationalistische retoriek de eigen belangen te bevorderen. Toch escaleren niet alle bevroren conflicten in gewapende conflicten. Het niet escaleren vormt in navolging van de theorie van Mansfield en Snyder de niet waarschijnlijke optie.

Waarom blijven sommige conflicten bevroren, terwijl alle ingrediënten voor het escaleren van deze conflicten aanwezig zijn? Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar de oorzaken van oorlog. Deze oorzaken kunnen de kenmerken van transitiedemocratieën completeren en wellicht zo verklaren waarom het ene bevroren conflict escaleert en het andere niet. Waarom staten oorlog voeren is een van de oudste en meest onderzochte onderwerpen op het gebied van de internationale betrekkingen. Bekende theorieën verklaren dit gedrag tussen staten vanuit een relatie tussen macht en oorlog. De *power transition*-theorie verklaart het uitbreken van oorlog aan de hand van staten die een gelijkheid in macht bezitten in combinatie met een negatieve evaluatie van de status quo.

Overeenkomsten

Wat de twee theorieën gemeen hebben, is de vaststelling dat onzekerheid over het gedrag en de capaciteit van de andere staat een rol speelt. Doordat zwakke staten met inconsistente beleidsdoelen geen geloofwaardige signalen afgeven aan andere staten, worden bedreigingen noch beloftes serieus genomen. Staten zijn daardoor onzeker over de capaciteit van de andere staat om zijn beloftes of dreigingen na te komen, waardoor de kans op oorlog toeneemt. Daarnaast leidt een gelijkheid in macht tussen twee staten tot een situatie waarin beide staten maximaal onzeker zijn over welke staat in een gewapend conflict zal winnen.

Door de elementen die de onzekerheid veroorzaken te combineren, luidt de hypothese die beide theorieën completeert als volgt:

Hypothese 3: Wanneer binnen een conflict dyade sprake is van transitiedemocratieën gekenmerkt door zwakke staatsinstituties in combinatie met agressieve nationalistische elites waarbij de staten een gelijkheid in macht benaderen, neemt de kans op gewapend conflict toe. Wanneer in deze situatie van verhoogde kans op gewapend conflict geen van de staten de status quo negatief evalueert, zal het conflict bevroren blijven.

Aan de hand van deze theoretische uiteenzetting en met de drie geformuleerde hypothesen zal in het volgende hoofdstuk de methodologie van het onderzoek uiteengezet worden.

3 Methodologie

Nu de theorieën uiteengezet zijn en de hypothesen geformuleerd, volgt in dit hoofdstuk de opzet van het empirisch onderzoek. De in de inleiding geformuleerde puzzel en mogelijke oplossing moeten op juistheid worden onderzocht. Hiertoe zijn allereerst drie hypothesen geformuleerd. Teneinde de hypothesen te testen wordt in dit hoofdstuk een toets geformuleerd. De kern van de toets draait om de vraag: wat moet gevonden worden om de hypothesen te corroboreren/falsificeren?

Het onderwerp van onderzoek, bevroren conflicten, komt in de empirie weinig voor, waardoor hier sowieso sprake van *small-N*-onderzoek moet zijn. Doordat de genoemde cases in de inleiding vergelijkbaar zijn en de uitkomst varieert, zal het onderzoek plaatsvinden aan de hand van het Most Similar Systems Design (MSSD). Om een MSSD mogelijk te maken wordt allereerst een case-rechtvaardiging uiteengezet en worden de te onderzoeken begrippen geoperationaliseerd. Ten slotte volgt een analyse van de bronnen.

3.1 Onderzoeksopzet

Om een helder beeld te geven van wat precies onderzocht zal worden, volgt in dit gedeelte enige herhaling met betrekking tot de puzzel. Het te onderzoeken fenomeen betreft *bevroren conflict dyaden tussen transitiedemocratieën*. Een dyade bestaat uit twee tegengestelde, bewapende actoren. Een traditionele dyade is een dyade tussen twee overheden van twee staten. Deze twee overheden zijn in conflict (hebben een onverenigbare opinie) over een bepaald onderwerp zoals territorium of toegang tot een energiebron. Een dyade kan ook bestaan uit een overheid en een andere actor zoals een afscheidingsregime (UCDP 2012). Daarnaast kan het zo zijn dat een of beide actoren in hun conflict gesteund wordt door een derde partij. In dit onderzoek gaat het om de volgende dyaden:

Dyade 1) actor 1 Georgië versus actor 2 republieken Zuid-Ossetië respectievelijk Abchazië, die onlosmakelijk verbonden zijn met Rusland. Het onderwerp van conflict is territorium. De Zuid-Ossetische en Abchazische overheid heeft de de facto macht over een stuk territorium dat de jure tot Georgië behoort. Georgië wil zijn macht herstellen over dit gebied en Zuid-Ossetië, Abchazië en Rusland willen dit niet. Rusland garandeert de de facto onafhankelijke status van de republieken.

Dyade 2) actor 1 Azerbeidzjan versus actor 2 republiek Nagorno-Karabach en Armenië, dat indirect gesteund wordt door Rusland. Het onderwerp van conflict is territorium. Armenië bezit een stuk territorium van Azerbeidzjan; Nagorno-Karabach en een corridor dat dit gebied met Armenië verbindt. Azerbeidzjan wil volledige controle over zijn grondgebied, terwijl Armenië de gebieden niet wil afstaan.

Dyade 3) actor 1 Moldavië versus actor 2 de republiek Transdnistrië, die onlosmakelijk verbonden is met Rusland. Het onderwerp van conflict is territorium. De Moldavische overheid heeft net als de voorgaande dyaden niet de volledige controle over het eigen territorium. Ook hier garandeert Rusland de de facto onafhankelijke status van het gebied dat buiten de controle van de overheid valt, in dit geval Transdnistrië.

Transitiedemocratieën vormen de *unit of analysis* omdat zij de actoren zijn waaraan het gedrag toegeschreven wordt (Johnson en Reynolds 2005, 119). De puzzel kan kort samengevat worden als een situatie waarbij er sprake is van vergelijkbare cases (transitiedemocratieën), maar variatie in de uitkomst van de afhankelijke variabele (bevroren dan wel geëscaleerd). Deze variatie verwacht men op basis van de theorie van Mansfield en Snyder niet. Het doel van dit onderzoek is direct afgeleid van de puzzel. Het doel van het onderzoek is te testen in hoeverre de theorie van Mansfield en Snyder de uitkomst van de afhankelijke variabele, eventuele escalatie binnen een bevroren conflict dyade, kan verklaren. Door middel van incorporatie van nieuwe variabelen afkomstig van de systeemtheorie wordt onderzocht of de uitkomst adequater verklaard kan worden.

Op basis van het theoretisch hoofdstuk worden de volgende voorspellingen gedaan (hypothese 1 tot en met 3 uit hoofdstuk 2) met betrekking tot de variabelen en de relatie tussen deze variabelen:

1 Wanneer binnen een conflict dyade sprake is van transitiedemocratieën (variabele 1) gekenmerkt door zwakke staatsinstituties (variabele 2) in combinatie met agressieve nationalistische elites (variabele 3), neemt de kans op gewapend conflict toe.

2 Wanneer binnen een conflict dyade de twee staten een gelijkheid in macht benaderen (variabele 4) en een staat de status quo negatief evalueert (variabele 5), neemt de kans op gewapend conflict toe.

3 Wanneer binnen een conflict dyade sprake is van transitiedemocratieën (variabele 1) gekenmerkt door zwakke staatsinstituties (variabele 2) in combinatie met agressieve nationalistische elites (variabele 3) waarbij de staten een gelijkheid in macht benaderen (variabele 4), neemt de kans op gewapend conflict toe. Indien in deze situatie van verhoogde kans op gewapend conflict geen van de staten de status quo negatief evalueert, zal het conflict bevroren blijven.

De hypothesen kennen een positieve relatie: indien de waarde van een variabele toeneemt, neemt de waarde van de afhankelijke variabele toe. Deze hypothesen kunnen als volgt worden weergegeven in pijlendiagrammen:

Hypothese 1: 1 + 2 + 3 → verhoogde kans op gewapend geweld

Hypothese 2: 4 + 5 → verhoogde kans op gewapend geweld

Hypothese 3: 1 + 2 + 3 + 4 → bevroren conflict indien 5

Het empirisch testen van deze hypothesen teneinde de puzzel op te kunnen lossen, vindt plaats aan de hand van een vergelijkende casestudie. Hypothesen testen is een van de vier doelen van een casestudie, naast beschrijven, classificeren en voorspellen (Landman 2003,4).

Casestudie

Een onderzoeksmethode stelt de manier vast waarop een theorie gevormd en getest wordt; een casestudie vormt zo'n methode. In de sociale wetenschappen specificiert men methoden naar kwantitatieve en kwalitatieve methoden, waarbij casestudies tot de laatste behoren. Ook binnen een case kan men echter kwantitatieve gegevens en methoden gebruiken. Elke methode kent zijn eigen regels, het doel is echter altijd het geobserveerde politieke fenomeen beter te begrijpen en te verklaren (Landman 2003, 15-16). Kwantitatieve methoden concentreren zich rond verschillende statistische methoden. Kwalitatieve methoden proberen het te onderzoeken fenomeen te

identificeren, te begrijpen en te verklaren, waardoor de focus van de methode ligt bij een klein aantal cases (Landman 2003, 19). Dit geldt ook voor dit onderzoek waarbij de focus op verklaren ligt.

Een casestudie is een vorm van niet experimenteel onderzoek dat via verschillende methoden data verzamelt. De casestudie is met name geschikt voor het ontwikkelen van verklaringen voor theorieën en het testen van theorieën over politieke fenomenen (Johnson en Reynolds 2005, 84). Casestudies zijn het sterkst als zij fenomenen verklaren. De sterkste casestudies beginnen met duidelijke theorieën waarvan verwacht wordt dat zij fenomenen verklaren. Tevens zijn casestudies nuttig voor het testen van hypothesen afgeleid van bestaande (politieke) theorieën (Johnson en Reynolds 2005, 85). Bovenstaande verklaart en rechtvaardigt de keuze van de casestudie als methode om de geconstateerde puzzel op te lossen.

Casestudies zijn complementair aan overige experimentele en niet-experimentele onderzoeksmethoden (Johnson en Reynolds 2005, 88). Zo kunnen casestudies gebruikt worden om aan te tonen dat statistische correlaties tussen onafhankelijke en afhankelijke variabelen causaal zijn (Johnson en Reynolds 2005, 85). De statistische correlaties die Mansfield en Snyder vonden tussen transitiedemocratieën en gewapend geweld kunnen via een casestudie daarmee onderzocht worden op causaliteit. Dit doen zij zelf in hun boek ook voor de variabele nationalisme en het aanwakkeren door elites van nationalisme.

Casestudie: type

Omdat onderzocht wordt onder welke condities bevroren conflicten bevroren blijven dan wel escaleren, wordt naar meerdere cases gekeken. Sowieso behoeft dit onderzoek een case waarbij het bevroren conflict bevroren bleef en een case waarbij het bevroren conflict escaleerde. Er moet sprake zijn van variatie op de afhankelijke variabele. Omdat bevroren conflicten niet veel voorkomen in de empirie, zal hier sprake zijn van een vergelijking van een beperkt aantal cases in tegenstelling tot een *single case study* of een vergelijking van veel cases (Landman 2003, 25). Johnson en Reynolds (2005, 87) stelden al dat bij het vergelijken van een paar cases, de cases gekozen worden omdat bepaalde factoren aanwezig dan wel afwezig zijn. Deze factoren zijn door een politieke theorie bestempeld als belangrijk. Dit is precies wat bij dit onderzoek gebeurt. Het verschilt van een *representatieve sample* die men kiest bij het vergelijken van veel cases.

De bekendste methoden voor het vergelijken van een beperkt aantal cases zijn het MSSD en het Most Different Systems Design (MDSD). Bij een MSSD zijn cases vergelijkbaar op alle onafhankelijke variabelen behalve een, de variatie in deze variabele veroorzaakt mogelijk de variatie in de uitkomst van de afhankelijke variabele. Bij een MDSD leiden onvergelijkbare cases tot een gelijke uitkomst, waardoor een gemeenschappelijke onafhankelijke variabele deze uitkomst mogelijk kan verklaren (Landman 2003, 29). MSSD is een methode die goed toegepast kan worden op studies naar regio's (Landman 2003, 30). De geselecteerde cases behoren allemaal tot de post-sovjetregio en delen daarom een aantal karakteristieken (zie ook paragraaf 3.3). De case-selectie bepaalt welk systeem gebruikt kan worden.

De cases die kort geïntroduceerd zijn in de inleiding, zijn geselecteerd op de afhankelijke variabele: het hebben van een bevroren conflict (door transitiedemocratieën). Hierbij is rekening gehouden met de vereiste variatie. Zoals gesteld zijn de cases vergelijkbaar, maar varieert de uitkomst

waardoor de casestudie een MSSD zal volgen. Een voorlopig schema is opgesteld aan de hand van het voorbeeldschema van een MSSD-model door Landman (2003, 30);

	Georgië vs. Zuid-Ossetië en Abchazië (en Rusland)	Azerbeidzjan vs. Armenië (Nagorno-Karabach)	Moldavië vs. Transdnistrië (en Rusland)
Regime type			
Instituties			
Elites			
Machtsbalans			
Evaluatie van de status quo			
Uitkomst	Escalatie (niet Y)	Bevroren (Y)	Bevroren (Y)

In het empirische gedeelte wordt dit schema definitief ingevuld en wordt door middel van documentanalyse (een van de verschillende dataverzamelmethoden naast bijvoorbeeld observeren en interviewen, Johnson en Reynolds 2005, 84) nagegaan welke variabele de uitkomst verklaart.

Tekortkoming

Het gebruiken van het MSSD is niet zonder gevaren. Johnson en Reynolds (2005, 87) zetten de gevaren uiteen, evenals Landman (2003, 29-30). Het belangrijkste probleem dat optreedt bij het vergelijken van weinig cases via MSSD is het gevaar dat er een variabele bestaat die de uitkomst beter verklaart en voorspelt, maar die niet opgenomen is in de vergelijking (Landman 2003, 43). Er zijn verschillende manieren waarop dit probleem ondervangen kan worden. Men kan bijvoorbeeld met het MDSD bekijken of de verklarende variabele volgens het MSSD ook de verklarende variabele vormt in de MDSD. Stel dat van alle transitiedemocratieën binnen conflict dyaden slechts een, Georgië, een gelijkheid in macht benadert met de tegenstander, en deze variabele aangewezen wordt als verklarend voor de variatie in de uitkomst. Vervolgens kan gekeken worden of bij escalatie van een bevroren conflict tussen allerlei verschillende staten, een gelijkheid in macht tussen die staten de enige overeenkomstige variabele is.

Casestudie: documentanalyse

Dit onderzoek zal gebruikmaken van de 'documentanalyse methode' om de hypothesen te testen (Johnson en Reynolds 2005, h8). Voorbeelden van documenten die geanalyseerd worden, zijn rapporten, verzamelde statistieken, wetenschappelijke artikelen en boeken en overig geschreven materiaal. Voor documentanalyse wordt gekozen als bepaalde politieke fenomenen niet via observatie of interviews gemeten kunnen worden. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om grootschalig collectief gedrag, fenomenen die plaatsvonden in het verleden of te verdeeld zijn over te veel cases, zoals defensie-uitgaven door verschillende landen (Johnson en Reynolds 2005, 206).

Twee soorten documenten zullen geanalyseerd worden. Ten eerste episodische documenten (Johnson en Reynolds 2005, 207) die niet onderdeel zijn van systematische programma's,

bijvoorbeeld verslagen van interviews met hoofdrolspelers in de verschillende cases. Ten tweede lopende documenten die onderdeel vormen van een systematische verzameling (Johnson en Reynolds 2005, 211). Veel verschillende soorten organisaties stellen bijvoorbeeld jaarlijkse rapporten op over de toestand van conflicten of de vordering van democratisering. In paragraaf 3.5 wordt nader ingegaan op de bronnen die gebruikt zullen worden voor de documentanalyse. Johnson en Reynolds (2005, 230-234) zetten de voor- en nadelen van het gebruiken van documentanalyse uiteen.

De test

Om de puzzel op te kunnen lossen wordt de casestudie als volgt opgebouwd. De opbouw bestaat uit drie fasen. De cursieve woorden zijn de variabelen die in paragraaf 3.4 geoperationaliseerd worden.

Fase 1

Ten eerste moet worden vastgesteld in hoeverre de (eventuele) incomplete democratische transitie die de staten (Armenië, Azerbeidzjan, Georgië en Moldavië) doorgingen na het desintegreren van de Sovjet-Unie, ten grondslag liggen aan de initiële conflicten die nu de bevroren conflicten vormen. Dit vindt plaats aan de hand van het analyseren van het *regimetype* dat een staat bezat ten tijde van de Sovjet-Unie en na de onafhankelijkheid, was er sprake van een democratiseringsproces van autocratie naar anocratie? Verder wordt gekeken of er ten tijde van het initiële conflict sprake was van zwakke *institutes* en wat de rol van de heersende en nieuwe *elites* was.

Waarom: zoals Mansfield en Snyder (2005, 230) meerdere malen aanduiden, is de relatie tussen democratisering en oorlog niet een kortetermijnrelatie. Incomplete democratisering stelt een traject in werking dat de waarschijnlijkheid van toekomstige conflicten bepaalt. Door vast te stellen dat de initiële conflicten zogenaamde *wars of democratization* vormen, kan aangetoond worden dat een bepaalde richting ingeslagen is waar de waarschijnlijkheid van vervolgon conflicten groter is. Het feit dat de initiële conflicten niet opgelost, maar bevroren zijn, vergroot deze kans nog meer. Daarnaast bemoeilijkt een oorlog, ontstaan door de transitie waarin een staat zich bevindt, een goed verloop van die transitie. Het ingezette traject zorgt er mede voor dat de transitie naar democratie niet volbracht wordt, waardoor de staat een anocratie blijft en gevoeliger is voor oorlogvoering (2005, 266).

Fase 2

In de tweede fase wordt gekeken naar de stand van zaken op het gebied van *regimetype*, *institutes* en *elites* in de periode 10 tot 15 jaar (2004 – 2009) na het bevroren van de initiële conflicten.

Waarom: in deze periode is een van de drie bevroren conflicten opnieuw geëscaleerd. De verwachting op basis van de initiële conflicten is echter dat de staten in de conflictjaren eenzelfde soort traject in zijn gegaan waarbij het niet oplossen van het conflict en het bemoeilijken van het consolideren van democratie dankzij het initiële conflict eenzelfde soort ontwikkeling doormaken. Hierbij is het opvallend dat ondanks alle elementen die tot heropleving van de conflicten zouden moeten leiden aanwezig zijn, slechts één conflict daadwerkelijk opnieuw uitgebroken is. Dit betekent dat de theorie van Mansfield en Snyder uitgebreid moet worden om voor deze cases een verklaring te kunnen bieden.

Fase 3

Ten slotte wordt voor dezelfde periode (2004 – 2009) gekeken naar de *machtsverdeling* tussen de staten binnen de conflict dyaden. De *power transition*-theorie stelt immers dat een gelijkheid in macht tussen twee staten de kans op oorlog vergroot. Een daadwerkelijke uitbraak van oorlog vindt echter plaats als een van de staten de *status quo* (bevroren conflict in dit geval) negatief beoordeelt. Dit is het tweede element dat in deze fase onderzocht zal worden.

Waarom: omdat men op basis van de incomplete democratische transitie van de staten in de conflict dyaden en de initiële oorlogen die hieruit volgden, zou verwachten dat het ingezette traject meerdere nieuwe conflictuitbraken zou kennen, dit gebeurde echter niet. De toevoeging van de machtsverdeling tussen de staten en het evalueren van de status quo kan eventueel verklaren waarom slechts één conflict opnieuw escaleerde en de overige conflicten bevroren bleven.

Variabelen

Nu de onderzoeksmethode en de dataverzamelingmethode gekozen zijn en de test uiteengezet, is een volgende stap die gezet moet worden een nadere uiteenzetting van de variabelen. Zoals Landman (2003, 17) uiteenzet, volgen op de cases en de unit of analysis, de variabelen die omschreven worden als concepten waarvan de waarde verandert per unit. Observaties zijn de waarde van elke variabele per unit en die kan numeriek, verbaal of visueel zijn. Zie verder paragraaf 3.4.

3.2 Case-rechtvaardiging

De oorlog tussen Georgië en Zuid-Ossetië in 2008 was de directe aanleiding voor dit onderzoek. Door deze case nader te bekijken werd geconstateerd dat het een bevroren conflict betrof waarbij de specifieke ontwikkeling van Georgië als land in transitie sinds de onafhankelijkheid in 1991 een rol speelde. Al gauw bleek dat het voormalige Sovjetgebied en met name de Zuid-Kaukasus meerdere van deze bevroren conflicten herbergen. Onderzoek naar de oorzaken van oorlog houden meestal geen rekening met dit soort conflicten. De oorlog in 2008 maakte duidelijk dat bevroren conflicten soms escaleren, waardoor het interessant is te kijken onder welke condities zij escaleren, zodat vervolgens de koppeling gemaakt kan worden met andere bevroren conflicten.

De cases zijn daarmee op de afhankelijke variabele geselecteerd. Naast het feit dat het bevroren conflicten zijn, hebben de cases een aantal overeenkomsten:

- De drie conflict dyaden delen een Sovjetverleden, ze werden overheerst door Rusland en bij de val van de Sovjet-Unie verklaarden zij zich via referenda onafhankelijk in 1991,
- Sinds de onafhankelijkheid verkeren Georgië, Azerbeidzjan, Armenië, Moldavië en Rusland in een transitieproces van autocratie naar democratie; alle transitieën zijn echter incompleet, waardoor de staten een gemixt regime hebben,
- Ten tijde van de onafhankelijkheid ontstond het initiële conflict, de gewapende conflicten om territorium en invloed mondden uit in een staakt-het-vuren binnen de drie conflict dyaden, er werd geen vredesakkoord getekend en de conflicten bevroren,

- Binnen de drie conflict dyaden is duidelijk sprake van een verliezende partij, de partij die controle over een gedeelte van het eigen territorium is verloren (Georgië, Azerbeidzjan en Moldavië),
- De conflict dyaden worden sterk beïnvloed door voormalig overheerser en buurland Rusland, dat belang heeft bij de status quo.

3.3 Operationalisering

De onafhankelijke en afhankelijke variabelen moeten geoperationaliseerd worden zodat zij meetbaar worden in de empirie. Door de variabelen meetbaar te maken kan het onderzoek herhaald worden en toegepast op eventueel nieuwe situaties, mocht bijvoorbeeld een bevroren conflict uitbreken (Johnson en Reynolds 2005, 125). Johnson en Reynolds (2005, 153) spreken van de stap die volgt op de beginfase van wetenschappelijk onderzoek. Het operationaliseren, door hen het proces van meten genoemd, verenigt de voorgestelde verklaringen met de empirische wereld. Uiteengezet moet worden hoe men de aanwezigheid, afwezigheid dan wel de hoeveelheid van de variabele kan meten. Johnson en Reynolds (2005, 154-155) noemen het operationaliseren ook wel de laatste fase in het proces van het precies definiëren van een concept. Men kent een specifieke waarde aan een concept toe binnen een specifiek onderzoek. Dit maakt de operationele definitie persoonlijk en daarmee niet absoluut juist. Allereerst zal de afhankelijke variabele worden geoperationaliseerd, waarna de variabelen van de theorie van Mansfield en Snyder volgen, om af te sluiten met de *power transition*-variabelen.

Afhankelijke variabele: status van het conflict

De afhankelijke variabele status van het conflict kent twee variaties. Deze dichotome variabele is nominaal omdat de twee categorieën uitputtend zijn en elkaar uitsluiten (Johnson en Reynolds, 2005, 169). Een bevroren conflict tussen de twee transitiedemocratieën (de uiteengezette conflict dyaden) kan bevroren zijn en kan geëscaleerd zijn. In de empirie moet het volgende waarneembaar zijn:

Bevroren conflict dyade: nadat het initiële gewapende conflict in een staakt-het-vuren is geëindigd, een militaire oplossing, waarbij geen politieke oplossing is gevonden, een vredesakkoord, zijn geen grootschalige gewapende acties ondernomen om deze situatie te veranderen. De oorzaak van het initiële conflict, zeggenschap over een bepaald territorium, is niet opgelost. Het betwiste territorium wordt de facto onafhankelijk bestuurd door afscheidingsbewegingen, maar behoort de jure tot de rompstaat (Zuid-Ossetië en Abchazië, Nagorno-Karabach en Transdnistrië). Kleinschalig geweld over en weer zoals beschietingen en aanslagen is mogelijk.

Geëscaleerde conflict dyade: het bevroren conflict tussen 'moederstaat' en afscheidingsbeweging gesteund door een patriarchale staat zoals bovenstaand uiteengezet, is geëscaleerd in gewapend geweld. Met patriarchale staat wordt bedoeld dat een staat een andere actor onvoorwaardelijk steunt, bijvoorbeeld door de de facto onafhankelijkheid van de 'moederstaat' te garanderen. Een van de partijen wil de status quo met grootschalig gewapend geweld veranderen. De moederstaat kan op die manier proberen de verloren invloed over het eigen territorium te herstellen. Het kan echter ook zijn dat de afscheidende gebieden hun de facto status om willen zetten in een de jure status en daartoe het geweld starten. Het gaat hier om een duidelijke militaire escalatie, waarbij de overheden de directe beslissingen nemen over het inzetten van het leger.

Om het verschil tussen kleinschalig en grootschalig geweld in respectievelijk bevroren dan wel een geëscaleerd conflict weer te geven, moet de grens tussen georganiseerd geweld en oorlog weergegeven worden.

Kleinschalig gewapend geweld

Indien binnen een conflictperiode sprake is van gewapend geweld tussen beide actoren waarbij ten minste 25 gevechtsgelateerde doden vallen, is er sprake van een gewapend conflict (Wallensteen en Sollenberg 2001, 629-644). Indien het aantal gevechtsgelateerde doden op jaarbasis beperkt blijft, is er sprake van kleinschalig gewapend geweld. Dit geweld kan plaats vinden in een bevroren conflict. Een veelvoorkomend voorbeeld hiervan zijn grensbeschietingen tussen de gevechtstroepen van de moederstaat en van de afscheidingsbewegingen.

Grootschalig gewapend geweld

Voor dit onderzoek geldt dat een bevroren conflictperiode geëscaleerd is als er sprake is van een ernstige militaire escalatie en/of oorlog, ofwel, grootschalig gewapend geweld. Een oorlog vindt plaats wanneer een politieke organisatie of groep gecoördineerd gebruikmaakt van geweld. Hierbij wordt een bepaalde drempel van geweld overschreden. Voor oorlogen geldt binnen de internationale betrekkingen doorgaans een grens van 1000 gevechtsgelateerde doden (Levy 2007, 20).

Dit onderscheid is belangrijk omdat de eerste stap van de casestudy zal bestaan uit het uiteenzetten en bewijzen welke conflicten bevroren zijn en welke (wanneer) geëscaleerd. De Universiteit van Uppsala houdt een database bij van gewapende conflicten die hiertoe gebruikt wordt. Deze UCDP Database heeft gegevens over het aantal gevechtsgelateerde doden. Daarnaast wordt door het Heidelberg Instituut een jaarlijkse Conflictbarometer uitgegeven. Per jaar worden gewapende conflicten geclassificeerd en wordt de ontwikkeling weergegeven. De classificatie is als volgt:

1 latent conflict	(staat van het conflict is niet gewelddadig, intensiteit is laag)
2 manifest conflict	(staat van het conflict is niet gewelddadig, intensiteit is laag)
3 crisis	(staat van het conflict is gewelddadig, intensiteit is medium)
4 ernstige crisis	(staat van het conflict is gewelddadig, intensiteit is hoog)
5 oorlog	(staat van het conflict is gewelddadig, intensiteit is hoog)

Deze twee databases worden geraadpleegd naast de overige indicatoren hierboven uiteengezet om aan te duiden of een conflict bevroren dan wel geëscaleerd is.

In het empirische gedeelte zal eerst vast worden gesteld of er sprake is van initieel conflict aan de hand van de Conflictbarometer en de UCDP Database. Het initiële conflict hoeft geen oorlog te zijn, het gaat erom dat het gevolg ervan een bevroren conflictperiode is op basis van de hierboven uiteengezette indicatoren (staakt-het-vuren, geen vredesakkoord, betwist territorium de facto onder controle van de separatisten). Vervolgens wordt vastgesteld of in de periode na het initiële conflict tot aan 2009 de bevroren conflictperiode geëscaleerd is. Een conflictperiode is geëscaleerd indien er

sprake is van een Conflictbarometer score van 4 (ernstige crisis) of 5 (oorlog) en/of 1000 conflictgerelateerde doden.

Onafhankelijke variabelen

De onafhankelijke variabelen die nader geoperationaliseerd zullen worden, komen van de theorie van Mansfield en Snyder (variabele 1 tot en met 3) en de *power transition*-theorie (variabele 4 en 5).

Regimetype: de regimetypes vallen globaal uiteen in drie categorieën: autocratie, anocratie en democratie. De definitie uiteengezet in paragraaf 2.2 wordt hier gehandhaafd. Verschillende democratie-indexen zullen geraadpleegd worden om de huidige status van de staten uiteen te zetten. De nadruk ligt op de Polity IV-index, die staten classificeert aan de hand van regimetypes. Deze index biedt ook de mogelijkheid de ontwikkeling in het regimetype te bekijken. De database wordt ten eerste gebruikt omdat Mansfield en Snyder (2005, 73) de voorloper van deze database, Polity III, gebruiken en op die manier wordt op eenzelfde wijze het regimetype gemeten. De Polity IV-database zet de Polity-onderzoekstraditie voort waarbij staten gecodeerd worden aan de hand van scores op verschillende indicatoren van autoriteit. De daaruit voortkomende Polity-score kan omgezet worden in een indeling in regimetypes, waarbij de scores de volgende typen voorstellen:

-10 tot en met -6 = autocratie

-5 tot en met +5 = anocratie

+6 tot en met +10 = democratie

Voor het *regimetype* van de benadeelde partij binnen de conflict dyaden ten tijde van het initiële conflict wordt de Polity IV-score geraadpleegd.

Nadat de conflicten bevroren en er sprake is van bevroren conflict dyaden waarbij na ongeveer 15 tot 20 jaar conflict dyaden escaleren dan wel bevroren blijven, is het regimetype in die periode (2004 – 2009) niet op voorhand duidelijk. Doordat de variabele regimetype inherent ook de sterkte van de instituties van een staat meet, is het een belangrijke variabele. Meerdere databases meten regimetype in de periode 2004 - 2009, terwijl dit ten tijde van het initiële conflict niet gebeurde. Deze zullen ook geraadpleegd worden om ten eerste te vergelijken of alle databases dezelfde kwalificatie toekennen. Indien eenzelfde kwalificatie toegekend wordt, is het waarschijnlijker dat de kwalificatie juist is. Dit is belangrijk, want er bestaat geen enkele database zonder problemen. Munck en Verkuilen (2002, 28) analyseerden verschillende databases, waaronder Polity IV en Freedom House, en geven de sterke en zwakke punten per database weer.

Naast de Polity IV-database wordt daarom ook de Freedom House-database en de Democracy Index gebruikt. Freedom House wordt gebruikt omdat het een speciaal project heeft voor landen die een transitie doormaken, het '*Nations in Transit*'-project, dat jaarlijks sinds 1995 de transitie analyseert en daar sinds 2004 ook een democratiescore ofwel een regimetype-score bij toekent. Ten slotte wordt gebruikgemaakt van de Democracy Index van de '*Economist Intelligence Unit*' omdat een derde score duidelijkheid kan brengen wanneer de scores op Polity IV en Freedom House verschillen.

Freedom House (2011, Methodologie) kent met het project *Nations in Transit* jaarlijks scores toe aan landen in transitie op verschillende categorieën die samen komen in de *democratie score*:

- 1 – 2 = Consolidated Democracy
- 3 = Semi-Consolidated Democracy
- 4 = Transitional Government or Hybrid Regime
- 5 = Semi-consolidated Authoritarian Regime
- 6 – 7 = Consolidated Authoritarian Regime

De categorieën worden teruggebracht tot democratie (1 en 2), anocratie (3, 4 en 5) en autocratie (6 en 7).

De *'Economist Intelligence Unit' Democracy Index* classificeert staten sinds 2006 in vier categorieën van democratie naar autocratie als volgt:

- 8 tot en met 10 = *Full democracies*
- 6 tot en met 7.9 = *Flawed democracies*
- 4 tot en met 5.9 = *Hybrid regimes*
- 1 tot en met 3.9 = *Authoritarian regimes*

Ook deze categorieën worden teruggebracht tot democratie (8 tot en met 10), anocratie (4 tot en met 7.9) en autocratie (1 tot en met 3.9).

Institutes: de instituties van een staat kunnen zwak, matig of sterk zijn. Zwakke instituties zijn een kenmerk van transitiedemocratieën en autocratieën, terwijl sterke instituties een kenmerk zijn van democratieën. De sterkte van de instituties ten tijde van het initiële conflict wordt als volgt bepaald:

- A. De instituties die de nieuwe staat erft van zijn voormalige overheerser +
- B. De tijd die verstrijkt tussen het onafhankelijk worden en de eerste volledig open en vrije verkiezingen (waarbij onder de 5 jaar geldt als te snel).

De instituties die een nieuwe staat erft van zijn voormalige overheerser, geclassificeerd door Linz en Stephan (1996, 38-54), kunnen binnen de verschillende regimetypes vallen en voor de sterkte geldt dat alle niet democratische instituties gelden als zwak. Wanneer de staat na het onafhankelijk worden snel overgaat tot verkiezingen (president, parlement), dan leidt dit tot een *'institutional gap'* waarbij de autocratische instituties hun effectiviteit verliezen en de democratische instituties nog niet ontwikkeld zijn (Mansfield en Snyder 2005, 59). Voor deze opzet is gekozen omdat Freedom House data toekent vanaf 1995.

De variabele wordt als volgt gekwalificeerd: A + B = sterk, matig of zwak, de hieruit volgende combinaties zijn:

	Tijd tussen B onafhankelijkheid en verkiezingen	
A institutes	Snel <5jr	Langzaam >5jr
Zwak	Zwak	Matig
Sterk	Matig	Sterk

De sterkte van de instituties in de periode van 2004 tot 2009 wordt bepaald aan de hand van het *Nations in Transit* project van Freedom House. Mansfield en Snyder (2005, 87) benoemen de volgende instituties als belangrijkst voor de theorie:

- Niet corrupte bureaucratie en een politiemacht die zich aan de wet houdt,
- Instituties die politieke competitie reguleren, zoals:

Onpartijdige verkiezingscommissies,

Goed georganiseerde politieke partijen,

Competente wetgevende macht,

Professionele nieuwsmedia.

De *Nations in Transit*-indicatoren waaraan het democratisch gehalte van deze instituties gemeten worden, zijn de volgende:

- *National democratic governance,*
- *Electoral process,*
- *Independant media,*
- *Corruption.*

De scores die Freedom House toekent worden omgezet naar de volgende categorieën:

1 + 2 = sterke instituties

3 + 4 + 5 = matige instituties

6 + 7 = zwakke instituties

Elites: oude elites die onder autocratie veel invloed hadden en nieuwe elites die kunnen profiteren van de veranderende situatie in een transitie kunnen beide een invloedrijke rol spelen. Voor dit onderzoek is het belangrijk te kijken in hoeverre elites nationalisme aanwakken en steunen. Nationalisme is de manier voor elites om hun invloed te herstellen dan wel te vestigen, zie ook paragraaf 2.3.1. Het gebruiken van nationalisme en het aanwakken ervan door elites is moeilijk te meten en wordt dan ook niet meegenomen in de statistische analyse door Mansfield en Snyder, maar wordt in de casestudies uiteengezet. Mansfield en Snyder (2005, 171) sommen indicatoren op, maar welke voor de cases in dit onderzoek gelden, hangt af van het type nationalisme dat zij aanwakken. In de cases hebben we te maken met *ethnic nationalism* (Mansfield en Snyder 2005,

172) omdat de politieke instituties van de staat zwak zijn en de belangen van de nationalistische elites niet aanpasbaar aan de nieuwe situatie (democratisering).

De volgende mechanismen kunnen gevonden worden in de empirie:

A. *ethnic pressure-group politics*,

B. *ethnic nationalist bidding wars*.

Met het wegvallen van de communistische overheersing waarbinnen etnische groeperingen er niet toe deden (onderdrukt werden) en zelfs bij elkaar in één staat gezet werden in het kader van een verdeel-en-heerspolitiek, ontstaat een situatie waarbij etnische groeperingen ineens de kans krijgen een eigen staat op te bouwen op basis van de eigen nationaliteit/etniciteit. Dit is het voornaamste streven van *ethnic pressure-group politics*. Het voornaamste doel van de etnische groep is het tot stand brengen van die eigen natiestaat. Snyder (2000) verwacht hierbij een hoog niveau van conflict totdat de etnische groep de gewenste natiestaat domineert. Een gewelddadige situatie ontstaat als meerdere etnische groeperingen dit doel nastreven in hetzelfde territorium.

Nationalist bidding wars zorgen ervoor dat het gebruik van geweld waarschijnlijker wordt omdat de kosten minder van belang worden. Elites verbinden de nationale identiteit en het overleven van de groep aan bepaald nationalistisch beleid waarbij gesteld wordt dat de 'ander' dit beleid in gevaar brengt en dat dit uiteindelijk alleen opgelost kan worden door geweld en militaire actie (Snyder 2000, 68-69).

Een duidelijk voorbeeld in de empirie van etnisch nationalisme zijn massaprotesten door etnische groepen (minderheden), geïnitieerd door elites waarbij de massa protesteert tegen de staat en de overheersende nationaliteit in die staat. De roep om democratisering door elites die zich etnisch profileerden in Nagorno-Karabach is hiervan een bijvoorbeeld. Zij dachten met democratisering onder het juk van de Armenië vandaan te kunnen komen en Armenië onder de Sovjet-Unie vandaan te halen. Het gevolg hiervan waren enorme massademonstraties in Jerevan, hoofdstad van Armenië, georganiseerd door het Karabach-Comité (Mansfield en Snyder 2005, 232).

Nationalistische items waarop elites de massa proberen te mobiliseren zijn een gemeenschappelijke geschiedenis en het invoeren van de eigen taal en het gebruiken van de eigen taal in het onderwijs (of het invoeren van een taal als de nationale taal om minderheden te onderdrukken). Nationalisme is het best aan te wakkeren via internationaal conflict, want buitenlandse vijanden verenigen het volk. Minderheden die zich verwant voelen met het buitenland zijn in dit kader ook vijanden.

De scores op de indicatoren zijn niet cijfermatig zoals van de verschillende datasets gebruikt voor andere variabelen. De twee indicatoren (A en B) zijn of wel, of niet aanwezig in die empirie. Aan de hand van de aanwezigheid van de verschillende indicatoren bij het initiële conflict en in de periode 2004 – 2009 kan de rol van elites bestempeld worden als nationalistisch (A en/of B zijn aanwezig in de empirie), of niet nationalistisch (A en B zijn niet aanwezig in de empirie).

Machtsbalans: de machtsverhouding tussen twee staten in een conflict dyade kan dichotoom uiteengezet worden als een gelijkheid in macht dan wel een ongelijkheid in macht tussen de twee staten. Zoals gesteld in paragraaf 2.3.2.2 moet in de berekening van de machtsbalans rekening

gehouden worden met de nabijheid van staten en de eventuele bemoeienis van derden. De macht van de staten kan uiteengezet worden door naar de CINC-index te kijken van het *Correlates Of War (COW) project*. De dataset meet de macht van staten aan de hand van zes indicatoren. Deze gegevens kunnen vervolgens gecombineerd worden met de nabijheid van staten en de invloed van derden. De nabijheid van staten is gemakkelijk vast te stellen, de implicaties van oorlog tussen buurlanden dan wel in een ver territorium moeten meegenomen worden in de machtsbalans. De invloed van derden kan op verschillende wijze meetbaar zijn. Naast verklaringen van onvoorwaardelijke steun indien een conflict uitbreekt, is een belangrijke indicator het hebben van militairen op of nabij het grondgebied. Andere indicatoren zijn economische steun aan een van de partijen en/of economische sancties tegen de andere partij.

De precieze verdeling van macht wordt als volgt bepaald:

- 1) CINC-indexscore van beide actoren in de conflict dyade +
- 2) CINC-indexscore van derden die zich in het conflict mengen +
- 3) Verwachting dat een derde partij zich in het conflict mengt +
- 4) Nabijheid van staten in de conflict dyade, plus nabijheid van derde partijen +
- 5) Hoeveelheid militairen en materieel in en nabij het conflictgebied van alle betrokken partijen.

De uitkomst van de 'opstelsom' van de indicatoren bepaalt of de verdeling van macht gelijk of ongelijk is.

Evaluatie van de status quo: de status quo betreft een precieze stand van zaken tussen twee staten in een conflict dyade op een precies moment. Meer specifiek voor de cases gaat het om de bevroren conflicten zoals bovenstaand uiteengezet. De status quo kan positief en negatief gewaardeerd worden door de betrokken staten. Een positieve evaluatie is onwaarschijnlijk omdat een van de partijen duidelijk benadeeld is door het verlies van invloed in een stuk territorium. Het is echter vaak zo dat deze partij niet in staat is dit te veranderen. Een negatieve evaluatie van de status quo is waarschijnlijker. Lemke en Werner 1996 geven een duidelijke indicator waaraan men kan afleiden dat de status quo negatief geëvalueerd wordt en dat men er in de nabije toekomst verandering in aan wil brengen. De indicator betreft extreme militaire opbouw. Om dit meetbaar te maken wordt gekeken naar de index die militaire uitgaven weergeeft, de SIPRI Military Expenditure Database. De militaire uitgaven van een staat gemeten als deel van het Bruto Binnenlands Product (BBP) zijn als volgt te categoriseren:

- 0 tot 1,5 % stijging van militaire uitgaven als onderdeel van het BBP per jaar = normaal,
- 1,6 tot 3% stijging van militaire uitgaven als onderdeel van het BBP per jaar = verhoogd,
- 3.1 en meer % stijging van militaire uitgaven als onderdeel van het BBP per jaar = extreem.

Hetzelfde geldt voor de militaire uitgaven uitgedrukt in Amerikaanse dollars; indien er sprake is van een verdubbeling van de militaire uitgaven in een volgend jaar, is er sprake van extreme stijging.

3.4 Bronnen

De bronnen die in dit onderzoek centraal staan, zijn te verdelen in primaire en secundaire bronnen. In primaire bronnen staat nieuwe informatie, terwijl in secundaire bronnen een overzicht gegeven wordt van deze primaire bronnen.

Bronnen die gebruikt worden in het onderzoek:

- wetenschappelijke artikelen (uit wetenschappelijke tijdschriften);
- boeken voortgekomen uit wetenschappelijk onderzoek;
- rapporten van officiële organisaties.

Voor het theoretisch hoofdstuk is gebruikgemaakt van wetenschappelijke artikelen en daaruit voortkomend het boek *Electing to Fight* van Mansfield en Snyder. Voor de casestudie kunnen sommige indicatoren gemeten worden door te kijken naar scores toegekend door organisaties die de ontwikkeling van deze indicatoren bijhouden (Freedom House, SIPRY, et cetera). Andere indicatoren vereisen een literatuurstudie waarbij bovenstaande bronnen geraadpleegd zullen worden.

De kwaliteit van deze artikelen is hoog, aangezien ze gepubliceerd zijn in wetenschappelijke tijdschriften die aan de hoogste vereisten voor wetenschappelijk onderzoek moeten voldoen. Ook is voor plaatsing sprake geweest van controle middels *peer review*. Bij de rapporten van de verschillende organisaties moet rekening gehouden worden met het feit dat ze opgesteld zijn met een doel dat eventueel afwijkt van zuiver wetenschappelijk onderzoek.

Tot slot een kritische noot bij het gebruiken van Freedom House. Deze organisatie is meerdere malen beticht van vooroordelen en het voortrekken van met name de VS en het Westen. Treisman (2011, 341-352) toonde aan dat Freedom House Rusland benadeelde door een zeer slechte score toe te kennen op het gebied van vrijheid, terwijl de Polity IV-index milder was. Toch wordt Freedom House gebruikt vanwege het *Nations in Transit* project en de uitgebreide dataverzameling aangevuld met uitgebreide rapporten over de status en ontwikkeling van de transitie van de voormalig Sovjetstaten. Om het probleem te ondervangen wordt bij de indicator regime type gekeken naar de Polity IV-index.

4 Historisch Overzicht

In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van de cases uiteengezet. Het historisch overzicht van de conflict dyaden is zo beperkt mogelijk gehouden omdat in hoofdstuk vijf de variabelen *machtsverdeling* en *rol van de elite* een uitgebreide uiteenzetting vereisten. Om een logisch consistente weergave van de waardeverzameling voor deze variabelen te verkrijgen, is gekozen voor een combinatie van het historisch inzichtelijk maken van de gebeurtenissen tussen 1988 en 2009 met de databevindingen hierin verwerkt.

Dit historisch overzicht zal zich daarom toespitsen op de beknopte, relevante geschiedenis van de staten in de conflict dyaden en de manier waarop zij gevormd zijn. Eerst zal uiteengezet worden hoe de staten uiteindelijk in 1991 ontstonden na een lange geschiedenis van overheersing door verschillende buitenlandse grootmachten. De rol die het beleid van de Sovjet-Unie aan het einde (1985-1991) speelde in de ontwikkeling van de cases wordt eveneens behandeld.

4.1 Staatsvorming in de Zuid-Kaukasus

De Kaukasus als regio heeft altijd een strategisch belang gekend, waardoor velen oorlogen om de controle over het gebied gevoerd zijn. In de vierde eeuw verkreeg het Byzantijnse Rijk controle over de Kaukasus, tussen de achtste en tiende eeuw werd de regio bestuurd door Khazaren, de Mongolen doorkruisten de regio vanaf de dertiende eeuw, totdat in de zeventiende eeuw de Perzische koningen en het Ottomaanse Rijk de voornaamste machten in de Kaukasus waren. In de achttiende en de negentiende eeuw streden het Ottomaanse en het Russische Rijk om de invloed over de regio. In 1864 hadden de Russen het gehele gebied veroverd (Hille 2010, 3).

Toen het Russische Rijk viel dankzij de revoluties van 1917, kende de drie staten van de Kaukasus, Georgië, Armenië en Azerbeidzjan, een korte periode van onafhankelijkheid van 1918 tot 1921. De Georgische onafhankelijkheid had toen nog niet Abchazië en Zuid-Ossetië bereikt dat onder de Bolsjewieken viel. Georgië kreeg een regering van Mensjewieken, een afsplitsing van de Bolsjewieken over het fundamentele vraagstuk van de evolutie van het socialisme waarvan zij dachten dat deze zich zou ontwikkelen, terwijl Bolsjewieken dachten dat zij dit konden afdwingen. Armenië werd geregeerd door een nationalistische overheid tussen 1918 en 1920. Azerbeidzjan had twee overheden: de Bolsjewieken in de hoofdstad Bakoe en de nationalistenvan in de belangrijke stad Ganja. Armenië en Azerbeidzjan werden in 1920 onderdeel van de Sovjet-Unie en Georgië een jaar later (Hille 2010, 4-6).

Tussen 1920 en 1924 waren de drie republieken communistisch en verkregen de status van Sovjet Socialistische Republiek (SSR), waardoor zij uniërepublieken werden. In 1924 werden de drie republieken samengevoegd in de Transkaukasus Socialistische Federatieve Sovjet Republiek (TSFSR), die bestond tot aan de nieuwe Sovjet Constitutie van 1936. Van 1936 tot 1991 waren de republieken wederom gescheiden en vormden zij SSR's. Alleen SSR's hebben volgens de Sovjet Constitutie het rechts zich onafhankelijk te verklaren. Met de desintegratie van de Sovjet-Unie verklaarden de drie republieken zich onafhankelijk, waardoor zij sinds 1991 onafhankelijke staten zijn (Hille 2010, 6). Tegelijkertijd ontstonden drie conflicten die uitmondde in oorlog. Georgië voerde oorlog met Zuid-

Ossetië (1991-92) en Abchazië (1991-94), terwijl Azerbeidzjan oorlog voerde met Nagorno-Karabach en Armenië (1988-1994). Deze conflicten bevroren uiteindelijk en alleen het Georgische conflict is tot nu toe opnieuw (2008) uitgebroken. De gebeurtenissen ten tijde van de desintegratie en de daarop volgende onafhankelijkheid worden in hoofdstuk 5 (paragraaf 5.4 en 5.5) besproken.

4.2 Staatsvorming in Moldavië

Ook het volk dat zich Moldaviërs noemt, kent een lange geschiedenis van overheersing door buitenlandse machten. Onder het Russische Rijk werd het volk gerussificeerd, tijdens het interbellum vond een Roemenisering plaats, ten tijde van een korte onafhankelijke periode vond een Moldavisering plaats, totdat de Sovjetoverheersing het volk sovjetiseerde (Panici, 2003, 37).

De strijd tussen het Ottomaanse en het Russische Rijk had niet alleen gevolgen voor de Zuid-Kaukasus, maar ook voor het gebied waar de Moldaviërs leefden. De Russisch-Turkse oorlog van 1806 tot 1812 eindigde in het Verdrag van Boekarest, waarbij het Moldavische gebied tussen de rivieren Proet en Dnjestr geannexeerd werd door Rusland. Het gebied kreeg de naam Bessarabië (het huidige Moldavië exclusief Transdnistrië). Bessarabië kende een grote mate van autonomie onder het Russische Rijk. Vanaf midden negentiende eeuw begon Rusland de Moldavische bevolking echter te assimileren, waarbij de Russische taal de Roemeense verving. Grote groepen Russische volkeren begonnen zich in Bessarabië te vestigen (Roper 2001, 101).

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) en de Russische revolutie van 1917 gaf de pan-Roemeense Bessarabiërs de kans zelfbeslissingsrecht en hereniging met Roemenië te eisen. In december 1917 werd de onafhankelijke Moldavische Democratische Republiek van Bessarabië uitgeroepen op het grondgebied tussen de twee rivieren. Het huidige Transdnistrië was geen onderdeel van de nieuwe republiek. In maart 1918 werd gestemd voor de hereniging met Roemenië en eind 1918 vormden de gebieden van Bukovina en Transsylvanië samen met Bessarabië het Groter Roemenië (Roper 2001, 102).

In 1944 veroverde het Rode Leger Bessarabië en transformeerde het in de Moldavische SSR door het te verenigen met de zes districten die samen de Moldavische Autonome SSR vormden. De Moldavische SSR bezat een groeiende Russische bevolking, waardoor het russificeren van de bevolking werd bespoedigd (Roper 2001, 103). Bij het desintegreren van de Sovjet-Unie verklaarde de Moldavische SSR de onafhankelijke staat Moldavië op 27 augustus 1991. De onafhankelijkheidsverklaring van de Transdnistrische regio een week later leidde tot een korte oorlog (1991-1992) die eindigde in het bevroren conflict dat nader in paragraaf 5.4 en 5.5 wordt behandeld.

Gorbatjovs glasnost en perestrojka

De periode die secretaris-generaal van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie Gorbatsjov inleidde, werd gekenmerkt door openheid en hervorming, en speelt een belangrijke rol in het uitbreken van de initiële conflicten. Gorbatsjov probeerde de Sovjet-Unie vanaf 1995 te veranderen door glasnost (openheid) en perestrojka (hervorming). Bedoeld om de Sovjet-Unie te behouden, luidde dit beleid uiteindelijk het einde van de Sovjet-Unie in. Het hieruit voortkomende beleid bood de mogelijkheid tot een meer open debat over de staat van de Sovjet-Unie en de geschiedenis. Doordat decennia van onderdrukking ineens verdwenen, ontstond een open arena voor de publieke opinie, waarbij schrijvers, kranten en televisiestations steeds meer kritiek gingen uiten. Het openen

van de samenleving en de uiteindelijke desintegratie van de Sovjet-Unie zorgde ervoor dat de onderdrukte etnisch-nationalistische conflicten op de voorgrond kwamen (Mkrtchyan 2007, 2).

Gedurende de Sovjet-Unie werd etniciteit kunstmatig geïnstitutionaliseerd, waardoor het eerder als onderdrukking ervaren werd. Het Sovjetburgerschap zou etnische identiteit onbelangrijk maken, in werkelijkheid bleven etnische verschillen even belangrijk. Doordat de Sovjetautoriteiten uiteindelijk niet in staat bleken definitieve oplossingen te vinden voor de etnische verschillen en de etnische conflicten, laaiden de conflicten op al voor de Sovjet-Unie gedesintegreerd was (Mkrtchyan 2007, 3).

Terwijl de Sovjet Unie een broeinest van conflicterende etnische groepen naliet en elites die hierop inspeelden, liet het geen institutioneel raamwerk na voor open en vrije politieke participatie. De nieuwe staten kenden geen pluralistische partijpolitiek, competitieve verkiezingen of professionele journalistiek. Toen de Sovjet-Unie uiteenviel, was het mobiliseren van de massa door politici op etnische kwesties simpel (Mkrtchyan 2007, 5). Paragraaf 5.5 gaat nader in op de ontwikkeling en conflicten die hieruit volgden.

5 Cases

In dit empirische hoofdstuk wordt de *multiple case study* uitgevoerd zoals uiteengezet in hoofdstuk 3. Dit betekent dat gemeten wordt in hoeverre de verwachte onafhankelijke variabelen aanwezig zijn in de empirie, de cases, en in hoeverre zij de afhankelijke variabele verklaren.

In het eerste gedeelte wordt vastgesteld in hoeverre de afhankelijke variabele, de status van het conflict, varieerde in de periode van 1988 tot en met 2008. In deze periode ontstonden ten tijde van de desintegratie van de Sovjet-Unie de initiële conflicten binnen de drie conflict dyaden, de drie cases. Gemeten wordt of de conflicten bevroren zijn en of er conflict escalaties hebben plaatsgevonden. In het tweede gedeelte, vanaf paragraaf 5.3, wordt per case gemeten in hoeverre de onafhankelijke variabelen aanwezig zijn. Dit gebeurt aan de hand van de drie fasen zoals uiteengezet in hoofdstuk drie. De variabelen *machtsverdeling* en *rol van de elites* worden uiteengezet in afzonderlijke paragrafen (5.4 en 5.5). Ten slotte vindt een eerste vergelijking van de cases op basis van de bevindingen plaats.

5.1 Afhankelijke variabele

De *status van het conflict* als afhankelijke variabele bestaat uit de dichotome categorieën *bevroren conflict dyade* dan wel *geëscaleerde conflict dyade*. De status van het conflict geeft al aan dat er sprake moet zijn van een initieel conflict. Het initieel conflict tussen twee overheden van staten dan wel autonome gebieden blijft voortbestaan zolang er geen sprake is van een politieke eindoplossing. In die periode kan het conflict bevroren en wederom escaleren in gewapend geweld. De intensiteit van het gewapende geweld bepaalt of er ook daadwerkelijk sprake is van escalatie en oorlog. De drie conflict dyaden worden hierna vastgesteld en er wordt gemeten wanneer een conflict escaleerde dan wel bevroren bleef.

Dyade 1: Georgië versus Zuid-Ossetië, Abchazië en Rusland

De UCDP Database geeft per conflict het geschatte aantal gevechtsgelateerde (geüniformeerde) doden weer en als de schattingen uiteenlopen, geeft het een minimum en maximum. Voor Georgië versus Zuid-Ossetië geeft de database de volgende cijfers:

Tabel 5.1 Gevechtsgelateerde doden Georgië – Zuid-Ossetië

	Laag	Beste	Hoog
1992	134	134	137
2004	27	27	73
2008	621	621	859

Uppsala Conflict Data Program (2012/05/10).

Omdat het aantal gevechtsgelateerde doden in 2008 niet boven de 1000 uitkomt, geeft de UCDP het conflict de status *minor*, net als in 1992 en in 2004. Het verschil in gevechtsgelateerde doden in 2004 en 2008 is echter aanzienlijk en in combinatie met de gegevens van de Conflictbarometer, die conflicten op basis van vijf categorieën indeelt, geldt het conflict in 2008 als geëscaleerd.

Voor Georgië versus Abchazië gelden de volgende cijfers:

Tabel 5.2 Gevechtsgelateerde doden Georgië - Abchazië

	Laag	Beste	Hoog
1992	1611	1611	2563
1993	566	566	1195
2008	-	-	-

Uppsala Conflict Data Program (2012/05/10).

De cijfers van Abchazië en Zuid-Ossetië verschillen aanzienlijk. De gebieden worden doorgaans samen genoemd als één conflict, het initiële conflict van 1992/93 en het geëscaleerde conflict van 2008. Dit komt doordat de conflicten tegelijkertijd plaatsvonden. Beide republieken hebben hetzelfde doel en daarmee een direct belang indien een conflict tussen een republiek en Georgië uitbreekt. In beide gevallen vocht Georgië voor het herstel van het gezag over het gehele territorium, vochten de republieken voor het autonoom blijven en in beide gevallen garandeerde Rusland die autonome status.

Op basis van de UCDP Database moeten de jaartallen 1992, 1993 en 2008 van de Conflictbarometer geraadpleegd worden.

De eerste Konfliktbarometer uit 1992 (3) (alleen Duitstalige versie) vermeldt dat het conflict om Zuid-Ossetië doorsmeult terwijl de afscheiding van Abchazië geëscaleerd is in een open burgeroorlog. Dit komt overeen met de gegevens van de UCDP Database. De Konfliktbarometer 1993 (2) meldt dat de regering het conflict in Abchazië verloren heeft, het gebied is in handen van de separatisten. Het conflict om Zuid-Ossetië duurt voort. Na 1993 bevroren de conflicten langzaam. De Konfliktbarometer 1994 (3) meldt een wapenstilstand in het conflict tussen Georgië en Abchazië. Voor Abchazië en Zuid-Ossetië wordt geen politieke eindoplossing gevonden in de vorm van een vredesakkoord.

De Conflictbarometer van 2008 (13-14) vermeldt per conflict welke intensiteit deze kent en wat de verandering is ten opzichte van het jaar ervoor. Daarnaast geeft de barometer de actoren, het beginjaar en de oorzaak van het conflict weer:

Tabel 5.3 Intensiteit dyade 1

2008	start	Intensiteit	verandering	Oorzaak
Georgië vs. Abchazië	1989	4 ernstige crisis	+ 1	Afscheiding
Georgië vs. Zuid-Ossetië	1989	4 ernstige crisis	+ 1	Afscheiding
Georgië vs. Rusland	1992	5 oorlog	+ 3	Internationale macht

Conflictbarometer 2008.

De Conflictbarometer splitst het conflict op in Georgië versus de republieken en Georgië versus Rusland. De uitleg bij het laatste conflict laat echter zien dat ze niet losstaan van elkaar, maar in intensiteit verschillen.

Voor conflictdyade 1 geldt daarmee dat het initiële conflict van 1992/93 tussen Georgië en de Republieken van Abchazië en Zuid-Ossetië, gesteund door Rusland, bevroor om in 2008 weer te escaleren in een oorlog.

Dyade 2: Azerbeidzjan versus Armenië

De uitleg bij de eerste dyade is uitgebreid, zodat bij de tweede en derde dyade voornamelijk de cijfers weergegeven worden. Ten eerste de UCDP Database-gegevens:

Tabel 5.4 Gevechtsgelateerde doden Azerbeidzjan – Nagorno-Karabach, Armenië

	Laag	Beste	Hoog
1991	35	35	35
1992	1971	1971	3469
1993	1146	1146	1895
1994	1208	1471	4048
2005	22	26	26

Uppsala Conflict Data Program (2012/05/10).

De Konfliktbarometer 1993 (2) stelt dat de sluimerende oorlog tussen Azerbeidzjan en Armenië om Nagorno-Karabach dramatisch geëscaleerd is, waarbij Armenië via grondoffensieven een veiligheidskorridor rondom Nagorno-Karabach veroverd heeft. De UCDP Encyclopedia geeft achtergrondinformatie bij de cijfers en stelt dat, hoewel in 1994 de oorlog beëindigd werd met een staakt-het-vuren, er geen politieke eindoplossing is in de vorm van een vredesakkoord, en dat aan de grens beschietingen over en weer voorkomen. Het conflict blijft dus bevroren. De Conflictbarometer 2008 (13) geeft de volgende cijfers:

Tabel 5.5 Intensiteit dyade 2

2008	start	Intensiteit	verandering	Oorzaak
Azerbeidzjan vs. Armenië	1987	3 crisis	0	Territorium
Azerbeidzjan vs. Nagorno-Karabach	1988	3 crisis	0	Afscheiding

Conflictbarometer 2008.

De conflictdyade intensiveerde een stap in 2005 van manifest conflict naar crisis, wat overeenkomt met de UCDP Database. Dat jaar vonden volgens de Konfliktbarometer 2005 (9) meer grensbeschietingen plaats en intensiveerde het conflict doordat Nagorno-Karabach het hoofdpunt in de strijd in de parlementsverkiezingen in Azerbeidzjan was.

Voor conflictdyade 2 geldt daarmee dat het initiële conflict van 1991/94 tussen Azerbeidzjan en de Republiek van Nagorno-Karabach, gesteund door Armenië, bevroren en niet escaleerde in een oorlog in de periode tot aan 2009.

Dyade 3: Moldavië versus Transdnistrië en Rusland

Gegevens van de UCDP Database:

Tabel 5.6 Gevechtsgelateerde doden Moldavië – Transdnistrië

	Laag	Beste	Hoog
1992	316	585	637

Uppsala Conflict Data Program (2012/05/10).

De Conflictbarometer 1993 (2) stelt dat het conflict tussen Moldavië en Transdnistrië in 1992 tot een wapenstilstand heeft geleid die nog steeds standhoudt. Een politieke oplossing in de vorm van een vredesakkoord ontbreekt. De Conflictbarometer (2008, 13) verschaft de volgende gegevens:

Tabel 5.7 Intensiteit dyade 3

2008	start	Intensiteit	verandering	Oorzaak
Moldavië vs. Transdnistrië	1989	2 manifest conflict	0	Afscheiding

Conflictbarometer 2008.

Voor conflict dyade 3 geldt daarmee dat het initiële conflict van 1992 tussen Moldavië en de Republiek Transdnistrië, gesteund door Rusland, bevroor en niet escaleerde in een oorlog in de periode tot aan 2009.

5.2 Onafhankelijke variabelen

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de metingen die gedaan zijn in de empirie waarmee de aanwezigheid van de onafhankelijke variabelen aangetoond kan worden. Per case wordt bekeken wat de waarde van de verschillende variabelen zijn. Per case zullen de drie fasen behandeld worden.

5.2.1 Case 1 Georgië versus Zuid-Ossetië, Abchazië en Rusland

De eerste conflict dyade tussen Georgië en de de facto autonome republieken Zuid-Ossetië en Abchazië gesteund door Rusland kent, zoals hierboven aangetoond, een initieel conflict in 1992-1993 en een conflict escalatie in 2008. Het initiële conflict om gezag over het territorium is door Georgië verloren, net als ook de nieuwe oorlog om het gezag alsnog te herstellen verloren is.

➤ Fase 1

De variabelen *regimetype*, *instituties* en *elite* worden ten tijde van het initiële conflict gemeten.

Regimetype

Voor Georgië geldt dat het in 1992 en in 1993 een Polity IV index (2010) score kent van 4, dit betekent dat het *regimetype* van Georgië ten tijde van het initiële conflict gekwalificeerd kan worden als anocratie.

Instituties

De classificatie van de instituties van Georgië in 1992-93 hangt ten eerste af van de instituties die Georgië van de voormalige overheerser, de Sovjet-Unie, overnam. Linz en Stephan (1996) kwalificeren de Sovjet-Unie onder leiding van Gorbatsjov als *post-totalitarian*. De instituties die Georgië overnam van de Sovjet-Unie kunnen daardoor gekwalificeerd worden als zwak. Vervolgens bepaalt de snelheid van de eerste volledig vrije en open verkiezingen of er tevens sprake is van het 'institutionele gat' dat ontstaat wanneer deze verkiezingen kort na de transitie plaatsvinden. Georgië hield in 1991 de eerste vrije presidentsverkiezingen en in 1992 de eerste parlementsverkiezingen (Parline 2012). De conclusie luidt dat de instituties van Georgië ten tijde van het initiële conflict zwak waren.

Elites

(Zie ook paragraaf 5.4: Rol van de elites, nationalisme in de conflictdyaden.) De rol van de elite wordt gekenmerkt als nationalistisch, beide indicatoren worden in de empirie gemeten.

➤ Fase 2

De variabelen *regimetype*, *instituties* en *elites* worden gemeten in de periode 2004-2009, waarin het bevroren conflict in 2008 escaleerde.

Regimetype

De Polity IV-index (2010) score voor Georgië in 2008 (tijdens de conflictescalatie) is 6, wat de onderste grens van een democratie aanduidt. Met de Rozenrevolutie in 2003 steeg Georgië van anocratie naar democratie, van score 5 naar 7. Echter, van 2007 op 2008 daalde de score weer, namelijk van 7 naar 6. De andere databases zijn minder optimistisch over het democratisch gehalte van Georgië in de periode 2004 - 2009. De Democratie Index (2008) schaaft Georgië onder de hybrid regimes (anocratie). De oorzaak hiervan is het uitblijven van democratische hervormingen die men na de Rozenrevolutie had verwacht. De democratiescore van Georgië is 4.79 (Freedom House 2011), wat inhoudt dat het een *Transitional Government of Hybrid Regime* (anocratie) is. De democratie is niet geconsolideerd in Georgië doordat het een overheidssysteem kent dat niet in balans is. De uitvoerende macht domineert de overige overheidsinstellingen en dit in combinatie met een zwakke oppositie zorgt voor een systeem dat zwak is. Dit werd in 2007 pijnlijk duidelijk toen protesten van de oppositie leidden tot een crisis en zelfs een negen dagen durende noodtoestand uitgeroepen werd (Freedom House 2008).

Instituties

Het *Freedom House Nations in Transit*-project analyseert jaarlijks de voormalige Sovjetstaten en hun transitie van autocratie naar democratie. Het kent scores toe op basis van verschillende indicatoren waarvan de scores op *national democratic governance*, *electoral process*, *independant media* en *corruption* de sterkte van de instituties van een staat weergeven. De volgende scores zijn toegekend door Freedom house (2011, 220, 222, 225):

National Democratic Governance

2005	2006	2007	2008	2009
5.50	5.50	5.50	5.75	6.00

Independent Media

2005	2006	2007	2008	2009
4.25	4.25	4.00	4.25	4.25

Electoral process

2005	2006	2007	2008	2009
4.75	4.75	4.50	4.75	5.25

Corruption

2005	2006	2007	2008	2009
5.75	5.50	5.00	5.00	5.00

De scores laten zien dat de instituties van Georgië middelmatig tot zwak zijn. Dit betekent dat zoals al eerder gesteld er sprake is van staatsinstituties met een beperkt democratisch gehalte.

Elites

(Zie paragraaf 5.4.) De rol van de elites in deze periode was nationalistisch, waarbij indicator A gemeten werd in de empirie. Het nationalisme was gematigder dan ten tijde van het initiële conflict.

➤ Fase 3

In deze laatste fase worden de variabelen van de *power transition*-theorie gemeten. De variabelen *machtsverdeling* en *evaluatie van de status quo* worden gemeten voor de periode 2004-2009 waarin het conflict escaleerde.

Machtsverdeling

De machtsverdeling binnen een conflict dyade is een combinatie van harde cijfers en documentanalyse. De meest voor de hand liggende factor die de macht van een staat aanduidt, is de CINC-score van een staat. De score, weergegeven in het percentage macht van een staat ten opzichte van het totaal in de wereld, dient als eerste vergelijkingspunt binnen een conflict dyade. Het eerste probleem hierbij is dat voor niet erkende republieken als Zuid-Ossetië en Abchazië geen score toegekend wordt. Voor Georgië geldt echter, zoals de Conflictbarometer 2008 al aangeeft, dat naast het conflict tussen Georgië en de republieken een oorlog ontstond tussen Georgië en Rusland. De CINC (Correlates of War 2012) scores voor beide staten zijn:

Georgië: .000504, het neemt daarmee de 114^e plaats in van de wereld in 2007,

Rusland: .039274, het neemt daarmee de vijfde plaats in van de wereld in 2007.

Het verschil is aanzienlijk en laat zien dat er sprake is van een duidelijke ongelijkheid in macht. Toch is dit een beeld dat genuanceerd moet worden; dit gebeurt in paragraaf 5.3 Machtsverdeling. Hieruit blijkt dat de lokale machtsverdeling tussen de Georgische strijdkrachten aan de ene kant en de Abchazische, Zuid-Ossetische strijdkrachten in combinatie met de aanwezige Russische *peacekeepers* aan de andere kant ongeveer gelijk is. Doordat Georgië echter kon rekenen op een volledige deelname van Rusland aan het conflict en niet op steun in de vorm van grondtroepen door westerse bondgenoten was de effectieve machtsverdeling ongelijk.

Evaluatie van de status quo

De indicator die de evaluatie van de status quo weergeeft, is extreme militaire opbouw. Indien deze plaatsvindt wordt de status quo negatief gewaardeerd. De gegevens van de SIPRI MED Database (2012) laten voor Georgië het volgende zien:

2004	2005	2006	2007	2008	2009
1.4	3.3	5.2	9.2	8.5	5.6

Het gaat hier om militaire uitgaven als percentage van het BBP. De scores laten zien dat er sprake is van een extreme toename van uitgaven in 2007 ten op zichte van 2006, deze score geeft duidelijk een negatieve evaluatie van de status quo weer.

5.2.2 Case 2 Azerbeidzjan versus Armenië

De tweede conflictperiode tussen Azerbeidzjan en de republiek Nagorno-Karabach, gesteund door Armenië, kent, zoals hierboven aangetoond, een initieel conflict van 1991 tot en met 1994 en geen conflictescalatie tot aan 2009. De conflictperiode bevestigt na 1994 en kent geen politieke eindoplossing. Het initiële conflict om gezag over het territorium van Nagorno-Karabach is door Azerbeidzjan verloren.

➤ Fase 1

De variabelen *regimetype*, *instituties* en *elite* worden ten tijde van het initiële conflict gemeten.

Regimetype

Voor Azerbeidzjan geldt dat het verschillende Polity IV index (2010a) scores kent ten tijde van het initiële conflict, voor 1993 kent het een +1 toe en voor 1991, 1992 en 1994 een -3.

Dit betekent dat het *regimetype* van Azerbeidzjan ten tijde van het initiële conflict gekwalificeerd kan worden als anocratie.

Instituties

De instituties die Azerbeidzjan overnam van de Sovjet-Unie kunnen gekwalificeerd worden als zwak (Linz en Stephan 1996). Azerbeidzjan hield in 1992 de eerste vrije presidentsverkiezingen en in 1995 de eerste parlementsverkiezingen (Parline 2012). De conclusie luidt dat de instituties van Azerbeidzjan ten tijde van het initiële conflict zwak waren.

Elites

(Zie paragraaf 5.4.) De rol van de elites wordt gekenmerkt als nationalistisch, beide indicatoren zijn in de empirie gemeten.

➤ Fase 2

De variabelen *regime type*, *instituties* en *elites* worden gemeten in de periode 2004-2009, waarin het bevroren conflict bevroren bleef.

Regimetype

De Polity IV-index (2010a) scores voor Azerbeidzjan in de periode 2004-2009 is -7, wat betekent dat Azerbeidzjan een autocratie is. Azerbeidzjan is na 1999 veranderd van een anocratie in een autocratie; Mansfield en Snyder (2005, 42) spreken in dit geval van *autocratization*. Volgens de Democratie Index (2006-2009), die een score toekent sinds 2006, is Azerbeidzjan tevens een autocratie over de gehele periode. De democratiescore van Freedom House (2010) ten slotte voor Azerbeidzjan loopt in de periode op van 5.63 tot 6.25. Azerbeidzjan verslechterde van een *semi-consolidated authoritarian regime* naar een *consolidated authoritarian regime*.

Instituties

De volgende scores voor de instituties zijn toegekend door Freedom House voor Azerbeidzjan (2011, 87, 88, 93 en 98):

National Democratic Governance

2005	2006	2007	2008	2009
6.00	6.00	6.00	6.00	6.25

Independent Media

2005	2006	2007	2008	2009
6.00	6.00	6.25	6.25	6.75

Electoral Process

2005	2006	2007	2008	2009
6.25	6.50	6.50	6.50	6.75

Corruption

2005	2006	2007	2008	2009
6.25	6.25	6.25	6.25	6.50

De scores geven aan dat de instituties van Azerbeidzjan zwak zijn.

Elites

(Zie paragraaf 5.4.) De rol van de elites is tevens in deze periode nationalistisch, waarbij indicator A gemeten werd in de empirie.

➤ Fase 3

In deze laatste fase worden de variabelen van de *power transition*-theorie gemeten.

Machtsverdeling

De CINC-score (Correlates of War 2012), weergegeven in het percentage macht van een staat ten opzichte van het totaal in de wereld, dient als eerste vergelijkingspunt binnen de conflict dyade:

Azerbeidzjan: .001279 en neemt daarmee de 81^e plaats in,

Armenië: .000614 en neemt daarmee de 103^e plaats in van de wereld.

De analyse van de machtsverdeling vindt plaats in paragraaf 5.3. Hieruit blijkt dat de machtsverdeling tot aan 2008 redelijk gelijk is tussen Azerbeidzjan aan de ene kant en Nagorno-Karabach en Armenië aan de andere kant. De oorlog in Georgië liet echter zien dat Rusland bereid is ver te gaan, zodat een (indirecte) steun aan bondgenoot Armenië waarschijnlijk is indien het conflict opnieuw uitbreekt. Daarmee is de machtsverdeling na augustus 2008 ongelijk.

Evaluatie van de status quo

De gegevens van de SIPRI MED Database (2012) laten voor Azerbeidzjan het volgende zien:

2004	2005	2006	2007	2008	2009
2.6	2.3	3.4	2.9	3.3	3.3

Het gaat hier om militaire uitgaven als percentage van het BBP. De scores laten zien dat er geen sprake is van een extreme toename van uitgaven. Toch is er wel degelijk sprake van een toename in uitgaven doordat het gehele BBP in deze periode enorm toenam dankzij de opbrengsten van olie-inkomsten. De export van olie via de Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline zorgt sinds 2006 voor een enorme economische groei (CIA World Factbook 2012). Tot aan 2005 lopen de militaire uitgaven van Azerbeidzjan gestaag op tot aan 587 miljoen dollar in 2005. Vervolgens is in 2006 dit bedrag meer dan verdubbeld naar 1.205 miljard dollar, om vervolgens per jaar door te groeien. De verdubbeling van de militaire uitgaven heeft in eerste instantie te maken met de enorme toename van het BBP.

Toch is een verdubbeling van het budget een indicator voor de negatieve evaluatie van de status quo.

5.2.3 Case 3 Moldavië versus Transdnistrië en Rusland

De derde conflict dyade tussen Moldavië en de republiek Transdnistrië, gesteund door Rusland, kent een initieel conflict in 1992 en geen conflict escalatie tot aan 2009. De conflict dyade bevriest na 1992 en kent geen politieke eindoplossing. Het initiële conflict om gezag over het territorium van Transdnistrië is door Moldavië verloren.

➤ Fase 1

De variabelen *regimetype*, *instituties* en *elite* worden ten tijde van het initiële conflict gemeten.

Regimetype

Voor Moldavië geldt dat het een Polity IV-index (2010b) score kent van +5 tijde van het initiële conflict. Dit betekent dat het *regimetype* van Moldavië ten tijde van het initiële conflict gekwalificeerd kan worden als anocratie.

Instituties

De instituties die Moldavië overnam van de Sovjet-Unie kunnen gekwalificeerd worden als zwak (Linz en Stephan 1996). Moldavië hield in 1996 de eerste vrije presidentsverkiezingen (in 1991 was er slechts één kandidaat) en in 1994 de eerste parlementsverkiezingen (Parline 2012). De conclusie luidt dat de instituties van Moldavië ten tijde van het initiële conflict zwak tot matig waren.

Elites

(Zie paragraaf 5.4.) De rol van de elites werd als gematigd nationalistisch bestempeld, indicator A werd in de empirie gevonden.

➤ Fase 2

De variabelen *regimetype*, *instituties* en *elites* worden gemeten in de periode 2004-2009, waarin het bevroren conflict bevroren bleef.

Regimetype

De Polity IV-index (2010b) score voor Moldavië in de periode 2004-2009 is 8, wat betekent dat Moldavië een democratie is. Moldavië is na 1994 veranderd van een anocratie in een democratie; Mansfield en Snyder (42) spreken in dit geval van *democratization*. Volgens de Democratie Index (2008) is Moldavië een *flawed democracy* (anocratie) over de gehele periode. De democratiescore van Freedom House (2011) ten slotte voor Moldavië loopt in de periode op van 4.88 tot 5.07. Moldavië schommelt tussen *semi-consolidated authoritarian regime* en *transitional government or hybrid regime* (anocratie).

Instituties

De volgende scores voor instituties zijn toegekend door Freedom house voor Moldavië (2011, 373, 375, 379 en 383):

National Democratic Governance

2005	2006	2007	2008	2009
5.75	5.75	5.75	5.75	5.75

Independent Media

2005	2006	2007	2008	2009
5.00	5.00	5.25	5.50	5.75

Electoral Process

2005	2006	2007	2008	2009
4.00	3.75	3.75	3.75	4.00

Corruption

2005	2006	2007	2008	2009
6.25	6.00	6.00	6.00	6.00

De scores geven aan dat instituties zwak zijn. Er is wel een duidelijk verschil tussen het electoraal proces dat duidelijk democratischer en dus sterker is dan corruptie, die erg slecht scoort en dus veel aanwezig is.

Elites

(Zie paragraaf 5.4.) Deze periode bleek na analyse niet bestempeld te kunnen worden als nationalistisch, beide indicatoren werden niet gemeten in de empirie.

➤ Fase 3

In deze laatste fase worden de variabelen van de *power transition*-theorie gemeten.

Machtsverdeling

Voor dit conflict zijn geen relevante CINC-scores te geven doordat de tegenpartij niet door CINC gemeten wordt. Transdnistrië en de steun van het Russische Veertiende Leger (niet meer onder controle staande van Rusland) hebben als 'afvallige republiek' en 'legereenheid' geen CINC-scores.

Volgens paragraaf 5.3 blijkt de machtsverdeling kunstmatig gelijk te zijn tussen Moldavië en Transdnistrië. Doordat dit conflict geen militarisering kent en de positie van Transdnistrië niet in gevaar is, houdt Rusland het aantal *peacekeepers* en de bewapening kunstmatig laag.

Evaluatie van de status quo

De gegevens van de SIPRI MED Database (2012) laten voor Moldavië het volgende zien:

2004	2005	2006	2007	2008	2009
0.4	0.4	0.5	0.5	0.6	0.5

Het gaat hier om militaire uitgaven als percentage van het BBP. De scores laten zien dat er geen sprake is van een extreme toename van uitgaven. De evaluatie van de status quo is positief.

5.3 Machtsverdeling

De machtsverdeling tussen Georgië, de republieken en Rusland is duidelijk asymmetrisch. Rusland heeft veel meer macht, maar moet dit verdelen over een enorm rijk. Daarom is het van belang naar de 'lokale machtsverdeling' te kijken. Met name de militaire balans in de Zuid-Kaukasus en Moldavië tussen de benadeelde partijen (Georgië, Azerbeidzjan en Moldavië) en de republieken (Zuid-Ossetië, Abchazië, Nagorno-Karabach en Transdnistrië) gesteund door overige partijen (Rusland en Armenië) is hierbij van belang.

De volgende punten worden geanalyseerd om de militaire balans per conflictperiode weer te kunnen geven:

1. Wat is de militaire balans tussen de benadeelde partij en de republieken?
2. Zijn er militairen van de overige partijen aanwezig op het grondgebied van de republieken?
3. Zijn er militairen van de overige partijen nabij het betwiste gebied die bij een conflict direct kunnen deelnemen?
4. Zijn er overige gedragingen van de partijen die een militaire deelname impliceren/de militaire balans beïnvloeden?

5.3.1 Conflictperiode 1 Georgië versus Abchazië, Zuid-Ossetië en Rusland

Militaire balans

King (2001, 530-531) geeft het aantal troepen voor Georgië (26.000) Abchazië (5.000) en Zuid-Ossetië (2.000). Tot aan 2005 werd het aantal Georgische troepen verminderd tot 16.500, om tot 35.200 te groeien in 2009 (Schmidt 2009, 12). Voordat het conflict escaleerde in augustus 2008 (7 t/m 11 augustus), vergrootte Georgië de omvang van het militaire apparaat naar 37.000 militairen (GlobalSecurity 2012).

Een materieelvergelijking door Schmidt (2009, 12-13) laat zien dat Georgië numerieke superioriteit bereikte over de republieken door een enorme militaire opbouw in de periode sinds Saakashvili president werd (vanaf 2004). In de vergelijking is echter niet het aantal Russische troepen en materieel opgenomen waarover verderop meer volgt.

Militairen van overige partijen

Het staakt-het-vuren dat in 1992 tussen Georgië en Zuid-Ossetië bereikt werd, kwam door Russische bemiddeling tot stand en resulteerde in een overeenkomst tussen de partijen over de aanwezigheid van Russische militairen die op het staakt-het-vuren toe zouden zien. De militairen werden in de republieken gestationeerd als *peacekeepers* (Nichol 2011, 9).

Volgens Chang (2008) is het waarschijnlijk dat Rusland ongeveer 9000 militairen en 350 gepantserde voertuigen in Abchazië gestationeerd had voor het conflict in augustus 2008 escaleerde. Een deel van deze militairen nam deel aan het conflict in 2008. Deze hoeveelheid kwam tot stand toen Rusland in april 2008 besloot het aantal *peacekeepers* te verhogen. Volgens Rusland waren de extra troepen nodig om de veiligheid van Abchazië te garanderen. Georgië zag het echter als een daad van agressie tegen Georgië.

Begin jaren negentig werd Georgië tevens door Rusland gedwongen tot de aanwezigheid van vier Russische militaire bases voor de lange termijn. Kritiek vanuit Georgië groeide gedurende de jaren negentig op deze aanwezigheid en kreeg eind jaren negentig de steun van Europese landen tijdens de onderhandelingen over de *Conventional Armed Forces in Europe Treaty* (CFE verdrag). In 1999 kwamen Georgië en Rusland overeen dat twee bases snel gesloten zouden worden en dat over de overige twee gesproken zou worden. De NAVO-lidstaten stelden het ratificeren van het geamendeerde verdrag uit totdat Rusland aan deze bepalingen voldeed. De eerste basis werd snel

gesloten en Rusland claimde de sluiting van de ander. In november 2007 stelde de Russische minister van buitenlandse zaken dat de laatste basis gesloten was en dat Rusland aan alle verplichtingen aan Georgië had voldaan (Nichol 2011, 9). De laatste Russische troepen hadden dus nog maar kort het Georgische territorium verlaten voordat het conflict in 2008 escaleerde. De aanwezigheid van Russische troepen tot laat in 2007 betekende ook dat Rusland waarschijnlijk goede informatie bezat over de militaire situatie in Georgië.

Militairen van overige partijen nabij Georgië

Nichol (2011, 9) stelt dat er ongeveer 88.000 Russische militairen in de Noord-Kaukasus gestationeerd zijn. Ook de marine is nabij met de Kaspische Zeevloot in Astrachan (Rusland).

Chang (2008) stelde na de korte oorlog dat gezien het aantal militairen, het type uitrusting en de aanwezigheid van delen van het 58^e leger van Rusland, dat Rusland het equivalent van een *motor rifle division* ingezet had².

Overige gedragingen

Abchazië

Vijandigheden tussen Georgië en de afvallige republieken zijn er na het staakt-het-vuren altijd geweest. De Kodori Gorge, een vallei in Abchazië die nog wel gecontroleerd werd door Georgië, kende meerdere crises. Toen in juli 2006 een krijgsheer zich afkeerde van het Georgische gezag, zond Georgië troepen die de milities snel versloegen. Abchazië beklagde zich over de militaire aanwezigheid in de vallei, die immers een overtreding van het staakt-het-vuren tussen Georgië en Abchazië inhield. Georgië beweerde alleen politietroepen gestuurd te hebben. Hierop werd het reguliere vredesoverleg tussen Georgië en Abchazië stilgelegd in oktober 2006. Spanningen over en weer resulteerden uiteindelijk in uitbreiding van het de troepenmacht door Rusland in Abchazië in april 2008 (Nichol 2011, 18). Deze troepen werden uiteindelijk door Rusland gebruikt in het conflict in augustus 2008, toen Rusland een tweede front opende via Abchazië.

Naast deze uitbreiding van de troepenmacht werden tevens 400 Russische paramilitairen gestationeerd in Abchazië. In mei 2008 besloot Rusland 400 spoorwegmedewerkers naar Abchazië te sturen onder het mom van humanitaire hulpverlening. De herstelde spoorweg werd vervolgens in augustus 2008 gebruikt om Russische troepen Georgië in te transporteren (Nichol 2011, 19).

Zuid-Ossetië

Het conflict tussen Georgië en Zuid-Ossetië ontstond in 1989 toen Zuid-Ossetië lobbyde voor hereniging met Noord-Ossetië (republiek van Rusland) dan wel voor onafhankelijkheid. De eerste president van Georgië, Gamsakhurdia, probeerde deze lobby hardhandig de kop in te drukken door middel van onderdrukking, hetgeen resulteerde in het initiële conflict. Het door Rusland afgedwongen staakt-het-vuren in juni 1992 resulteerde in een veiligheidszone rond Tsinvali, de hoofdstad van Zuid-Ossetië. Ongeveer 1100 militairen bevolkten als *peacekeepers* de zone bestaande uit 530 Russen, een 300 man sterke Noord-Ossetische brigade bestaande uit Zuid-Osseten en geleid door Noord-Osseten en 300 Georgische militairen. De OVSE verzorgde het patrouilleren.

² Voor een analyse van de specifieke militaire inzet ten tijde van het conflict, zie: Moscow Defense Brief 1 (15) 2009: <http://mdb.cast.ru/mdb/1-2009/>

In 2004 verhoogde President Saakashvili de druk op Zuid-Ossetië door strengere grenscontroles en het verhinderen van grootschalige smokkeloperaties. Saakashvili stuurde honderden politie-, militair en inlichtingenpersoneel in de regio, volgens Georgië om het afgesproken aantal van 500 soldaten op pijl te houden. Men stelde dat Georgische guerrillastrijders en in reactie daarop door Rusland gesteunde paramilitaire troepen vanuit Abchazië, Transdnistrië en Rusland in Zuid-Ossetië infiltreerden. Verschillende gewelddadige ontmoetingen tussen de partijen volgden, waarna de partijen zich zonder overwinning stilzwijgend terugtrokken.

In 2006 hield Zuid-Ossetië een referendum onder de bevolking om zijn onafhankelijkheid van Georgië nogmaals te bekrachtigen. Na oktober 2007 werden alle vredesbesprekingen tussen Georgië en Zuid-Ossetië uitgesteld (Nichol 2011, 19).

Militaire oefeningen

In juli 2007 hield Rusland een grootschalige militaire oefening die het verdedigen van de zuidgrens van Rusland moest simuleren. De oefening getiteld *Exercise Caucasian Border 2007* bevatte onder meer 400 vluchtgangen, waardoor Rusland duidelijk demonstreerde klaar te zijn voor een grensoverschrijdend conflict (Chang 2008).

De VS trainde het Georgische leger en hield net als Rusland oefeningen die invallen van buurlanden moesten simuleren. In juni 2002 begon de *Georgia Train and Equip Mission* waar maximaal 150 VS *Special Force* adviseurs en ondersteunend personeel aan deelnamen. De grenspolitie werd getraind en de bijbehorende helikopters meer operationeel gemaakt. Van 2003 tot 2004 nam het *Marine Corps* van de VS de training over. Elk bataljon (vier infanteriebataljons en een gemechaniseerde compagnie) werd getraind in een 100-dagencyclus. De VS gaf Georgië tien helikopters, en Turkije, een NAVO-partner, gaf er twee, zodat Georgië twaalf helikopters sterker werd (Robinson 2004, 1). Ongeveer 16.000 Georgische militairen werden getraind en gemoderniseerd door de VS (Cheterian, 2007). De VS verving in 2005 het programma door het *Georgia Sustainment and Stability Operations Program*. Sinds september 2009 begon de VS opnieuw een nieuw militair samenwerkingsprogramma, het *Georgia Deployment Program*, specifiek gericht op de Georgische troepen in Afghanistan (Schmidt 2009, 12 – 13).

Beleid

In de loop van 2008 verschoof het beleid van de VS ten opzichte van Georgië. Voorheen was het beleid erop gericht te werken binnen de staakt-het-vurenafspraken, waarbij Russische *peacekeepers* toezagen op de naleving. De VS en andere regeringen veranderden dit standpunt echter in steun voor de Georgische roep om alternatieve vredesbesprekingen. Deze verschuiving werd veroorzaakt door het beleid van Rusland. In maart 2008 besloot Rusland zich formeel terug te trekken uit de economische sancties van de CIS voor Abchazië, waardoor directe handel en investeringen mogelijk werden. In april 2008 werden de overheid-tot-overheidbanden geïntensiveerd tussen Rusland, Abchazië en Zuid-Ossetië. Daarnaast werden de consulaire diensten voor de ‘Russische burgers’ in de republieken versterkt (Nichol 2011, 17-18). Het uitdelen van paspoorten in de republieken speelde uiteindelijk een grote rol in het conflict, doordat Rusland het gebruikte als (mede)rechtvaardiging voor het gebruiken van geweld, namelijk om de eigen burgers te beschermen.

De VS is sinds de onafhankelijkheid van Georgië de grootste hulpverlener en heeft in de periode 1992-2009 Georgië met meer dan een biljoen VS dollars gesteund (Nichol 2011, 34). Het Amerikaanse Congres nam in 2007 de *NATO Freedom Consolidation Act of 2007* aan, die de NAVO sommeerde een *Membership Action Plan* (MAP) voor Georgië te verlenen (Nichol 2011, 39).

De gedragingen van de VS spelen een grote rol in het geëscaleerde conflict. Verschillende hooggeplaatste Amerikaanse politici hebben steun uitgesproken voor de territoriale integriteit van Georgië voorafgaand aan het conflict (US Department of State Press Release 2008). En toen op 8 augustus de eerste tekenen aanwezig waren van een naderende oorlog tussen Georgië en Rusland na het Georgische offensief in Zuid-Ossetië en de Russische reactie daarop, bevestigde de VS nogmaals de steun voor de territoriale integriteit van Georgië (The Independent 2008 en Reuters 2008).

Alle uitspraken gedaan door de VS, de belangrijkste partner van Georgië, die de onomstotelijkheid van de territoriale integriteit van Georgië moesten bevestigen, zijn nog geen garantie voor VS-steun in de vorm van militaire interventie. Hoewel het gedrag van de VS voor Georgië onvoorwaardelijke impliceerde (Tayler 2008), sprak de realiteit dit tegen. De VS was in 2008 gevangen in een situatie van *overstretch*, waarbij het leger en de economie uitgeput werden door de oorlogen in Irak en Afghanistan. Door de gegarandeerde deelname van Rusland aan het conflict zou dat betekenen dat de VS te weinig voorzieningen zou hebben voor een oorlog die met name op de grond gevoerd zou worden tegen een van de grootste legers ter wereld. Toch heeft president Saakashvili na de conflictescalatie in 2008 gezegd gerekend te hebben op Amerikaanse en overige westerse steun. In een reflectie op de beslissing van 7 augustus 2008 (23.30 uur) om een militaire operatie te starten na aanleiding van berichten dat Georgische dorpen onder vuur lagen, zegt president Saakashvili het volgende:

“We dachten dat we in elk geval wat tijd konden winnen... de Russen even konden tegenhouden... in de hoop dat de internationale gemeenschap wakker zou worden en we samen een ommekeer konden bewerkstelligen (VPRO Import 2012).”

Ook de minister van defensie Kutelia van Georgië stelde in een interview kort na de oorlog dat Georgië niet had gerekend op een Russische reactie op het offensief in Zuid-Ossetië. Georgië zou onvoorbereid zijn op een tegenaanval. Kutelia stelde bovendien dat Georgië de beslissing nam Tsinvali in te nemen zonder over voldoende antitankwapens en luchtsteun te beschikken voor het geval een serieuze tegenstand zou volgen. Kutelia voegde eraan toe dat de Georgische troepen onvoorbereid waren op een Russische tegenaanval en dat hij dacht dat het onwaarschijnlijk was dat Rusland zou reageren zoals het deed (Cienski 2008).

Conclusie

De conflictescalatie tussen in eerste instantie Georgië en Zuid-Ossetië op 7 augustus 2008 was een asymmetrisch conflict tussen een numeriek superieure Georgische leger en het Zuid-Ossetische leger gesteund door Russische *peacekeepers* ter plaatse. Georgië kon er echter op rekenen dat Rusland meer troepen zou sturen. Georgië kon ook rekenen op een confrontatie met Abchazië, doordat Rusland daar de meeste troepen had geconcentreerd en naar alle waarschijnlijkheid daar een front zou openen. Gezien de troepensterkte en materieelsterkte van Georgië ten opzichte van Zuid-Ossetië, Abchazië en de Russische *peacekeepers* inclusief de versterking die Rusland eerder had toegevoegd, kan men spreken van een situatie van redelijke gelijkheid in macht tussen de

waarschijnlijk deelnemende troepen. Als Georgië er echter van uitging dat de Russische *peacekeepers* ter plaatse betrokken zouden raken bij het conflict, had het redelijkerwijs kunnen rekenen op een volledige Russische deelname aan het conflict en dus een oorlog tussen Georgië en Rusland. In dat geval is er duidelijk sprake van een ongelijkheid in macht, waarbij Rusland op alle fronten superieur is. Georgië kon niet rekenen op militaire steun van partners als de VS om de machtsverdeling meer in balans te brengen. Ook al zegt president Saakashvili wel gerekend te hebben op militaire bijval van de internationale gemeenschap, kan gesteld worden dat dit op zijn minst berust op een grove misrekening van Saakashvili. Het gedrag van de VS valt in deze conflict dyade op doordat ze alles hebben gedaan om Georgië militair te versterken en te bewapenen tegen buurland Rusland. De VS legde Saakashvili geen beperkingen op in zijn retoriek en gedragingen wat betreft zijn constante herhalingen het constitutionele gezag over het gehele territorium te willen herstellen. Men zou de VS ervan kunnen verdenken dat zij de ontwikkelingen in Georgië aangrepen om uit te vissen hoe ver Moskou bereid was te gaan en hoe het met de militaire macht gesteld was.

5.3.2 Conflict dyade 2 Azerbeidzjan versus Nagorno-Karabach en Armenië

Minasyan (2010, 37) stelt dat zolang er geen vredesakkoord getekend is door alle partijen in het Karabachconflict en een van de partijen nog steeds op wraak zint, het waarschijnlijk is dat ook dit conflict escaleert in oorlog. Omdat een overeenkomst tussen de partijen niet in de nabije toekomst verwacht wordt, blijft de militair-politieke balans en de militair-technische balans de belangrijkste indicator voor een eventuele hervatting van het conflict.

Tabel 5.8 Militaire balans in het Nagorno-Karabachconflict:

	Azerbeidzjan *	Armenië *	Nagorno-Karabach **	Russische troepen in Armenië *
Actieve troepen	66.940	46.684	20.000	3.214
Tanks	220 + 100 ouder	110	316	74
Gepantserde voertuigen	127	104	324	201
Artillerie	393	239	n/a	84
Tactische raketsystemen	-	6	-	-
Gevechtsvliegtuigen	57	16	2	18
Gevechtshelikopters	15	10	4	-

*Hackett, J. (red.), *The Military Balance 2010*, The International Institute for Strategic Studies. Routledge, 2011.

** Blandy, C.W. (2008) Azerbaijan: Is war over Nagorny Karabakh a realistic option? *Advanced Research and Assessment Group*, Nr. 08/17. Defense Academy of the United Kingdom.

Minasyan (2010) analyseert de twee decennia na het initiële conflict en bekijkt de machtsverdeling tussen de partijen. De belangrijkste conclusie van zijn onderzoek is dat de machtsbalans niet een simpele optelsom van aantallen troepen en materieel is. De waarschijnlijk aanvallende partij (Azerbeidzjan) en de waarschijnlijk verdedigende partijen (Nagorno-Karabach en Armenië) zijn sowieso verschillend bewapend, voor een offensief en defensief. Er kan daarmee sprake zijn van een gelijkheid van macht ondanks aanzienlijke numerieke verschillen tussen de partijen. Zo werd het initiële conflict gewonnen door Nagorno-Karabach, steunend op een bevolking van 140.000 en

gesteund door 3 miljoen Armeniërs, van een 7 miljoen sterke tegenstander Azerbeidzjan, dat meer materieel en betere bewapening bezat (Minasyan 2010, 38).

Het belangrijkste politieke deel van de militaire balans in het conflict is volgens Minasyan (2010, 39) het Armeense lidmaatschap van de *Collective Security Treaty Organization* (CTSO). Deze regionale veiligheidsorganisatie garandeert hulp van derde partijen indien een van de leden in een conflict betrokken raakt. Azerbeidzjan heeft geen alliantie met andere staten en heeft dus niet het voordeel van een nucleaire 'broer' die ook nog eens permanent lid is van de VN Veiligheidsraad.

De belangrijkste militaire conclusie die volgt uit het artikel van Minasyan (2010, 40) is dat de oorlog tussen Georgië en Rusland in 2008 heeft laten zien dat Rusland vastbesloten is macht en geweld in te zetten om zijn belangen in de regio te verdedigen. Dit conflict kan daarom als een keerpunt worden gezien. In de periode voorafgaand aan het conflict spendeerde Azerbeidzjan enorme en toenemende bedragen aan defensie, waarmee het een gelijkheid in macht benaderde met de professionelere legers van Nagorno-Karabach en Armenië. Het conflict van 2008 laat echter zien dat een eventuele poging van Azerbeidzjan om het verloren gezag over Nagorno-Karabach te herstellen een deelname van Rusland aan het conflict garandeert. Zoals in 2008 bleek, is Rusland in staat daadkrachtig en snel op te treden vergeleken met eerder ineffectief optreden in het conflict met Tsjetsjenië. De verdeling van macht is daarmee ongelijk, doordat Azerbeidzjan niet alleen rekening moet houden met Nagorno-Karabach en Armenië, maar ook met Rusland en eventuele andere CTSO-leden.

Minasyan (2010, 41 - 53) analyseert de militaire balans tussen de drie partijen, Azerbeidzjan, Nagorno-Karabach en Armenië. De belangrijkste kracht van Nagorno-Karabach is de mentaliteit en de professionaliteit van de troepen en in combinatie met Armenië de defensieve capaciteit. De kracht van Azerbeidzjan zit hem juist in de offensieve capaciteiten en het overwicht aan troepen en materieel.

Ook Giragosian (2009, 4) analyseert de militaire balans in het Nagorno-Karabach-conflict en benoemt daarbij het belang van het moreel van de troepen. De Karabachtroepen bezitten het beste moreel en de hoogste gevechtsbereidheid, wat hen samen met het Armeense leger in evenwicht brengt met het numeriek superieure Azerbeidzjaanse leger. Giragosian (2009, 6) verwacht dat het 72.000 manschappen tellende Azerbeidzjaanse leger in de nabije toekomst de dominante krijgsmacht in de Kaspische regio zal zijn. Voor de periode 2004-2009 acht hij de militaire balans in het voordeel van Nagorno-Karabach.

Dit komt overeen met de analyse van de International Crisis Group (2007, 13), die al in 2007 stelde dat de numerieke superioriteit van Azerbeidzjan in de nabije toekomst de balans zal doen doorslaan in het voordeel van Azerbeidzjan. De ICG stelt net als Giragosian en Minasyan dat de geografische situatie een groot strategisch voordeel oplevert voor Nagorno-Karabach en Armenië. De ICG (2007, 19) voorspelde zelfs dat rond 2012 het gevaar van conflictescalatie het grootst zou zijn, omdat de verwachting was dat daarna de olie-inkomsten zouden dalen. De ICG had duidelijk niet gerekend op een financiële crisis en een oorlog een jaar later die de balans weer zou veranderen. Na de winst van Rusland op Georgië is Azerbeidzjan voorzichtig geworden, te bang macht en inkomen uit energievoorraden te verliezen (Schmidt 2009, 14).

Conclusie

In de periode 2004-2009 was er tot augustus 2008 een redelijke machtsbalans tussen de conflictpartijen Azerbeidzjan en Nagorno-Karabach gesteund door Armenië. Op basis van de *power transition*-theorie zou een conflict in deze periode mogelijk zijn (indien de status quo ook negatief beoordeeld wordt). De oorlog in 2008 maakt echter duidelijk dat Rusland daadwerkelijk met alle mogelijke middelen zijn belang in de Zuid Kaukasus zal verdedigen. Hiermee ontstaat een ongelijkheid in macht tussen de conflictpartijen waarbij Azerbeidzjan het onderspit delft.

5.3.3 Conflict dyade 3 Moldavië versus Transdnistrië en Rusland

Het conflict tussen de overheden van Moldavië en Transdnistrië begon in de herfst van 1991, toen Transdnistrië zich onafhankelijk van Moldavië verklaarde. Het conflictgebied viel onder het *Odessa Military District*, waar Rusland zijn 14^e leger klaar had staan voor interventie. Dit leger dat onder de Sovjetperiode een reservestructuur had aangenomen, werd gedurende 1991-1992 aangevuld en versterkt vanuit Oekraïne en het *Volga Military District* (Global Security 2012).

De separatisten van Transdnistrië hadden sterke banden met het 14^e leger en tijdens het initiële conflict in 1992 namen delen van het 14^e leger deel aan het conflict. Eind 1992 had het 14^e leger de controle ingesteld over het merendeel van de Dnjestr-regio. De relaties tussen Rusland en Moldavië bekoelden. In 1994 na meerdere pogingen het 14^e leger te laten terugkeren, werd het 14^e leger teruggebracht naar de *Operational Group of Russian Forces in Moldova*. In 1995 waren er nog 4000 tot 6000 Russische militairen over in Moldavië. De aanwezigheid van een buitenlandse troepenmacht en een enorme voorraad munitie uit de Sovjetperiode vormt een bedreiging voor de stabiliteit en veiligheid van de gehele regio volgens zowel Moldavië als het Westen en is een obstakel voor een eindoplossing van het conflict. Meerdere *peacekeeping* oefeningen werden gemeenschappelijk gehouden door Russische en Moldavische troepen in kleine aantallen (Global Security 2012).

In het CFE-verdrag van 1999 is afgesproken dat Rusland al zijn troepen voor het einde van 2002 terug zou trekken, inclusief de munitie, maar slaagde hier niet in. Het aantal Russische *peacekeepers* werd teruggebracht tot 1500 gedurende de periode 2004-2009. Rusland benadrukte in 2010 *peacekeepers* in het gebied te blijven houden totdat er een eindoplossing is gevonden. De troepen patrouilleren met Moldavische en Transdnistrische troepen. Verschillende partijen - Moldavië, Transdnistrië, Rusland, Oekraïne, de OVSE en waarnemers van de VS en de EU (*5+2 Talks*) - overlegden regelmatig over een eindoplossing, maar ze werden in 2006 stilgelegd (Global Security 2012a).

De militaire balans tussen de conflictpartijen verschilt aanzienlijk met de andere twee conflictsituaties. In plaats van een militarisering van het conflict lijkt deze dyade militair afgebouwd te zijn. King (2001, 530-531) stelt dat Moldavië zo'n 9500 militairen sterk is en Transdnistrië 5000 tot 10.000, exclusief de 1500 Russische *peacekeepers*. Er is daarmee sprake van een redelijke balans. Schmidt (2009, 10) stelt dat conditie van de Transdnistrische troepen even troosteloos is als die van de Moldavische troepen. Het aantal militair materieel is tevens in balans, Transdnistrië heeft tanks, die gecompenseerd worden door Moldavische *armoured combat vehicles* en artilleriesystemen. Omdat Moldavië nauwelijks een bedreiging vormt voor Transdnistrië, ziet Rusland af van meer bewapening van de troepen in Transdnistrië.

In de periode 2004-2009 waren er nauwelijks incidenten tussen de twee legers van de conflictpartijen, het risico van een nieuwe oorlog is nihil. De conflictpartijen werken op meerdere gebieden samen en de bevolking kan zich vrij bewegen tussen de twee gebieden. De cijfers tonen dat er geen militaire plannen zijn voor een gewelddadige oplossing van het conflict (Schmidt 2009, 13-14).

Conclusie

De machtsverdeling tussen Moldavië en Transdnistrië is gelijk. Het aantal troepen en materieel is aan beide kanten laag en er is geen sprake van een wapenwedloop en/of een militarisering van het conflict. Omdat er geen dreiging uitgaat van Moldavië, houdt Rusland het aantal troepen en de bewapening laag. De balans die er bestaat is daarmee een gevolg van het ontbreken van dreiging. De verdeling van macht is daarmee tevens afhankelijk van de inschatting van de situatie door Rusland. Zolang Rusland militair aanwezig blijft in Moldavië, en Transdnistrië steunt, is de machtsverdeling feitelijk ongelijk. Het Russische ingrijpen in 2008 in Georgië maakt ook voor dit conflict duidelijk dat Rusland zich actief zal mengen wanneer een staat de status quo met geweld probeert te veranderen.

5.4 Rol van de elites, nationalisme in de conflict dyaden

De rol van elites in conflict dyaden kan nationalistisch zijn en zoals Mansfield en Snyder betogen, verhoogt dit de kans op conflict. Binnen de drie conflict dyaden wordt geanalyseerd in hoeverre oude elites, nieuwe elites en elites van de zich afscheidende republieken, nationalisme gebruikten en wat daarvan de gevolgen waren. Het gebruiken van nationalisme ten tijde van het initiële conflict is hierbij het meest van belang. Indien conflicten volgen tussen etnische groepen en wederzijdse vijandbeelden zijn ontstaan, dan zal bij een duidelijke winst van een etnische groep de vijandelijkheid blijven bestaan, vooral bij de benadeelde partij. De eventueel nationalistische rol van elites wordt in de empirie vastgesteld als er sprake is van *ethnic pressure-group politics* en/of *ethnic nationalist bidding wars*.

Documentanalyse zal uitwijzen in hoeverre per conflict dyade er sprake was van deze indicatoren ten tijde van het initiële conflict en in de periode 2004-2009.

5.4.1 Conflict dyade 1 Georgië versus Abchazië, Zuid-Ossetië en Rusland

De Georgische nationale identiteit ontwikkelde zich als een soort nationale zelfbescherming ten tijde van en na de Sovjetoverheersing tegen de dominante Russische cultuur en het gevaar van het russificeren van de samenleving. Binnen Georgië zagen de minderheden Georgië echter als een geprivilegieerd gebied voor de Georgiërs. Georgiërs bezetten de hoogste politieke posten, kregen de meeste subsidies voor culturele projecten en vormden de politieke elite. De superioriteit van de etnische Georgiërs en de inferioriteit van de niet-Georgiërs werd gecreëerd en in stand gehouden (Toft 2001, 125-126).

Nationale beweging van Georgië

De mogelijkheden die glasnost en perestrojka Georgië boden in termen van het openen van het politieke klimaat werden snel gegrepen. Nationale bewegingen vormden zich sinds 1987 rond milieu- en cultuurvraagstukken. Veel bewegingen waren echter nationalistisch, met speerpunten als Georgische zelfbeschikking en tegen verbondenheid met Moskou. Verschillende dissidente leiders

kwamen dat jaar op vrije voeten waardoor de nationalistische beweging een extra impuls kreeg (Cornell 2002, 154). Twee radicale bewegingen ontstonden, de *Nationale Democratische Partij* geleid door Chanturia (ook een dissident die begin jaren tachtig gevangen gezet was) en de *Gemeenschap van St. Ilia de Rechtvaardige*, geleid door Gamsakhurdia en Tsereteli. Beide bewegingen streefden een onafhankelijk Georgië na. De radicale bewegingen wisten in november 1988 200.000 man op de been te brengen voor een demonstratie in Tbilisi tegen amendementen van de Sovjet Constitutie, die de interne soevereiniteit van Georgië bedreigde. De nieuwe elite was erin geslaagd de legitimiteit en autoriteit van de oude elite, de Georgische communistische partij, teniet te doen (Cornell 2002, 155). Het is duidelijk dat de nieuwe elite koos voor nationalisme om de eigen positie en de natie tot stand te brengen en te bevestigen. De oude elite hield vast aan communisme omdat dit de eigen machtspositie zou continueren.

Hoewel de nationalistische bewegingen nog te verdeeld waren om een bedreiging te vormen voor de oude elite, werd het belang van de nieuwe groeperingen ingezien. In 1988 werd een wet ingevoerd die de positie van de Georgische taal verstevigde in de gehele republiek ten koste van de talen van de minderheden en de Russische (Cornell 2002, 155). De Georgische nationalistische beweging die in 1989 echt op stoom raakte, vormde een steeds grotere bedreiging voor de minderheden, wat uiteindelijk gewelddadige conflicten veroorzaakte (Cornell 2002, 156).

In reactie op Abchazische pogingen soevereiniteit te verkrijgen organiseerden de Georgische radicale groepen demonstraties in Tbilisi. Deze demonstraties ontwikkelden zich tot massale anti-Sovjetmarsen voor Georgische onafhankelijkheid. Het Georgische communistische leiderschap kreeg van Moskou toestemming met *special forces* de demonstraties te beëindigen. Een bloedige interventie volgde, waarbij negentien demonstranten de dood vonden van wie zestien vrouwen. De nationalistische leiders Chanturia en Gamsakhurdia werden gearresteerd. Het beoogde effect werd niet bereikt, de beperkte legitimiteit die de communisten nog bezaten in Georgië was definitief verdwenen. Het hoofd van de communistische partij, Patiasvili, werd kort erna afgezet en vervangen door Gumbaridze. Gumbaridze probeerde de nationalistische retoriek gedeeltelijk over te nemen om de gemoederen te bedaren en binnen een paar maanden streefde de communistische partij zelf nationale soevereiniteit na (Cornell 2002, 156-157).

Gamsakhurdia probeerde spoedige verkiezingen voor het constitutionele orgaan, de Opperste Sovjet, af te dwingen. Gumbaridze probeerde dit uit te stellen door nieuwe voorstellen tot meerpartijenverkiezingen door te voeren. Hierop volgde massale politieke druk van de oppositie, zodat het door Gamsakhurdia gewenste verbod op deelname van regionale partijen toegevoegd werd aan de plannen. Verkiezingen volgden in oktober in een gespannen nationalistische sfeer. Gamsakhurdia voerde campagne op de verdediging van Georgiërs in Zuid-Ossetië en Abchazië en won 53% van de stemmen, het dubbele van de communisten (Cornell 2002, 157).

Interessant is dat de nieuwe nationalistische elites tevens democratie en markteconomie nastreefden naast de onafhankelijkheid van Georgië (Cornell 2002, 157). De nieuwe elite zag democratie als een middel tot het doel, een eigen natie, terwijl alleen de oude elite vasthield aan communisme omdat dit hun positie beschermde, terwijl zij tegelijkertijd het onafhankelijkheidsstreven overnamen.

Gamsakhurdia werd verkozen tot Spreker van het Parlement en het parlement begon met het de-institutionaliseren van de Sovjetstructuur van Georgië. Leiders van de KGB in Georgië werden

ontslagen en de Sovjetmacht aanwezig in Georgië werd tot bezettingsmacht verklaard. Het werd Georgiërs verboden aan het Uniereferendum voor een nieuw Unie Verdrag, voorgesteld door Gorbatsjov, van maart 1991 deel te nemen (Cornell 2002, 158).

Het Uniereferendum van 1991 katalyseerde de onafhankelijkheid van Georgië. De Gamsakhurdia-regering was een van de zes republieken die niet deelnamen aan het referendum, terwijl Abchazië en Zuid-Ossetië wel participeerden. De uitslag lag voor de hand, 99% stemde voor het behoud van de Sovjet-Unie. Gamsakhurdia hield op zijn beurt een referendum voor de onafhankelijkheid van Georgië. De niet-Georgische delen van Zuid-Ossetië en Abchazië boycotten dit referendum ondanks het dreigement van Gamsakhurdia dat de minderheden die niet voor onafhankelijkheid stemden, het burgerschap ontzegd zou worden. Van de deelnemers stemde 98% voor onafhankelijkheid van Georgië (Cornell 2002, 163).

Sovjeterfgoed

De politieke structuren en instituties die Georgië erfde van de Sovjet-Unie waren volgens Toft (2001, 131-132) dusdanig dat de eerste presidenten, Gamsakhurdia en Sjevardnadze, de afscheidingsintenties van de etnische groepen niet in hadden kunnen dammen. Gamsakhurdia werd de voorzitter van de Opperste Sovjet en vormde de eerste niet communistische regering. Het verergerde de situatie tussen de minderheden en Georgië. Gamsakhurdia had in het verleden geschreven over de Georgische natie dat in gevaar was voor de vernietiging van het land, de taal en de cultuur. Het gevaar kwam van Moskou en van de minderheden. Gamsakhurdia's verkiezingslogan 'Georgië voor de Georgiërs' werd gezien als de onderdrukking van de minderheden (Toft 2001, 133).

Het boycotten van de verkiezingen in 1990 door Zuid-Ossetië en Abchazië vergrootte de gevoelens bij Georgiërs dat de minderheden in dienst van Moskou waren en Georgische soevereiniteit ondermijnden. Hoewel de ban op regionale partijen de oorzaak van de boycot was, was daarvoor een boycot al de belangrijkste strategie. De belangen van de Abchazische en Zuid-Ossetische elite kwamen namelijk overeen met het belang van het Sovjet leiderschap, beide zagen de onafhankelijkheid van Georgië als een directe existentiële bedreiging van de eigen belangen (Cornell 2002, 162).

De nationale beweging van Abchazië

Het georgianiseren van Abchazië gedurende de Stalinperiode en het instellen van de Georgische taal als de officiële taal is de belangrijkste grief van het Abchazische volk. Op deze periode wordt teruggегrepen als Abchaziërs bij het onafhankelijk worden van Georgië opnieuw een georgianisering vrezden. Georgische en Abchazische nationale concepties zijn exclusief en gebaseerd op etniciteit (Cornell 2002, 174). De in november 1988 opgerichte Abchazische nationalistische groep *Unity* baseerde zijn programma op loyaliteit aan Moskou. Ook Abchazische leiders gebruikten massademonstraties om het eigen belang te dienen (Cornell 2002, 180).

De Georgische elite

Volgens Gallina (2010, 23) resulteerde het nationalisme van de Georgische elite in een poging de onafhankelijke staat over te nemen, wat weer resulteerde in een burgeroorlog. Aan de ene kant eisten etnische groepen autonomie, terwijl aan de andere kant de centrale staatstructuren nauwelijks bestonden, de staat was niet in staat in publieke goederen te voorzien en had geen

monopolie over de politie en de krijgsmacht. President Gamsakhurdia voorkwam niet dat paramilitaire groepen ontstonden in Zuid-Ossetië en Abchazië. Conflicten tussen Georgië en Zuid-Ossetië en zelfs oorlog tussen Georgië en Abchazië braken uit. President Sjevardnadze stabiliseerde het land enigszins, maar wist de conflicten niet op te lossen waardoor zij bevroren. President Saakashvili ten slotte werd gekozen na de Rozenrevolutie op zijn belofte de problemen van de staat (met name corruptie) en de problemen met de de facto onafhankelijke gebieden op te lossen. De anti-Russische sentimenten van het Georgische volk en de Georgische elite kwamen samen in de anti-Russische retoriek van Saakashvili. De radicale nationalist Saakashvili zocht toenadering tot het Westen en specifiek tot de NAVO, waardoor Rusland geen belang meer had bij een vreedzame eindoplossing voor de conflicten met de republieken (Arbatova 2010, 54).

Saakashvili ontwikkelde een supra-presidentiële controle over de politieke instituties van het land. De territoriale conflicten probeerde hij op te lossen door harde maatregelen en hoge militaire uitgaven. Saakashvili's retoriek kwam neer op nationalisme en iedere oppositie werd weggezet als onpatriottisch. Saakashvili's nationalisme was tevens een gevolg van een bedreiging die gevoeld werd als voortkomend uit het Russische beleid. Rusland steunde Abchazië en Zuid-Ossetië in hun afscheidingsambities, deelde paspoorten uit aan de bevolking en stelde een economisch embargo tegen Georgië in (Gallina 2010, 30).

In korte tijd na de Rozenrevolutie van 2003 laaide het conflict tussen Georgië en Zuid-Ossetië weer op. Het conflict begon met het nieuwe beleid van de nieuwe regering, een *war on smuggling*, en leidde uiteindelijk tot een verhoogde politieaanwezigheid in Zuid-Ossetië die de etnische Georgiërs meer moest beschermen. Ten minste dertien Georgische checkpoints werden gevestigd op de grens met Zuid-Ossetië, maar ook in het gebied (Welt 2010, 69-70). De Georgische elite probeerden de Zuid-Ossetiërs ervan te overtuigen dat zij niet verschilden van de Georgiërs. Het doel was genoeg Ossetiërs te mobiliseren tegen het eigen leiderschap (Welt 2010, 72), wat uiteindelijk mislukte.

Global Dialogue (2009) noemt de conflictescalatie in 2008 een etnisch conflict tussen groepen met lang geleden en diep gewortelde wederzijdse grieven. Met name het heropleven van Georgisch nationalisme, voorzichtig op de voorgrond gebracht door Saakashvili, beangstigde de Osseten en Abchaziërs. Gamsakhurdia's pogingen een Georgië voor de Georgiërs te creëren, werden daarbij niet vergeten. Georgische leiders blijven Zuid-Ossetië zien als een rechtmatig onderdeel van Georgië en de inwoners behoren zich Georgiërs te noemen of moeten vertrekken.

Gamsakhurdia's beleid en autoritaire stijl van regeren verdeelde uiteindelijk zelfs de Georgiërs, waardoor een coup in december 1991 voor zijn politieke einde zorgde. Voormalig Sovjetminister van buitenlandse zaken Sjevardnadze volgde hem op in maart 1992. Gamsakhurdia overleed vervolgens in 1993 onder verdachte omstandigheden nadat hij met militaire getrouwen zijn presidentschap probeerde terug te veroveren. Deze poging stortte Georgië uiteindelijk in een burgeroorlog.

Een van de eerste daden van Saakashvili als president in 2004 was het rehabiliteren van Gamsakhurdia als groot staatsman en patriot. Saakashvili waarschuwde in juli 2004 bereid te zijn de akkoorden die een einde maakte aan de 1991-92 oorlog tussen Georgië en Zuid-Ossetië te ontbinden als de Georgische vlag niet in de hoofdstad Tsinvali zou hangen. De oorlog in 2008 kan gezien worden als een logische uitkomst van deze houding en nieuwe weg ingeslagen door Saakashvili (Petro 2009).

Conclusie

In hoeverre er sprake was van *ethnic pressure-group politics* en *ethnic nationalist bidding wars* blijkt uit bovenstaand historisch overzicht. De nationale bewegingen ontstaan in eerste instantie in Georgië en in een reactie daarop in Zuid-Ossetië en Abchazië. De drie groepen streefden staatsvorming na voor de eigen groep en zoals voorspeld door Mansfield en Snyder leidt het streven van meerdere groepen naar ditzelfde doel tot conflict. De Georgische nationalistische strijd voor onafhankelijkheid van de Sovjet-Unie leidde tot de uitsluiting van minderheden die zich niet wilden onderwerpen aan een onafhankelijk Georgië en de Georgische dominante cultuur.

Nieuwe elites in Georgië verbonden de nationale identiteit aan het overleven van de groep ten opzichte van de Sovjetoverheersing en de toekomstige Russische poging daartoe. Het creëren van de ander als gevaar voor het overleven van de groep was in dit geval gemakkelijk, doordat Abchazië en Zuid-Ossetië de eigen overleving aan buitenlandse machten koppelden. Hierdoor kon Georgië deze minderheden wegzetten als vijanden van het volk en als een verlengstuk van Moskou. De oude Georgische elite klemde zich vast aan het communisme, maar zwichtte uiteindelijk voor de druk van de nationalist en nam hun eisen over. Abchaziërs en Zuid-Osseten zagen de Georgiërs steeds meer als de vijand en verbonden de eigen overleving aan de nationale identiteit en aan het voortbestaan van de Sovjet Unie in plaats van aan een onafhankelijk Georgië.

Hoewel Saakashvili zich veel subtieler uitte dan Gamsakhurdia, is vanaf het begin van zijn presidentschap het doel uitgesproken de constitutionele controle over het gehele Georgische territorium te herstellen. In de periode van het eerste conflict zijn zoals uiteengezet beide indicatoren aanwezig. In de periode 2004-2009 is voornamelijk sprake van *ethnic pressure-group politics*, waarbij zowel Saakashvili als de leiders van de republieken staatsvorming nastreven voor de eigen groep.

5.4.2 Conflict dyade 2 Azerbeidzjan versus Nagorno-Karabach en Armenië

Arbatova (2010, 51) stelt dat vijandelijkheden tussen moslim Azeri's en christelijke Armeniërs in Nagorno-Karabach altijd hebben bestaan. Het conflict in 1988 ontstond toen de etnische Armeense beweging opgezet was in Nagorno-Karabach om het te bevrijden van de Azerbeidzjanen. Nadat eerst de centrale Sovjetautoriteiten en later de Azerbeidzjaanse autoriteiten de culturele en religieuze vrijheden binnen Nagorno-Karabach ernstig beperkten, verklaarde in 1988 de republiek zich onafhankelijk van Azerbeidzjan. Panossian (2001, 158) noemt de hereniging van Nagorno-Karabach met Armenië het voornaamste doel van de nationalist sinds 1988.

Kaufman (1998, 12) noemt het Nagorno-Karabach-conflict een duidelijk voorbeeld van door de massa geleid geweld. Het conflict ontstond doordat Armeniërs en Azerbeidzjanen dusdanig vergaande vooroordelen ten opzichte van elkaar hadden, dat beide partijen de eigen veiligheid zo zagen dat het een bedreiging vormde voor de andere partij en het nationale overleven daarvan. Het resultaat is een veiligheidsdilemma en geweld waarbij elites in *nationalist bidding wars* tegen elkaar opbieden met als gevolg het escaleren van de situatie in een oorlog.

Polariserende geschiedenis

De drie grote nationaliteiten van de Zuid-Kaukasus kenden een korte onafhankelijkheid na de revoluties van 1917. De status van Karabach was onbekend, waardoor Karabach-Armeniërs de kans

grepen en in 1918 de *Eerste Assemblee van Karabach Armeniërs* creëerden. De overheid negeerde de Turkse macht, maar een maand later werd Bakoe onder controle van de Turken gesteld en eindigde de Armeense onafhankelijkheid met een militaire oplossing. In de hoofdstad van Karabach, destijds Shushi, werden 15 à 20.000 Armeniërs vermoord (Tchilingirian 1999, 439).

Aan het einde van 1920 hadden de Bolsjewieken de Zuid-Kaukasus overgenomen en in 1921 waren alle drie de republieken ingenomen door het Rode Leger en gesovjetiseerd. Karabach werd toegekend aan Azerbeidzjan, als onderdeel van de verdeel-en-heerspolitiek die moest voorkomen dat minderheden samen gingen opereren tegen de centrale overheid (Tchilingirian 1999, 440-441).

Rond 1965 werden de fundamenteën gelegd voor de latere Karabachbeweging. De Karabach-Armeniërs zonden de zogenaamde 'brief van de 13' aan het centrale gezag, waarin de grieven en de onderdrukking van de Armeniërs in Karabach uiteen werden gezet. Deze grieven waren eind jaren tachtig niet veranderd en vormden de voornaamste obstakels tussen Stepanakert (nieuwe hoofdstad van Karabach) en Bakoe (Tchilingirian 1999, 142). De Azerbeidzjaanse geschiedschrijving bestaat uit het *framen* van Karabach-Armeniërs als ondankbare buitenlanders in West-Azerbeidzjan. In het conflict tussen de partijen om Karabach kwamen daarmee de principes van territoriale integriteit (Azerbeidzjan) tegenover de principes van zelfbeschikking te staan (Armenië) (Tchilingirian 1999, 444-445).

Geschiedenis van het conflict

Het conflict kent een lange geschiedenis, waarvan het einde van de Eerste Wereldoorlog als beginpunt wordt gezien. De nieuw gevormde republieken Armenië en Azerbeidzjan vochten destijds voor de controle over Nagorno-Karabach. De korte onafhankelijkheid had geen winnaar voortgebracht en met de overname door de Sovjet-Unie van de twee republieken werd een beslissing van hogerhand opgelegd. Stalin kende het gebied uiteindelijk toe aan Azerbeidzjan. De voornamelijk Armeense bevolking van Nagorno-Karabach ondernam tot aan het einde van de Sovjet-Unie meerdere pogingen het gebied te herenigen met de Armeense SSR, maar die hereniging werd nooit toegekend (Mkrtchyan 2007, 3).

Glasnost en perestrojka zorgden vanaf 1995 voor een ideologisch vacuüm dat opgevuld werd met nationalisme. Het conflict in Nagorno-Karabach duurde voort, terwijl de Sovjet-Unie desintegreerde en Armenië en Azerbeidzjan in 1991 weer onafhankelijke staten werden. Gedurende deze periode vormden de democraten de meer nationalistische krachten in beide staten. De nationalistische en democraten in Armenië onder de *Armenian National Movement* positioneerden het Karabachconflict in het centrum van de Armeense politieke agenda, terwijl de communisten de kwestie als onbelangrijk probeerden weg te zetten. Tegelijkertijd ontstond in Azerbeidzjan het *Popular Front*, dat tevens de totstandkoming van een democratische staat nastreefde en via die weg de natie wilde mobiliseren tegen de Armeniërs (Mkrtchyan 2007, 4). In beide republieken ontstonden nationale bewegingen waarbij deze nieuwe elite nationalisme en democratie verbond om een natie voor de eigen groep te kunnen creëren. Ook ontstond er strijd met de oude elites die vasthielden aan het communisme en de macht van de Sovjet-Unie omdat dit de enige manier was om de eigen machtspositie vast te houden.

Oorlog

Een beginpunt van de oorlog vormt de poging van de Sovjet van Nagorno-Karabach in 1988 tot een hereniging van de regio met de Armeense SSR. De Opperste Sovjet van Azerbeidzjan weigerde, waarop de Armeense Opperste Sovjet in een resolutie Nagorno-Karabach toestemming gaf tot hereniging. Een politieke impasse volgde en de kwestie werd voorgelegd aan Moskou, dat elke vorm van grensverschuiving binnen de USSR weigerde (Panossian 2001, 144).

Vanaf het begin van het conflict was er sprake van ernstig geweld en etnische zuiveringen. Pogroms over en weer ontstonden, waarbij grote vluchtelingenstromingen op gang gezet werden. Met name de pogrom in Sumgait nabij Bakoe werd een berucht dieptepunt van bloedvergieten. Het wederzijds gewelddadig uitwijzen van de andere bevolking vormde de culminatie van een decennialang proces van homogenisering van de twee republieken (Panossian 2001, 145).

Tot het uiteenvallen van de Sovjet-Unie waren de Sovjetautoriteiten op de hand van Azerbeidzjan, omdat dit in lijn lag met het beleid waarbij ongehoorzame regio's gestraft dienden te worden. Hoewel Sovjettroepen gestuurd werden naar het conflictgebied, mochten zij meestal niet ingrijpen omdat Moskou daar meer voordeel van had. Dit veranderde na het instorten van de Sovjet-Unie en het aan de macht komen van Jeltsin in Rusland. De balans verschoof in het voordeel van Armenië, Russische troepen begonnen de Armeniërs indirect te steunen met bewapening, benzine en logistieke steun. Nu werd Azerbeidzjan bestraft, en tevens president Elchibey voor zijn extreme pro-Turkije en pro-westerse beleid. Armenië werd de belangrijkste strategische partner in de Zuid-Kaukasus. De oorlog die van 1991 tot 1994 duurde, kende in 1992 daarom een keerpunt toen Armeense offensieven de Azerbeidzjaanse strijdkrachten uit Nagorno-Karabach dreven. In mei 1994 dwong Rusland een staakt-het-vuren af, dat getekend werd in Bisjkek, Kirgizië. Armenië had duidelijk gewonnen en bezat zowel Nagorno-Karabach als andere gedeelten van het Azerbeidzjaanse grondgebied (Panossian 2001, 145-146).

Nationale bewegingen en de elite

Armeens nationalisme bestaat lang en vindt zijn grief in de Armeense genocide van 1915 door de Turken. Modern Armeens nationalisme wordt wel vergeleken met zionisme. Net als de Joden kent Armenië een wereldwijde diaspora. Tijdens de Sovjetperiode werd bijvoorbeeld al Genocide Dag (24 april) herdacht. Azerbeidzjaans nationalisme is daarentegen relatief jong, het bestaat sinds ongeveer 1918, toen Azerbeidzjan voor korte tijd onafhankelijk was (Kaldor 2007, 160).

In Jerevan ontstonden eind jaren tachtig demonstraties tegen vervuilende industrieën, maar onder het nieuwe beleid van glasnost veranderde deze al gauw in nationalistische demonstraties waarbij de terugkeer van Karabach tot Armenië geëist werd. De spanningen stegen en het Karabach Comité werd geformeerd. De demonstraties groeiden in aantal en omvang. Niet alleen de Karabach-Armeniërs streefden hereniging na met Armenië, ook de Armeniërs in Armenië steunden dit plan. Een situatie werd gecreëerd waarin elites openlijk tegen elkaar konden opbieden om de gunst van de bevolking (Cornell 1999, 13-16).

Sumgait nabij Bakoe werd een brandhaard van massaprotesten. Azerbeidzjaanse activisten eisten wraak op de Armeniërs voor de vermeende dood van een Azerbeidzjan eerder in Askeran. Op de demonstraties volgden vergeldingsacties waarbij ten minste 26 Armeniërs en 6 Azerbeidzjanen

stierven. Sumgait werd de aanleiding die een escalatieproces richting oorlog onvermijdelijk maakte. De Sovjetautoriteiten stonden de partijen hierbij bewust niet in de weg (Cornell 1999,19).

Rellen, pogroms en vluchtelingenstromingen volgden over en weer, totdat de aardbeving in Armenië van 1988 een rustperiode inzette. De Sovjet-Unie greep de ramp aan om kalmte te brengen door de tijdelijke controle over Karabach over te nemen. Rond mei 1988 groeiden de spanningen opnieuw. Ondertussen kwamen in Jerevan de leden van het eerder vastgezette Karabach Comité vrij. Rond juni vormde het Comité met kleinere politieke machten een nieuwe beweging, de *Armenian National Movement (ANM)* waarbij Ter-Petrosjan zich profileerde als centrale figuur. In de eerste meerpartijenverkiezingen van mei 1990 verkreeg de ANM de meerderheid van de stemmen ten koste van de communistische partij. Ter-Petrosjan werd gekozen tot voorzitter van het parlement.

Parallel aan deze ontwikkeling stond de ontwikkeling van de Azerbeidzjaanse nationale beweging, *Azeri Popular Front (APF)*, officieel geformeerd in 1989. De APF was opgericht door de dissident Elchibey, die bekend stond om zijn pan-Turkisme. Het APF was vooral enorm populair in Bakoe (Kamrava 2001, 220). Net zoals in Armenië is de beweging gefundeerd op de Karabachkwestie. De bevolking was gefrustreerd over de afscheidingswensen van de Karabach-Armeniërs, maar ook over de afhandeling van deze crisis door de overheid van de eigen republiek. De oude elite werd gezien als zwak en te Moskou gezind. Hoewel het APF geformeerd was als beweging voor de promotie van democratisering en afscheiding van de Sovjet-Unie, werd het echt populair door de behandeling van de Karabachkwestie. In beide republieken ontstond een nationale beweging die een tegenovergesteld standpunt aannam over het Karabachconflict en daarmee de bevolking wist te mobiliseren (Cornell 1999, 22 – 23).

In de tweede helft van 1989 verergerde de situatie op de grond in Karabach. Eind november keerde Karabach terug onder de controle van Azerbeidzjan, dat een militaire overheersing initieerde. Armenië reageerde door Karabach tot deel van Armenië te verklaren. Het APF organiseerde massaprotesten tegen de passieve houding van de oude elite. Azerbeidzjaanse vluchtelingen startten pogroms tegen Armeniërs, waarbij ten minste 88 mensen sneuvelden. Het APF keurde de pogrom af en veroordeelde opnieuw de inactiviteit van het gezag en Moskou. Het APF stelde dat de inactiviteit bedoeld was om de situatie te laten escaleren, zodat een invasie in Bakoe gerechtvaardigd kon worden uit angst dat het APF het leiderschap van de republiek zou overnemen. Deze argumentatie bleek juist toen een week later 29.000 Sovjetmilitairen Bakoe binnenvielen en honderden slachtoffers maakten (Cornell 1999, 24).

De mislukte coup in Moskou van 1991 resulteerde in de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan en Armenië. Ook Karabach dacht onafhankelijkheid te kunnen verkrijgen, maar dit werd niet geaccepteerd (Cornell 1999, 27).

De populariteit van het APF in combinatie met de verliezen die het Azerbeidzjaanse leger leed in Karabach, betekende het definitieve einde van de oude elite. De communistische leider Mutallibov, die kort na de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan nog tot president gekozen was, moest binnen een jaar in 1992 aftreden ten gunste van Elchibey, die in juni 1992 tot president werd gekozen. Elchibey trok Azerbeidzjan terug uit de GOS vanwege de anti-Russische, nationalistische sentimenten onder het volk. Dit versterkte echter de Russische hulp aan Armenië, die uiteindelijk van doorslaggevend belang zou zijn. In 1993 plande Moskou een coup tegen Elchibey, die zijn ambt al neerlegde voordat

de Sovjettroepen Bakoe bereikten. Zijn voornaamste rivaal, Heydar Aliyev, werd in oktober 1993 tot president gekozen (Kamrava 2001, 220-222).

Na de oorlog en de periode 2004-2009

In Azerbeidzjan lijkt alle politiek in het teken te staan van het conflict. De oppositie is minder bereid tot compromissen dan de regering en roept om verhoogde militaire en politieke druk op Armenië. İlham Aliyev, opvolger van Heydar Aliyev sinds 2003, zorgt ervoor dat elke poging tot conflictoplossing (met meerdere partijen) sneuvelt doordat hij eist dat eerst alle Armeense troepen zich van het territorium terugtrekken. Aliyev weigert de mogelijkheid van hereniging met Armenië. De regering belooft het conflict snel en zonder verlies van territoriale integriteit en soevereiniteit op te lossen. De Karabachkwesie is van dusdanig belang dat de regering sterke taal moet gebruiken tegen de bevolking omdat zij anders direct haar legitimiteit zou verliezen. De autoriteiten in Bakoe gebruiken de verloren oorlog als een manier om de voorgaande regering, die nu de oppositie vormt, zwart te maken (Mkrtchyan 2007, 5-6).

Ook in Armenië is er een verbinding tussen het Karabachconflict en het leiderschap van het land. Met name tijdens verkiezingen moeten kandidaten zich op dit punt profileren. Bij de presidentsverkiezingen van 1996 was Levon Ter-Petrosjan ervan overtuigd dat hij het conflict op kon lossen en dat de bevolking hem moest vertrouwen met het onderhandelingsproces. Doordat vanuit de oppositie al tegenstand kwam tegen de 'capitulatie' in de Karabachkwesie door Ter-Petrosjan, kon de president zich geen vrije verkiezingen permitteren. Na de verkiezingen volgden massale protesten en werd de democratisering getemperd. Ter-Petrosjan 'verzwakte' nog meer door te stellen dat er gauw een compromis gesloten moest worden over Karabachkwesie omdat anders de olie-inkomsten van Azerbeidzjan Armenië zouden overweldigen in de nabije toekomst. Sommige elites schilderden dit af als defaitisme en Ter-Petrosjan werd in 1998 uit zijn positie ontheven (Mkrtchyan 2007, 6).

Het einde van Ter-Petrosjan betekende het begin van de definitieve versmelting van de elites van Nagorno-Karabach en Armenië. Kotsjarian werd in 1998 verkozen tot de tweede president van Armenië, nadat hij van 1994 tot 1997 president van Nagorno-Karabach was geweest. Datzelfde jaar werden invloedrijke politici in Armenië vermoord in het parlement, waarna de greep van Kotsjarian op de macht alleen maar verstevigde (Panossian 2001, 153-154). De Armeense regering oefent niet langer druk uit op Karabach om concessies voor een uiteindelijk vredesakkoord te accepteren (Panossian 2001, 155).

In de twee staten en de de facto staat Nagorno-Karabach vindt een proces van militarisering van de staat en de elite plaats. Nagorno-Karabach is de meest gemilitariseerde samenleving waar 65 personen per 1000 van de bevolking actief militair zijn. Daarnaast domineert de elite het vredesproces en de informatiestroom naar de bevolking toe, waardoor er een aanzienlijk verschil is tussen retoriek en posities aan de onderhandelingsstafel. Het opgeblazen taalgebruik van de elite zorgt ervoor dat de nieuwe generaties gevormd worden door etnische haat ten opzichte van elkaar en dat een politieke oplossing verder weg raakt (Mkrtchyan 2007, 7-9).

Conclusie

Het conflict om Nagorno-Karabach tussen Azerbeidzjan en Armenië stond kunstmatig stil onder de Sovjetperiode. De pre-sovjetstrijd om Karabach en de toekenning van het gebied aan Azerbeidzjan terwijl bijna de gehele bevolking Armeens was, zorgde voor enorme verontwaardiging bij de Armenen. De Karabach-Armenen werden als minderheid in Azerbeidzjan onderdrukt en cultureel achtergesteld, wat vanaf het begin ernstige grieven veroorzaakte waarop de Karabach-Armenen en de Armenen zich zouden verenigen.

In tegenstelling tot de andere twee conflictdyaden waren de nationale bewegingen niet de aanjagers van het aankomende conflict. Het wantrouwen over en weer tussen de Azerbeidzjanen en Armenen was zo hoog opgelopen, dat bij de eerste 'opening' van de Sovjet-Unie onder Gorbatsjov de diep gewortelde grieven geuit werden. De nationale bewegingen gebruikten de Karabachkwesie om steun onder de gehele bevolking te vergaren. De nationale bewegingen verbonden uiteindelijk hun lot en dat van de eigen natie aan het winnen van het Karabachconflict.

De nationale bewegingen ontstonden echter ook doordat de nieuwe elite zich verenigde. In Armenië kwamen de Armeense en Karabach-Armeense elites samen in de ANM en werd de hereniging van de twee 'republieken' het voornaamste doel. Het APF werd gevormd door een nieuwe elite die het land moest redden van de passiviteit van de oude communistische elite. De beweging streefde de onafhankelijkheid van Azerbeidzjan na en combineerde daartoe democratische met nationalistische aspiraties. Er ontstonden dus *ethnic pressure-group politics*, waarbij staatsvorming voor de eigen groep nagestreefd werd. Doordat de Karabach-Armenen het tegenovergestelde wilden van Azerbeidzjan, was er sprake van twee etnische groepen die deze staatsvorming voor de eigen groep nastreefden. Bijzonder hierbij is de directe deelname van een andere staat, Armenië.

Zowel Azerbeidzjaanse als Armeense elites verbonden de nationale identiteit aan het overleven van de groep en nog belangrijker: zij stelden het winnen van het Karabachconflict hierbij centraal. Daarmee lijkt er sprake te zijn van grensoverschrijdende *ethnic nationalist bidding wars*.

Na de oorlog en het staakt-het-vuren in 1994 had Azerbeidzjan duidelijk verloren. Het geïnstitutionaliseerde wantrouwen en de haat tegenover elkaar groeide daardoor alleen maar. In de periode 2004-2009 zijn deze gevoelens niet verminderd doordat de nieuwe elites een soort lotsverbondenheid delen met de Karabachkwesie. *Ethnic pressure-group politics* bestaan er tussen de elites van de drie entiteiten, waarbij Azerbeidzjan zijn territoriale integriteit wil herstellen, Armenië het gezag over Karabach niet wil afstaan en Karabach een eigen staat wil zijn.

5.4.3 Conflictdyade 3 Moldavië versus Transdnistrië en Rusland

Arbatova (2010, 52) stelt dat ook in Moldavië het nationalistische sentiment groeide tijdens het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. In december 1989 eindigde het communistische gezag in buurland Roemenië, waarmee de banden altijd al hecht waren geweest. De grenzen werden in mei 1990 zelfs gedeeltelijk geopend. Hierdoor vreesden velen in de provincie Transdnistrië dat een hereniging van Moldavië en Roemenië onvermijdelijk was, waarbij de gehele Moldavische bevolking snel Roemeense burgers zouden zijn. De Russisch sprekende bevolking van Transdnistrië vreesde daarmee dat zij het herstellen van de officiële status van de Russische taal in het land niet konden bereiken. De angst leidde in 1990 tot de oprichting van de Transdnistrische Moldavische Sovjet

Socialistische Republiek (TMSSR) door pro-sovjetseparatisten. Deze separatisten hoopten Transdnistrië binnen de Sovjet-Unie te behouden, aangezien het duidelijk werd dat Moldavië onafhankelijkheid van de Sovjet-Unie nastreefde. De TMSSR werd noch door Moskou, noch door Chisinau (regeringszetel Moldavië) erkend en in 1991 veranderde het de naam in Transdnistrische Moldavische Republiek (DMR). Hoewel etnische factoren een rol speelden in het conflict, is het voornamelijk een politiek conflict, waardoor het verschilt van de overige bevroren conflictdyaden (Arbatova 2010, 53).

Ciobanu (2007, 4) noemt dit politieke conflict dan ook een conflict tussen antidemocratische, pro-Moskou communistische machten versus de groeiende Moldavische beweging voor onafhankelijkheid.

Moldavisch nationalisme

Toch speelde nationalisme en de Moldavische nationalistische beweging een belangrijke rol in het conflict. Grossu, de Sovjetleider in Moldavië, werd in de jaren tachtig zelfs de eerste Sovjetofficial die het belang van nationalisme benadrukte (Panici 2003, 37).

Begin 1988 kwam de kwestie van de Moldavische identiteit in combinatie met de status van de interetnische relaties op het territorium op de voorgrond. Het twintigste Congres van de Communistische Partij van Moldavië werd gedomineerd door het etnische 'probleem'. Erkend werd dat de verschillende etnische groeperingen waaruit Moldavië bestond, niet samenleefden als een familie. Een belangrijk issue was de slechte staat van het Moldavische taalonderwijs. Zowel de pro-Sovjet-Uniebeweging als verschillende Moldavische 'informele organisaties' ontstonden in de zomer van 1988. De belangrijkste organisatie, de Alexei Mateevici Literaire Musical Club (vernoemd naar de auteur van het gedicht 'Limba Noastra', wat onze taal betekent) voerde druk uit op de Partij om Moldavische taaltraining en de verboden geschiedschrijving over de Bessarabische³ geschiedenis in ere te herstellen. Deze organisatie vormde de eerste politieke oppositie tegen de Moldavische Communistische Partij. Door Moskou direct te benaderen, hoopten ze de nationale cultuur te doen herleven (Panici 2003, 38).

Hoewel de organisaties begonnen met eisen tot politieke en economische hervorming, formuleerden de informele organisaties de eis de gedeelde identiteit van de Roemeense en Moldavische talen te erkennen, de Moldavische taal als de taal van de staat te verklaren en het Latijnse alfabet te adopteren. Hoewel de lokale partijleden de pogingen van de organisaties wegzetten als bedreigingen van de publieke orde door nationalisten, groeide de publieke steun voor de illegale demonstraties gehouden in de hoofdstad Chisinau. Grossu en zijn partij werden zo gedwongen tot een officiële reactie (Panici 2003, 38).

In december 1988 werd Grossu gedwongen het Cyrillische alfabet te vervangen door het Latijnse. Door een van de drie eisen in te willigen werd de positie van Grossu echter onhoudbaar. Toen de taal geschreven werd in Latijns schrift, was die niet meer te onderscheiden van Roemeens. Een groot deel van de bevolking werd overtuigd door de organisaties en bij de verkiezingen van de afgevaardigden voor het Congres wonnen de nationalisten in tien van de zestien districten, waarmee ze een serieuze bedreiging vormden voor de Communistische Partij van Moldavië (Panici 2003, 39).

³ Bessarabië was een gebied dat nu grotendeels Moldavië (exclusief Transdnistrië) en gedeeltelijk Roemenië beslaat. Het kende natuurlijke begrenzingen, 3 rivieren en de Zwarte Zee.

De nationalistische benadering door de organisaties zorgden echter ook voor spanningen tussen de etnische meerderheid en minderheden zoals de Slavische en Gaugazische minderheden. Zij voelden zich bedreigd door het verwijderen van het Russisch als de de facto officiële taal. In de zomer van 1989 stegen de spanningen toen de Moldaven, Slaven en Gaugazen allen eigen nationale bewegingen opzetten (*Popular Front of Moldova, Unity en Gaugaz People*). Het Slavische *Unity* kreeg steun van belangrijke Sovjetafgevaardigden en streefde gelijke status voor de Russische en Moldavische taal na (Panici 2003, 39).

De zitting in augustus 1989 van de Moldavische Opperste Sovjet stond in het teken van de taalkwestie. Tegelijkertijd riep het *Popular Front of Moldova* een Nationale Assemblee bijeen, een massabijeenkomst die de wil van de Moldavische bevolking moest vertegenwoordigen. Een demonstratie van 500.000 mensen die Roemeense vlaggen droegen en spandoeken met Latijnse letters, eisten het terugdraaien van het Molotov-Ribbentroppact en van de Sovjetannexatie van Bessarabië, en het stoppen van het onderdrukken van de Moldavische cultuur. De Assemblee eiste complete soevereiniteit en terugtrekking van het Sovjetleger, het bezettingsleger, van het Moldavische territorium (Panici 2003, 39).

Voor de jonge Moldavische elite van Bessarabië vormden de demonstraties en de taalkwestie een manier om zich te profileren ten opzichte van de oude Russische en het traditioneel Transdnistrische leiderschap. Deze elite had de steun van de academische kringen die al langer indirect voor de heropleving van de Moldavische nationale cultuur pleitten, die als identiek met de Roemeense werd gezien (Panici 2003, 40). Voor veel Moldaven betekende het nastreven van de eigen taal een voorsprong op de Russisch sprekende inwoners.

Het *Popular Front of Moldova* maakte een strategische fout door te denken dat het succes en de massademonstraties in 1988 en 1989 betekenden dat de achterban hereniging met Roemenië nastreefde. De eenheid van de multi-etnische beweging verdween snel. Midden 1989 scheidden de Transdnistrische en Gaugazische groepen zich af. Met name de Transdnistriërs vreesden assimilatie in de Roemeense cultuur. De Moldavische identiteit werd een splijtzwam die kort ervoor bevolkingen verenigden (Panici 2003, 41).

In augustus 1991 verklaarde het Moldavische parlement de volledige onafhankelijkheid van de Republiek Moldavië. Een van de clausules eiste het liquideren van de politieke en wettelijke consequenties van het Molotov-Ribbentroppact. Deze clausule impliceerde hereniging met Roemenië, de kwestie die de bevolking het meest zou verdelen. Vanaf 1991 bekoelde het publieke sentiment ten opzichte van het idee van hereniging met Roemenië (Panici 2003, 42). Van de honderdduizenden demonstranten in 1989 waren er in 1993 een paar honderd over.

De parlamentsverkiezingen van 1998 vertoonden een belangrijke breuk toen de Partij van Communisten ruim 30% van de stemmen veroverden en het grootste aantal zetels in het parlement. Alle politieke allianties die volgden, hadden het voorkomen van een meerderheid van de communisten als doel (Panici 2003, 45). Een hereniging met Roemenië verdween naar de achtergrond en economische prikkels versterkten dit (Panici 2003, 46).

Transdnistrië

Hetzelfde geldt echter voor de Transdnistrische kwestie, die tevens naar de achtergrond verdween. De sterkste oppositie tegen de nationale beweging kwam van Transdnistrië. De taalwetten en de groei van nieuwe elites van grotendeels Bessarabische politici vormden een bedreiging voor de bevoordeelde positie van Transdnistriërs. In plaats van bedreigde minderheden is hier dus sprake van een bedreigde elite die van een andere etnische groep is. Het Transdnistrische leiderschap consolideerde zijn greep op de regio ten oosten van de Dnjestr. Een korte gewelddadige escalatie volgde in de lente van 1991, waarbij Transdnistrië ook de controle kreeg over belangrijke posities op het westelijke deel van de rivier en met name in de belangrijke stad Bender. In september 1991 was Moldavië afgesloten van het oosten doordat alle spoorwegen en autowegen richting Oekraïne door de nieuwe republiek lopen.

De reactie van de Transdnistriërs op de coup in Moskou was tegenovergesteld aan de reactie van Chisinau. De leider van Transdnistrië, de in Oekraïne geboren Smirnov, prees de coupgelegers als redders van de Sovjet-Unie en beloofde militaire steun voor de noodtoestand. Zodra zij doorhadden dat de coup mislukt was, zorgden zij voor het creëren van een eigen staat (Panici, 2003, 47). Hierop maakte Chisinau twee grote fouten. Ten eerste arresteerde men Smirnov en andere Transdnistrische politici. Hierdoor steeg de populariteit van Smirnov direct en volgden dreigementen gas en elektriciteit naar de rest van Moldavië af te snijden. De tweede fout was dat de autoriteiten uiteindelijk toegaven aan de eisen en de leiders vrijlieten, waardoor Transdnistriërs ervan overtuigd raakten geen compromissen met Chisinau te hoeven sluiten. Deze twee fouten leidden tot het uitroepen van de Dnester Moldavische Republiek (DMR) in september 1990.

Moldavië introduceerde de dienstplicht en bewapende de soldaten met de aanwezige Sovjetuitrusting. Vijandigheden braken uit in december 1991 toen Moldavische politieofficieren Transdnistrische militairen probeerden te ontwapenen. De spanningen escaleerden in de lente en zomer van 1992 en meer dan honderd mensen sneuvelden in de gevechten rond de rivier. Rond maart werd een algehele noodtoestand uitgeroepen en in mei intervenieerde het 14^e Leger in het voordeel van Transdnistrië (Panici 2003, 48).

De escalatie van het conflict vormde een bedreiging voor de Russische belangen in de regio en voor alle Transdnistriërs die door de Russische media en de Doema neergezet waren als Russische minderheden die vochten tegen Moldavisch nationalisme. De korte oorlog consolideerde de positie van de Transdnistriërs, maar vestigde ook de perceptie van Moldaviërs als slachtoffer van Russische pogingen invloed uit te blijven oefenen. Een gedeelde staat zorgde ervoor dat Rusland invloed kon behouden in de regio. (Panici 2003, 48).

Ook aan het begin van het nieuwe millennium was Moldavië een verdeelde staat. Meerdere mislukte pogingen het conflict op te lossen hebben ervoor gezorgd dat de DMR zich ondertussen kon ontwikkelen tot een staat. Het tot stand brengen van de Gaugazische autonome entiteit in 1995 vormt een mogelijke eindoplossing, maar zolang Transdnistrië door Rusland wordt gesteund heeft het meer voordeel bij de status quo (Panici 2003, 49).

De periode 2004-2009

Na de terugkeer van de communistische partij in 1998 en de massale winst die zij behaalde bij de verkiezingen van 2001, transformeerde de Moldavische samenleving. Het parlement bezat nu een Russisch sprekende meerderheid die besloot het imago van het land compleet te veranderen ten opzichte van wat in het decennium ervoor gecreëerd was. De speciale relatie tussen Moldavië en Roemenië op het gebied van educatie en cultuur werd verbroken en de Sovjetstijl van administratie werd opnieuw ingevoerd (Panici 2003, 50).

De nieuwe realiteit blijft ook in de periode 2004-2009 bestaan. De parlementsverkiezingen van 2005 verzekerden wederom een overwinning voor de communistische partij. Doordat Moldavië bijna elk jaar verkiezingen kent (lokale, parlementaire of presidentiële), durven politici geen scherpe afspraken te maken, wat een doorbraak in het bevroren conflict bemoeilijkt.

Conclusie

De bevroren conflict dyade tussen Moldavië en Transdnistrië heeft overeenkomsten met de overige dyaden, maar wijkt ook het meest af. Het initiële conflict ontstond met de verkregen vrijheden onder Gorbatsjov en kort daarop het desintegreren van de Sovjet Unie en de nationale beweging was een belangrijke oorzaak in de conflict escalatie. Taal en cultuur speelden ook in dit conflict een belangrijke rol. Taaleisen zorgden ervoor dat anders sprekenden zich bedreigd voelden in het behouden van de eigen cultuur. Ook in dit conflict wint de etnische minderheid van de staat met behulp van externe partijen (het 14^e Leger en gedurende de jaren de steun van Rusland voor de status quo).

Het conflict verschilt echter ook in hoge mate van de andere dyaden. De rol van de elites was met name volgens Arbatova (2010) eerder politiek gemotiveerd (wel of niet communistisch) dan etnisch. Toch viel de procommunistische groep samen met de Slavische etnische groep. De nationale beweging die deze groep samen met de Gaugazen afstootte door hereniging met Roemenië na te streven, vormde uiteindelijk dus ook een aparte etnische groep die de eigen taal en cultuur wilde vestigen. Het belangrijkste doel van de groep werd echter afscheiding van de Sovjet-Unie en onafhankelijkheid voor Moldavië. Dit doel deelden de Transdnistriërs niet, zij wilden bij de Sovjet-Unie blijven. In die zin kun je stellen dat de nationale beweging van Moldavië een *ethnic pressure-group politics* voerde voor het vormen van een staat voor de eigen groep.

In de periode 2004-2009 zijn alle voorwaarden aanwezig voor het behouden van de status quo. Doordat de communistische partij sinds 1998 onafgebroken weer in het parlement zit en zelfs een meerderheid weet te behalen in 2005, worden de speciale banden met Roemenië verbroken waardoor dit geen pijnpunt meer vormt voor volkeren als de Slaven. Er is geen sprake van hernieuwd nationalisme noch van een militaire opbouw, zoals bij de andere dyaden wel gebeurde.

5.5 Eerste vergelijking

Nu in de empirie is gemeten wat de waardes van de verschillende variabelen zijn, kan een eerste beschrijvende vergelijking gemaakt worden alvorens conclusies getrokken en vragen beantwoord worden.

Tabel 5.9 initieel conflict

	Dyade 1	Dyade 2	Dyade 3
Benadeelde partij	Georgië	Azerbeidzjan	Moldavië
Regimetype	Anocratie	Anocratie	Anocratie
Institutes	Zwak	Zwak	Zwak tot matig
Elites	Nationalistisch	Nationalistisch	Gematigd nationalistisch
Uitkomst	Conflict bevroor	Conflict bevroor	Conflict bevroor

Tabel 5.10 Periode 2004 – 2009

	Dyade 1	Dyade 2	Dyade 3
Benadeelde partij	Georgië	Azerbeidzjan	Moldavië
Regime type	Anocratie/niet geconsolideerde democratie	Niet geconsolideerde autocratie/autocratie	Niet geconsolideerde democratie/anocratie
Institutes	Zwak	Zwak	Zwak
Elites	Nationalistisch	Nationalistisch	Niet nationalistisch
Machtsverdeling	Lokaal: gelijk Effectief: ongelijk	Gelijk tot aan de augustus 2008 oorlog	Kunstmatig gelijk
Evaluatie van de status quo	Negatief	Negatief (minder duidelijk dan Georgië)	Positief
Status van het conflict	Geëscaleerd in 2008	Bevroren gebleven	Bevroren gebleven

Voor de conflict dyaden geldt dat de derde hypothese voor:

- Dyade 1: niet klopt, aangezien de machtsverdeling ongelijk was en er toch een conflict uitbrak,
- Dyade 2: niet klopt tot aan de oorlog van 2008, de machtsverdeling is dan nog te beoordelen als gelijk en de waardering van de status quo is negatief. Dit wordt wel enigszins genuanceerd doordat de eerste variabele, regimetype, een verandering kent waardoor aan die 'voorwaarde' voor conflict niet meer wordt voldaan,
- Dyade 3: klopt, de variabele *rol van de elites* is niet nationalistisch waardoor aan de belangrijkste voorwaarde voor de verhoogde kans op een conflict ontbreekt, daarnaast wordt de status quo positief gewaardeerd, waardoor het conflict niet opnieuw uitbreekt.

Deze falsifiëring levert belangrijke nieuwe informatie op. Het benadrukt het belang van de informatie die wel aangetroffen werd in de empirie. De afhankelijkheid inherent aan de conflicten die ontstaan bij het democratiseren van een land wordt benadrukt, net als het belang van het machtsaspect bij elk conflict. Op dit punt blijkt de aanvulling nodig en sterk te zijn. Daarnaast is duidelijk dat deze machtsaspecten moeilijk te meten zijn en dat gelijke machtsverdelingen verschillende uitkomsten op kunnen leveren.

6 Conclusie

In dit afsluitende hoofdstuk zal gereflecteerd worden op het onderzoek. Allereerst volgt een korte samenvatting van de puzzel en het onderzoek dat de puzzel moest oplossen. Vervolgens worden de uitkomsten van het onderzoek besproken aan de hand van de beantwoording van de hoofd- en deelvragen. De uitkomsten van het onderzoek worden tevens gerelateerd aan de drie hypothesen. Ten slotte wordt dit onderzoek afgerond met aanbevelingen voor toekomstig onderzoek op basis van de uitkomsten van dit onderzoek en wordt per conflict dyade een voorspelling gedaan ten aanzien van de te verwachten ontwikkeling van de status van het conflict.

6.1 Samenvatting

De directe aanleiding voor het verrichte onderzoek naar de oorzaken van het bevroren blijven dan wel escaleren van bevroren conflicten is het uitbreken van het bevroren conflict tussen Georgië en Zuid-Ossetië in augustus 2008. Dit conflict tussen een staat en een de facto onafhankelijke republiek binnen deze staat escaleerde binnen twee dagen in een internationale oorlog tussen Georgië en Rusland. Deze korte maar verwoestende oorlog (voor Georgië) maakte duidelijk welk gevaar inherent is aan bevroren conflicten. Doordat naast Georgië de andere bevroren conflicten ook opnieuw kunnen escaleren zolang er geen politieke eindoplossing is gevonden, ontstond de hoofdvraag van dit onderzoek, die luidt: *Onder welke condities breken bevroren conflicten uit (ontdooien) tussen transitiedemocratieën en onder welke condities blijven zij bevroren?*

Puzzel

Vooronderzoek naar de bevroren conflicten van de Zuid-Kaukasus en Moldavië stuitte al gauw op de overeenkomsten tussen deze staten in de conflict dyaden. Deze voormalige Sovjetrepublieken zijn met het desintegreren van de Sovjet-Unie in 1991 onafhankelijke staten geworden en bevinden zich sindsdien in een transitie van autocratie naar democratie. Doordat dit proces niet voltooid is, zijn de staten te kenmerken als anocratieën. Mansfield en Snyder hebben onderzoek gedaan naar het fenomeen transitiedemocratieën en de resultaten daarvan gepubliceerd in hun boek *Electing to Fight*, dat als beginpunt dient voor dit onderzoek. De belangrijkste bevinding van hun onderzoek is dat transitiedemocratieën wel oorlog voeren onderling (in tegenstelling tot democratieën) en deze oorlogen vaak initiëren.

Het vooronderzoek bracht een probleem aan het licht voor deze theorie. De theorie van Mansfield en Snyder voorspelt onder welke condities transitiedemocratieën oorlog voeren. Deze condities, zwakke staatsinstituties en nationalistische elites, lagen ten grondslag aan het initiële conflict tussen de partijen in de conflict dyaden. Deze drie conflict dyaden bevroren alle begin jaren negentig en slechts één (Georgië) escaleerde in de periode tot en met 2009 opnieuw. Doordat er sprake is van vergelijkbare cases, de drie conflict dyaden, maar er een verschil in uitkomst is, het bevroren blijven dan wel escaleren van de bevroren conflict dyaden, blijkt de theorie van Mansfield en Snyder niet toereikend om dit verschil te kunnen verklaren. De theorie van Mansfield en Snyder heeft een tekortkoming waardoor deze variatie kan bestaan en deze tekortkoming is het negeren van het

systeemniveau als analyiseniveau voor het verklaren van de condities waaronder bevroren conflicten escaleren dan wel bevroren blijven.

Het systeemniveau is binnen de IB het voor de hand liggende analyiseniveau als het gaat om de vraag waarom staten oorlog voeren. Systeemanalytici lokaliseren de oorzaken van oorlog niet binnen de staat, maar in het anarchische karakter van het systeem en de verdeling van capaciteiten in het systeem waarin de staten zich bevinden. Het systeemniveau wordt gebruikt om de theorie van Mansfield en Snyder te completeren. De *power transition*-theorie voorspelt dat indien staten in een conflict dyade een gelijkheid in macht benaderen in combinatie met een negatieve evaluatie van de status quo door een van die staten, de kans op het uitbreken van een conflict aanzienlijk toeneemt. Deze twee variabelen zijn in het onderzoek toegevoegd aan de variabelen van de theorie van Mansfield en Snyder en onderzocht is of zij de ontbrekende elementen vormen voor het verklaren van de condities waaronder conflicten escaleren dan wel bevroren blijven.

Het onderzoek

De geformuleerde puzzel duidde het te verrichten onderzoek al aan doordat bleek dat de uitkomst, de afhankelijke variabele, varieert, terwijl de onafhankelijke variabelen, de cases, vergelijkbaar zijn ten tijde van het initiële conflict. Deze opzet is inherent aan een *MSSD*. Doordat er sprake is van weinig cases, werd een *small-n case study* uitgevoerd over de periode van het uiteenvallen van de Sovjet-Unie (1988) tot aan tien tot vijftien jaar na het bevroren van de initiële conflicten (2004-2009). De test, uiteengezet in drie fasen, werd zo ontworpen dat de drie hypothesen op juistheid onderzocht konden worden en de hoofdvraag beantwoord kan worden. De uitkomsten worden in de volgende paragrafen besproken.

6.2 Hypothesen en hoofd- en deelvragen

Het onderzoek levert interessante uitkomsten op die besproken worden aan de hand van het beantwoorden en beoordelen van ten eerste de deelvragen, vervolgens de hypothesen en ten slotte de hoofdvraag. De antwoorden op de deelvragen zijn:

- Wat zijn transitiedemocratieën?

Staten die zich ontwikkelen van een autocratie naar een democratie worden transitiedemocratieën genoemd. Wanneer dit proces zich niet voltooit, is er sprake van een incomplete democratische transitie waarbij een gemixt regime ontstaat, ook wel anocratie genoemd. Anocratieën hebben de grootste kans op het uitbreken van conflicten in gewapend geweld en oorlog. De explosieve combinatie van zwakke staatsinstituties en nationalistische elites zijn de condities die hieraan ten grondslag liggen. De belangrijkste aanvulling hierop is dat de relatie tussen het transitieproces en oorlog geen kortetermijfenomeen is. Een incomplete democratische transitie zorgt ervoor dat meerdere conflicten op het initiële conflict zullen volgen. Volgens Mansfield en Snyder laten incomplete democratische transities op de lange termijn een spoor na van nationalisme, gemilitariseerde instituties, ondemocratische regels en buitenlandse vijanden. Na analyse bleek dit voor Moldavië echter niet te gelden.

- Wat zijn bevroren conflicten? Welke zijn relevant voor dit onderzoek?

Bevroren conflicten zijn conflicten die geen politieke eindoplossing kennen, bijvoorbeeld in de vorm van een vredesakkoord. De conflicten eindigen vaak door een, door een derde partij afgedwongen, staakt-het-vuren. Dit leidt ertoe dat de intensiteit van het geweld tussen de partijen, doorgaans een staat en een afscheidingsbeweging binnen die staat, een laag niveau bereikt. De afscheidingsbeweging is de winnende partij doordat de de facto autonomie van het gebied niet meer in handen is van de rompstaat. Doorgaans is er sprake van een etnisch nationalistische scheidslijn tussen de conflictpartijen.

Voor dit onderzoek zijn de bevroren conflicten onderzocht tussen: Georgië, Abchazië en Zuid-Ossetië, gesteund door Rusland (dyade 1), Azerbeidzjan en Nagorno-Karabach, gesteund door Armenië (dyade 2) en Moldavië en Transdnistrië, gesteund door Rusland (dyade 3). De initiële conflicten tussen de partijen in de conflict dyaden leidden tot de de facto onafhankelijke republieken Abchazië, Zuid-Ossetië, Nagorno-Karabach en Transdnistrië.

- Welke theorieën bestaan er voor het verklaren van oorlog tussen transitiedemocratieën?

De voornaamste theorie die specifiek gericht is op het verklaren van oorlogen tussen transitiedemocratieën is de theorie van Mansfield en Snyder over incomplete democratische transitie, uiteengezet in *Electing to Fight*. Daarnaast worden de oorzaken van oorlogen in het algemeen binnen de IB traditioneel onderzocht door systeemanalytici. Het verband tussen macht en oorlog staat hierbij centraal. Volgens de *power transition*-theorie verhoogt een gelijkheid in macht tussen twee actoren in een conflict dyade de kans op een oorlog. Indien een van de staten de status quo negatief waardeert, is die staat ook daadwerkelijk bereid oorlog te voeren. Deze twee theorieën, uiteengezet in hoofdstuk 2, mondden uit in de geformuleerde hypothesen (1 en 2) en de gecombineerde hypothese (3).

- In hoeverre vormt de incomplete democratische transitie van Mansfield en Snyder een verklaring voor de variatie in het escaleren van bevroren conflicten en waar schiet zij tekort?

Het onderzoek (hoofdstuk 5) heeft aangetoond dat de theorie van Mansfield en Snyder de variatie in de uitkomst verregaand kan verklaren. Onderzoek op basis van fase 1 (1988-1994) van de test toont aan dat de conflicten ontstaan in en tussen staten gekenmerkt door het regimetype anocratie, zwakke instituties en nationalistische elites. Fase 1, de initiële conflicten, is daarmee geheel in overeenkomst met de theorie van Mansfield en Snyder. Fase 2 laat een gecompliceerder beeld zien, dat verassend genoeg de theorie verder bevestigt. In deze fase, waarin alleen het conflict tussen Georgië en de republieken is geëscaleerd, blijkt dat Georgië aan de voorwaarden voor een conflict escalatie voldoet. Georgië is nog steeds een anocratie met zwakke instituties en nationalistische elites. Het conflict tussen Azerbeidzjan en Nagorno-Karabach, dat bevroren is gebleven, kent eveneens zwakke instituties en nationalistische elites. Het verschil hier is dat Azerbeidzjan een proces van autocratisering heeft doorgemaakt. Volgens Mansfield en Snyder is er bij dit proces slechts sprake van een kleine verhoogde kans op conflict escalatie, in ieder geval is de kans kleiner dan bij een democratiseringsproces. Voor Moldavië geldt ten slotte dat het wel een anocratie is gebleven met zwakke instituties, maar zonder nationalistische elites. Daarom is ook deze case een bevestiging van de theorie van Mansfield en Snyder.

Georgië en Moldavië blijken duidelijke voorbeelden te zijn van de juistheid van de theorie van Mansfield en Snyder. Azerbeidzjan is dit minder, doordat ook hier alle voorwaarden voor het

opnieuw uitbreken van het conflict aanwezig zijn, alleen regimetype in mindere mate, maar een nieuw conflict tot en met 2009 uitblijft. De kracht van de theorie is dat de geïdentificeerde onafhankelijke variabelen een duidelijke relatie vormen met de afhankelijke variabelen. Een zwak punt van de theorie is dat die niet kan verklaren hoe twee zeer vergelijkbare cases (Georgië en Azerbeidzjan) niet tot eenzelfde uitkomst leidden. Het autocratiseren van Azerbeidzjan vormt daarbij niet een voldoende verklaring, omdat, zoals Mansfield en Snyder zelf uiteenzetten, een initieel conflict een spoor van nationalisme, gemilitariseerde instituties en de kans op nieuwe oorlogen achterlaat. Dit 'spoor' is bij beide cases duidelijk aangetoond in de empirie.

- In hoeverre vormt de *power transition*-theorie een verklaring voor de variatie in het escaleren van bevroren conflicten en waar schiet zij tekort?

De *power transition*-theorie vormt een kleine verklaring voor de variatie in de uitkomst in de conflict dyaden, maar is minder overtuigend dan de theorie van Mansfield en Snyder. Het grootste probleem van de theorie is de meetbaarheid van de machtsverdeling tussen twee actoren in een conflict dyade. Deze machtsverdeling is niet nauwkeurig meetbaar. De evaluatie van de status quo is daarentegen makkelijk te meten, maar laat niet een eenduidig beeld zien.

De conflict dyade tussen Georgië, de republieken en Rusland laat het meetprobleem duidelijk zien. Het verschil tussen de door Georgië gestelde perceptie van de machtsverdeling en de 'gemeten' machtsverdeling is groot. De hoge mate van militarisering van het conflict en de enorme stijgingen van de staatsuitgaven voor een militaire opbouw verraadden wel een duidelijke negatieve evaluatie van de status quo, wat overeenkomt met de voorspelling ten aanzien van de bereidheid de status quo te veranderen.

Ook Azerbeidzjan laat een negatieve beoordeling van de status quo zien, wat een bereidheid tot oorlog impliceert. Deze negatieve evaluatie is echter minder sterk dan voor Georgië geldt. Doordat het totale Azerbeidjaanse overheidbudget steeg, is de percentuele overheidsuitgave aan de militaire opbouw niet extreem verhoogd. De machtsverdeling tussen de beide conflict partijen lijkt voor de periode 2004-2009 enigszins gelijk te zijn, waardoor de kans op oorlog bestaat, dit spreekt de theorie tegen. De oorlog in 2008 beïnvloedt echter de overige conflict dyaden, doordat deze aantoont hoever Rusland bereid is te gaan voor het verdedigen van de voor Rusland voordelige status quo. Armenië, sowieso al lid van een regionale veiligheidsorganisatie, kan rekenen op bijval van Rusland in het geval een conflict uitbreekt, in dat geval is Azerbeidzjan de benadeelde partij.

De laatste conflict dyade laat het duidelijkste beeld zien. Moldavië kent een duidelijk positieve evaluatie van de status quo, geen bereidheid tot oorlog, door het ontbreken van een stijging in de militaire uitgaven. Economisch gezien is oorlog niet mogelijk, wat ervoor zorgt dat dit het enige niet gemilitariseerde conflict is. De Russische steun aan Transdnistrië is beperkt en doordat er van Moldavië geen dreiging uitgaat, houdt Rusland het aantal *peacekeepers* en uitrusting bewust laag. Er is daarmee een kunstmatige gelijkheid van macht in de conflict dyade.

De kracht van deze theorie is dat het de focus legt op de machtsaspecten die gepaard gaan met conflicten. Met name de bevroren conflicten, geanalyseerd in dit onderzoek, vinden niet plaats binnen de staten, maar kennen duidelijke internationale aspecten die de theorie van Mansfield en Snyder niet in beschouwing neemt. De grote rol die derde partijen bij de conflicten spelen, worden pas duidelijk bij de analyse van de verdeling van de macht. Het beeld dat het onderzoek laat zien, is

echter ambigu. Hoewel men kan beargumenteren dat de machtsverdeling in de percepties van bijvoorbeeld de Georgiërs anders was dan de feitelijke verdeling is, is in dit conflict toch sprake van conflictescalatie terwijl er een ongelijkheid in macht tussen de conflictpartijen bestaat. In het geval van Azerbeidzjan is dit precies omgekeerd, de verdeling van macht is hier meer gelijk, in ieder geval voor augustus 2008, en dit in combinatie met een verdubbeling van de militaire uitgaven zou hier het conflict eerder escaleren. Voor Moldavië klopt de theorie dan nog het meest.

Het zwakste punt van de *power transition*-theorie is de meetbaarheid van de verdeling van macht. Dit is een medeveroorzaker van het ambigu beeld dat is ontstaan naar aanleiding van het onderzoek. De uitkomst van dit onderzoek laat zien dat alleen voor Moldavië gezegd kan worden dat de theorie klopt. Voor Georgië geldt dat indien de machtsverdeling als ongelijk gezien wordt, de theorie niet klopt en voor Azerbeidzjan geldt dat indien de evaluatie van de status quo als negatief gezien wordt, de theorie eveneens niet klopt.

Hypothesen

De beantwoording van de deelvragen is een aanloop naar de beoordeling van de hypothesen. Door bovenstaande uitleg kan kort aangegeven worden welke hypothesen door dit onderzoek gecorroboereerd worden en welke niet. De eerste hypothese luidt:

Wanneer binnen een conflictperiode sprake is van transitiedemocratieën gekenmerkt door zwakke staatsinstituties in combinatie met agressieve nationalistische elites, neemt de kans op gewapend conflict toe.

Deze hypothese, de hypothese van Mansfield en Snyder, wordt door dit onderzoek gecorroboereerd. Voor zowel het initiële conflict als voor de periode 2004-2009 blijkt de hypothese te kloppen. Hierbij moet opgemerkt worden dat voor Georgië en Moldavië de hypothese geheel klopt en dat voor Azerbeidzjan geldt dat er geen escalatie optreedt, wat in dit kader toegeschreven kan worden aan het gemeten autocratiseringsproces. Zoals hierboven al gesteld is dit echter een onbevredigende verklaring. De conflictperiode is net zo extreem gemilitariseerd en genationaliseerd als in het geval van Georgië. Hypothese 2 luidt:

Wanneer binnen een conflictperiode de twee staten een gelijkheid in macht benaderen en een staat de status quo negatief evalueert, neemt de kans op gewapend conflict toe.

In dit onderzoek wordt deze hypothese niet gecorroboereerd omdat er simpelweg een te ambigu beeld voortgekomen is uit de empirie. De meetbaarheid van de variabelen ligt hier mede aan ten grondslag. Hypothese 3 luidt:

Wanneer binnen een conflictperiode sprake is van transitiedemocratieën gekenmerkt door zwakke staatsinstituties in combinatie met agressieve nationalistische elites waarbij de staten een gelijkheid in macht benaderen, neemt de kans op gewapend conflict toe. Wanneer in deze situatie van verhoogde kans op gewapend conflict geen van de staten de status quo negatief evalueert, zal het conflict bevroren blijven.

Deze hypothese, voortgekomen uit het complementeren van een systeemanalyse met de theorie van Mansfield en Snyder, wordt door het onderzoek tevens niet gecorroboereerd. Het falsificeren van de belangrijkste hypothese levert echter wel informatie op over de condities waaronder bevroren

conflicten escaleren dan wel bevroren blijven. Zo blijkt tegen de verwachting in dat de theorie van Mansfield en Snyder wel degelijk de belangrijkste verklaring biedt voor de variatie in de uitkomst. Met name de rol van elites blijkt samen te hangen met escalatie (nationalistisch) dan wel het bevroren blijven (niet nationalistisch) van de conflicten. De variabele machtsverdeling blijkt lastig meetbaar en geeft geen eenduidig resultaat met de uitkomst. De variabele evaluatie van de status quo daarentegen blijkt in het geval van Georgië en Moldavië samen te hangen met de uitkomst.

Hoofdvraag

De beantwoording van de deelvragen leidt tot het beantwoorden van de hoofdvraag, namelijk: *onder welke condities breken bevroren conflicten uit (ontdooien) tussen transitiedemocratieën en onder welke condities blijven zij bevroren?* Op basis van de uitkomsten van het onderzoek voor fase 1 kan gesteld worden dat het regimetype anocratie, zwakke instituties en nationalistische elites leiden tot het initiële conflict. Op basis van fase 2 en 3 kan men stellen dat zwakke instituties, nationalistische elites en - in mindere mate - een negatieve evaluatie van de status quo duidelijke indicatoren zijn voor het opnieuw escaleren van conflicten. De duidelijkste indicator die uit het onderzoek naar voren kwam, is de rol van de elites, indien deze niet (langer) nationalistisch zijn, zal het conflict bevroren blijven. In dit onderzoek hangt het ontbreken van nationalistische elites tevens samen met een niet gemilitariseerd conflict. De variabelen van de *power transition*-theorie vormen een zwakke aanvulling van de theorie van Mansfield en Snyder. Hoewel deze variabelen het belang en de rol van externe partijen in de conflicten introduceren, blijkt uit de resultaten van het onderzoek geen duidelijke relatie tussen de machtsverdeling, de evaluatie van de status quo en het escaleren dan wel bevroren blijven van conflicten.

6.3 Aanbevelingen

Wetenschappelijk gezien blijkt na het onderzoek dat de theorie van Mansfield en Snyder verregaand de hoofdvraag kan beantwoorden. Ook blijkt dat de *power transition*-theorie geen nuttige aanvulling vormt voor het verklaren van de variatie in de uitkomst. De conflict dyade tussen Azerbeidzjan, Nagorno-Karabach en Armenië blijkt na analyse de interessantste case voor nader onderzoek. Dit conflict blijkt net zo gemilitariseerd en genationaliseerd als het conflict in Georgië en toch is dit conflict nog bevroren. Een *single case study* kan meer informatie opleveren over de specifieke omstandigheden binnen deze conflict dyade. Wellicht blijkt daaruit waar het conflict verschilt van Georgië waardoor het bevroren blijft. Mogelijk blijkt hieruit dat de oorlog in 2008 in Georgië de oorlogsplannen van Azerbeidzjan geforceerd hebben opgeschort naar een gunstiger moment.

Uit bovenstaande analyse komt ook Moldavië naar voren als een interessante case voor nader onderzoek. Deze case blijkt een anomalie te vormen in de verwachtingen van Mansfield en Snyder dat na een initieel conflict een spoor ontstaat van nationalisme, militarisme en buitenlandse vijanden. Onderzocht kan worden waarom dit spoor in deze conflict dyade ontbreekt. De analyse duidt erop dat de *balance of threat*-theorie een oplossing kan bieden.

Het is daarnaast ook interessant de invloed van de externe partijen op het conflict breder te analyseren. De intensiteit van de externe partijen was bijvoorbeeld veel groter in Georgië dan in de andere twee conflict dyaden. Ook spelen externe partijen een belangrijke rol bij de vredesbesprekingen die eens in de zoveel tijd gehouden worden sinds het staakt-het-vuren tussen de

partijen. Een MDSD kan ten slotte nog licht werpen op de condities waaronder conflicten escaleren dan wel bevroren blijven door ongelijke cases met eenzelfde uitkomst met elkaar te vergelijken.

Onderzoek op het gebied van de condities waaronder conflicten uitbreken dan wel bevroren blijven is behalve interessant en wetenschappelijk relevant, ook belangrijk bij het voorkomen van het opnieuw escaleren van bevroren conflicten. De rol die elites spelen in de staten dient als belangrijkste indicator voor het eventueel escaleren van conflicten. De internationale gemeenschap zou in het geval van nationalistische elites kunnen zorgen voor het voorkomen van escalatie door het reguleren van de militaire situatie en zorgen voor vredesbesprekingen waarbij het nationalisme wordt ingedamd.

Met name de enorme militaire opbouw in Georgië is een voorbeeld van hoe de internationale gemeenschap niet had moeten interveniëren. De escalatie is mede veroorzaakt door externe partijen (de VS en Rusland). In het minste geval zou gesteld kunnen worden dat de VS Georgië geen strobreed in de weg legde bij de militaire opbouw naar een aanstaande poging tot het heroveren van Zuid-Ossetië. In het uiterste geval kan gesteld worden dat de VS met het trainen van de Georgische troepen en het leveren en moderniseren van het Georgische wapentuig, Saakashvili het gevoel gaf gesteund en aangemoedigd te worden in zijn intenties Zuid-Ossetië te heroveren. Voor Rusland geldt dat het een val opzette voor Georgië en dat Saakashvili daar met open ogen in gelopen is. De troepenverhogingen in de republieken, de militaire oefeningen en het intensiveren van de banden tussen de overheden van Rusland en de republieken, dat alles droeg bij aan het escaleren van het conflict.

6.4 Voorspelling

Tot slot volgt nog een voorspelling ten aanzien van het toekomstige verloop van de drie conflict dyaden. Georgië lijkt het conflict met de oorlog in 2008 ten nadele van zichzelf voor langere tijd te hebben opgelost. De erkenning van Rusland van de 'onafhankelijke' republieken en de verwoesting van het Georgische leger duiden erop dat de status quo niet op de korte termijn veranderd kan worden. Terwijl Georgië zijn wonden likt, kunnen de republieken doorgaan met het opbouwen van de eigen staat, een proces dat alle vier de republieken goed af gaat. Het conflict bevriest opnieuw en een oplossing in de vorm van een overeenkomst waarmee alle partijen instemmen, lijkt verder weg dan ooit. Zolang Rusland de onafhankelijke status van de republieken garandeert, hebben deze partijen veel te zeggen aan de onderhandelingstafel, met minder dan onafhankelijkheid zullen zij geen genoeg nemen. Georgië verliest daarmee niet alleen het (voorlopig) definitieve gezag over de republieken, maar ook het vooruitzicht op het NAVO-lidmaatschap. De parlementsverkiezingen in oktober 2012 en met name de presidentsverkiezingen van 2013 kunnen een verandering betekenen ten opzichte van het nationalistische beleid. Saakashvili, die op dit punt gekozen was tot president, heeft laten zien dat een scherp nationalistisch beleid faalt.

Voor het conflict tussen Moldavië en Transdnistrië bestaat de kleinste urgentie ten aanzien van het oplossen van het bevroren conflict. Economisch gezien is Moldavië niet in staat Transdnistrië te heroveren. De politieke situatie zorgt ervoor dat dit door beide partijen ook niet nagestreefd wordt. Dit conflict is het gemakkelijkste op te lossen, doordat er geen sprake is van nationalistische elites. Moldavië is bereid tot een soort tweestatenoplossing, waarbij het een federatie zal vormen. Het lijkt erop dat de enige reden waarom dit conflict nog niet opgelost is, de bemoeienis van Rusland is.

Doordat Transdnistrië gesteund wordt door Rusland, eist het volledige onafhankelijkheid. Het is echter niet in het voordeel van Rusland de status quo op te geven, waardoor er wel onderhandelingen plaatsvinden, maar deze telkens op niets uitlopen.

De laatste conflictperiode is tevens de gevaarlijkste. De kans dat het bevroren conflict tussen Azerbeidzjan en Armenië uitbreekt, is aanzienlijk. Vier jaar na de oorlog in Georgië lijkt het erop dat dit gevaarlijke voorbeeld de partijen niet meer in de weg staat. De nationalistische oorlogsretoriek is aan beide kanten alom vertegenwoordigd. Het conflict is verregaand gemilitariseerd en verschillende grensconflicten vinden plaats. De afgelopen weken (mei – juni 2012) vonden verschillende incidenten plaats, waarbij aan beide kanten soldaten stierven en gewond raakten bij *shoot-outs* aan de Karabachgrens⁴. Ook hier staat de internationale gemeenschap de militaire opbouw niet in de weg. Het conflict wordt nauwelijks in het nieuws behandeld en evenmin is er veel aandacht voor het oplossen van het conflict. De geïnstitutionaliseerde haat en achterdocht tussen beide partijen kan ervoor zorgen bij het eventueel intensiveren van de beschietingen over en weer dat de partijen in een veiligheidsdilemma terechtkomen, en in een neerwaartse spiraal die eindigt in het escaleren van het bevroren conflict, mogelijk in een alles vernietigende oorlog.

⁴ De verschillende beschietingen werden gerapporteerd door Radio Free Europe:

27 april 2012: http://www.rferl.org/content/armenian_soldiers_killed_on_azeri_border/24562460.html

17 mei 2012: <http://www.rferl.org/content/azerbaijani-soldier-severely-wounded-in-nagorno-karabakh/24584258.html>

20 maart 2012:

http://www.rferl.org/content/armenia_says_army_officer_killed_by_azerbaijani_sniper/24522191.html

4 juni 2012: <http://www.rferl.org/content/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh/24602898.html>

5 juni 2012: <http://www.rferl.org/content/five-azerbaijani-soldiers-killed-by-alleged-armenian-gunmen/24604082.html>

Bibliografie

Alice, M., Clancy, C. & Nagle, J. (2009) Frozen Conflicts, Minority Self-Governance, Asymmetrical Autonomies – In search of a framework for conflict management and conflict resolution. *INCORE* University of Ulster. pp. 1 – 27.

Arbatova, N. (2010) Frozen Conflicts and the European Security. *Security Index: A Russian Journal on International Security*, 16 (3) pp. 51-59.

Ciobanu, C. (2007) Political Economy of “Frozen Conflicts” in ex-Soviet States: Challenges and Prospects for the US and Russia.

Cornell, S.E. (1999) Peace or War? The prospects for Conflict in the Caucasus. *The Iranian Journal of International Affairs* IX (2) pp. 208-224.

Cornell, S.E. (2002) Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia. *Department of Peace and Conflict Research*, Report No. 61. 258 pp. Uppsala.

Coyne, C.J. (2008) *After War. The Political Economy of Exporting Democracy*. California, Stanford University Press.

Doyle, M.W. (1983) “Kant, Liberal Legacies and Foreign Affairs”. *Philosophy and Public Affairs*.

Gallina, N. (2010) Puzzles of State Transformation: The Cases of Armenia and Georgia. *Caucasian Review of International Affairs* 4 (1) pp. 20-34.

Gartzke, E. & Braithwaite, A. (2011) Power, Parity and Proximity. How Distance and Uncertainty Condition the Balance of Power. pp. 1 – 36.

Giragosian, R. (2009) The Military Balance of Power in the South Caucasus. *The Armenian Centre for National and International Studies*, Policy Brief nr.2.

Hille, C. (2010) *State Building and Conflict Resolution in the Caucasus*. Eurasian Studies Library. Brill.

International Crisis Group (2007) Nagorno Karabakh: Risking War. Executive Summary and Recommendations. *Europe Report* nr.187, pp. 1-26.

International Crisis Group (2010) Georgia: Securing a Stable Future. Policy Briefing. *Europe Briefing* N.58.

Johnson, J.B. en Reynolds, H.T. (2005) *Political Science Research Methods*. CQ Press.

Kaldor, M. Oil and conflict: the case of Nagorno Karabakh pp. 157-182 in Kaldor, M., Karl, T.L. en Said, Y. (2007) *Oil Wars*. Pluto Press London.

Kamrava, M. (2001) "State-Building in Azerbaijan: The Search for Consolidation." *Middle East Journal* 55 (2) pp. 217-236.

Kaufman, S.J. (1998) Ethnic Fears and Ethnic War in Karabagh. Program on New Approaches to Russian Security, *Davis Center for Russian Studies*, Harvard University pp. 1-37.

Kim, W. (1989) Power, Alliance, and Major Wars, 1816 – 1975. *Journal of Conflict Resolution*. 33: 255-273.

King, C. (2001) The Benefits of Ethnic War. Understanding Eurasia's Unrecognized States. *World Politics*, 53 (4) pp. 524-552.

Landman, T. (2003) *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*, 2nd Edition, London: Routledge.

Lemke, D. & Werner, S. (1996) Power Parity, Commitment to Change, and War. *International Studies Quarterly* 40 (2) pp. 235 – 260.

Levy, J.S. "International Sources of Interstate and Intrastate War." In Crocker, C.A., Hampson, F.O. and Aall, P. eds. (2007) *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World*. Washington: United States Institute of Peace Press. Pp. 17-38.

Linz, J.J. en Stephan, A.C. (1996) *Problems of democratic transition and consolidation*. Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Mansfield, E.D. en Snyder, J.L. (2005) *Electing to Fight*. Why Emerging Democracies Go to War. Cambridge: MIT Press.

Minasyan, S. (2010) Nagorno-Karabakh After Two Decades of Conflict: Is Prolongation of the Status Quo Inevitable? Yerevan: *Caucasus Institute Research Papers* nr. 2. pp. 1-67.

Mkrtchyan, T. (2007) Democratization and the Conflict of Nagorno-Karabakh.

Morar, F. (2010) The Myth of 'Frozen Conflicts'. Transcending Illusive Dilemmas. Per Concordiam: *Journal of European Security and Defense Issues*. Domestic Security 1(2) pp. 10 – 17.

Munck, G.L. & Verkuilen, J. (2002) "Conceptualizing and measuring democracy: Evaluating Alternative Indices", *Comparative Political Studies* 35 (1): 5-34.

Nichol, J. (2011) Armenia, Azerbaijan, and Georgia: Political Developments and Implications for U.S. Interests. *CRS Report for Congress*. Pp. 1-59.

Nye, J.S. (2005) *Understanding International Conflicts. An Introduction to Theory and History*. Pearson Education, Inc. Fifth Edition.

Panici, A. (2003) Romanian Nationalism in the Republic of Moldova. *The Global Review of Ethnopolitics*, 2 (2) pp. 37-51.

Panke, D. & Risse, T. Liberalism. pp. 89 – 108 in Dunne, T., Kurki, M. & Smith, S. (2007) *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford University Press.

Panossian, R. (2001) The Irony of Nagorno-Karabakh: Formal Institutions versus Informal Politics, *Regional & Federal Studies*, 11 (3) pp. 143-164.

- Petro, N.N. (2009) The Russia–Georgia War: Causes and Consequences. *Global Dialogue*. Vol.11
- Reed, W. (2003) Information, Power, and War. *The American Political Science Review*. 97 (4) pp. 633 – 641.
- Remington, T.F. (2011) *Politics in Russia*. CourseSmart eTextbook. Pearson.
- Robinson, C. (2004) Armed Forces in Georgia 2004. pp 1-10.
- Roper, S.D. (2001) Regionalism in Moldova: The Case of Transnistria and Gagauzia. *Regional & Federal Studies*, 11 (3) pp. 101-122.
- Schmidt, H.J. (2009) Military Confidence Building and Arms Control in Unresolved Territorial Conflicts. *PRIF Reports* nr. 89, pp. 1-40.
- Snyder, J.L. (2000) *From Voting to Violence. Democratization and Nationalist Conflict*. Norton.
- Swedish International Development Cooperation Agency (2002) The South Caucasus. A Regional Overview and Conflict Assessment. Stockholm: Cornell Caspian Consulting.
- Tchilingirian, H. (1999) Nagorno Karabagh: Transition and the elite, *Central Asian Survey*, 18 (4) pp. 435-461.
- Toft, M.D. (2001) Multinationality, Regions and State-Building: The Failed Transition in Georgia, *Regional & Federal Studies*, 11 (3) pp. 123-142.
- Treisman, D. (2011) The Return: Russia's Journey from Gorbachev to Medvedev. Free Press. Pp 341-352.
- U.S. Department of State. Press Release. Secretary's Remarks: Remarks En Route Prague, Czech Republic, July 8, 2008.
- Wallensteen, P. & Sollenberg, M. (2001). 'Armed Conflict, 1989-2000', *Journal of Peace Research* 38(5) pp. 629-644.
- Welt, C. (2010) The Thawing of a Frozen Conflict: The International Security Dilemma and the 2004 Prelude to the Russo-Georgian War. *Europe – Asia Studies*, 62 (1) pp. 63-97.
- Wolff, S. (2011) A resolvable frozen conflict? Designing a settlement for Transnistria, Nationalities Papers: *The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 39 (6) pp. 863-870.

Internet Databases

Correlates of War (2012) Composite Index of National Capability

Singer, J. David. (1987). "Reconstructing the Correlates of War Dataset on Material Capabilities of States, 1816-1985" *International Interactions*, 14: 115-32.

Online te raadplegen op :

http://correlatesofwar.org/COW2%20Data/Capabilities/NMC_v4_0.csv

Geraadpleegd op 16 mei 2012

Economist Intelligence Unit: Democracy Index (2006 – 2009)

The Economist Intelligence Unit (2007) The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy: http://www.economist.com/media/pdf/DEMOCRACY_INDEX_2007_v3.pdf

The Economist Intelligence Unit (2008) The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy 2008: <http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy%20Index%202008.pdf>

The Economist Intelligence Unit (2010) Democracy Index 2010. Democracy in retreat: http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf

Geraadpleegd op 16 mei 2012

Freedom House (2008, 2010, 2011)

Freedom House (2011) Nations in Transit 2011. Democratization from Central Europe to Eurasia.

Online te raadplegen op: <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2011>

Methodologie handboek (2011):

http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Methodology.pdf

Azerbeidjaan: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Azerbaijan.pdf

Georgië: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Georgia.pdf

Moldavië: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Moldova.pdf

Geraadpleegd op 14 mei 2012

Konfliktbarometer (1992 – 2011)

Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung, PDF Archiv 1992 tot en met 2011:

<http://www.hiik.de/de/konfliktbarometer/>

Geraadpleegd op 16 mei 2012

Parline (2012):

Inter Parliamentary Union PARLINE Database online, http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2119_92.htm

Geraadpleegd op 14 mei 2012

Polity IV (2010, 2010a, 2010b)

Marshall, Monty G. and Keith Jagers. 2002. *Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2010*.

Online te raadplegen op: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>

Methodologie handboek: <http://www.systemicpeace.org/inscr/p4manualv2010.pdf>

Azerbeidjaan (2010a): <http://www.systemicpeace.org/polity/Azerbaijan2010.pdf>

Georgië (2010): <http://www.systemicpeace.org/polity/Georgia2010.pdf>

Moldavië (2010b): <http://www.systemicpeace.org/polity/Moldova2010.pdf>

Geraadpleegd op 14 mei 2012

SIPRI MED Database (2012)

Stockholm International Peace Research Institute: Military Expenditure Database:

<http://milexdata.sipri.org/> en <http://www.sipri.org/databases/milex>

Geraadpleegd op 16 mei 2012

UCDP Database (2012)

Uppsala Conflict Data Program (17-05-2012) UCDP Conflict Encyclopedia:
www.ucdp.uu.se/database, Uppsala University
Department of Peace and Conflict Research: <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/search.php>

Azerbeidjaan: http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=9®ionSelect=9-Eastern_Europe

Georgië: http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=61®ionSelect=9-Eastern_Europe

Moldavië: http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=108®ionSelect=9-Eastern_Europe

Definitions, dyad: <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/>

Overig Internet

Chang, F.K. (2008), Russia Resurgent: An Initial Look at Russian Military Performance in Georgia. Foreign Policy Research Institute:

<http://www.fpri.org/enotes/200808.chang.russiaresurgentgeorgia.html#ref2>

Geraadpleegd op 18 mei 2012

Cheterian, V. (2007) Open Democracy, Georgia's Arms Race:

http://www.opendemocracy.net/georgia_s_arms_race

Geraadpleegd op 18 mei 2012

CIA World Factbook (2012): <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>

Geraadpleegd op 16 mei 2012

Ciensi, J. (2008) Tbilisi admits it Miscalculated Russia's Reaction, Financial Times:

<http://www.ft.com/cms/s/0/90d1d4c6-6fe0-11dd-986f-0000779fd18c.html#axzz1wZhsGQqp>

Geraadpleegd op 19 mei 2012

DeMorgen.be (2011) 23 november, NAVO-missie tegen Libië van start:

<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1240103/2011/03/23/NAVO-missie-tegen-Libie-van-start.dhtml>

Geraadpleegd op 12 januari 2012

Europa Nu: http://www.europa-nu.nl/id/vi3wb9xraxvr/nabucco_pijplijn

Geraadpleegd op 02 november 2011

Global Dialogue (2005): <http://www.worlddialogue.org/content.php?id=355>

Geraadpleegd op 02 november 2011

GlobalSecurity (2012), Georgia – Ministry of Defense:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/georgia/mod.htm>

Geraadpleegd op 18 mei 2012

Global Security (2012a) Operational Group of Russian Forces in Moldova:

<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/ogrv-moldova.htm>

Geraadpleegd op 18 mei 2012

NOS (2011) 11 februari: President Mubarak treedt af: <http://nos.nl/artikel/218067-president-mubarak-treedt-af.html>

Geraadpleegd op 04 november 2011

Reuters (2008) 8 augustus, Bush backs Georgia's territorial integrity:
<http://www.reuters.com/article/2008/08/08/us-georgia-ossetia-whitehouse-idUSL811953420080808>

Geraadpleegd op 19 mei 2012

Taylor, J. (2008) Russia: Back to the Future, The Atlantic:
<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2008/09/russia-back-to-the-future/7029/2/>

Geraadpleegd op 19 mei 2012

The Independent (2008) 8 augustus, US backs Georgia over 'territorial integrity' but urges calm:

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/us-backs-georgia-over-territorial-integrity-but-urges-calm-889040.html>

Geraadpleegd op 19 mei 2012

VPRO Import (2012) TV Documentaire getiteld: Poetin, Rusland en het Westen. Deel 3 Oorlog. Uitzonden op 22 februari 2012, 23.40 uur Nederland 2: <http://www.hollanddoc.nl/kijk-luister/programma/vpro-s-import.html?playurn=urn:vpro:media:program:12702749¤tPage=1>

Geraadpleegd op 14 maart 2012